

JUSTITSMINISTERIET

Betænkning om afhøring af forurettede
før tiltalte i straffesager

Betænkning nr. 1549

Betænkning
om
afhøring af forurettede før tiltalte
i straffesager

Afgivet af
Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg

Betænkning om afhøring af forurettede før tiltalte i straffesager
Betænkning nr. 1549/2014

Publikationen kan bestilles
via Justitsministeriets hjemmeside (www.jm.dk)
eller hos
Rosendahls - SchultzDistribution
Herstedvang 10
2620 Albertslund
Telefon: 43 22 73 00
Fax: 43 63 19 69
distribution@rosendahls.dk

ISBN: 978-87-92760-91-3
ISBN: 978-87-92760-92-0 (e-udgave)
Tryk: Rosendahls - Schultz Grafisk A/S
Pris: 100 kr. pr. bog inkl. moms

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1. Indledning	7
1. Strafferetsplejeudvalgets kommissorium	7
2. Strafferetsplejeudvalgets sammensætning	8
3. Strafferetsplejeudvalgets arbejde.....	8
3.1. Udvalgets hidtidige arbejde	8
3.2. Udvalgets nuværende arbejdsprogram.....	10
3.3. Udvalgets arbejde med denne betænkning.....	11
4. Resumé af Strafferetsplejeudvalgets overvejelser og forslag.....	11
 Kapitel 2. De senere års styrkelse af forurettedes stilling	15
 Kapitel 3. Gældende ret	21
1. Indledning.....	21
2. Udtrykket ”forurettede”	21
3. Forurettedes rolle ved påtale af strafbare handlinger	22
4. Forurettedes processuelle retsstilling i retten mv.	24
5. Bistandsadvokatordningen	27
5.1. Beskikkelse af bistandsadvokat	27
5.2. Bistandsadvokatens opgaver	30
5.3. Bistandsadvokatens beføjelser	32
6. Hovedforhandlingens normale forløb.....	33
6.1. Domsmandssager i 1. instans	33
6.2. Nævningesager i 1. instans.....	35
6.3. Ankesager ved landsretten	36
7. Forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen	38
8. Videoafhøring af børn	39
9. Kære af afgørelser afsagt under hovedforhandlingen eller dennes forberedelse	40
 Kapitel 4. Fremmed ret	43
1. Indledning.....	43

2. Norsk ret	43
2.1. Forurettedes rolle i straffesager.....	43
2.2. Rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer	46
2.3. Forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen.....	49
2.4. Erfaringerne med den norske ordning.....	50
3. Svensk ret	51
3.1. Forurettedes rolle i straffesager.....	51
3.2. Rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer	52
3.3. Forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen.....	53
4. Engelsk ret	54
4.1. Forurettedes rolle i straffesager.....	54
4.2. Rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer	54
4.3. Forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen.....	55
5. Tysk ret.....	55
5.1. Forurettedes rolle i straffesager.....	55
5.2. Rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer	56
5.3. Forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen.....	56

Kapitel 5. Tidligere overvejelser59

Kapitel 6. Strafferetsplejeudvalgets generelle overvejelser65

1. Indledning.....	65
2. Forurettedes oplevelse af retssystemet	65
3. Straffesagens oplysning.....	68
4. Tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar.....	69
5. Ordningerne i andre lande	70
6. Præsentation af sagen for retten	71
7. Konsekvenser for ressourceforbruget og sagsbehandlingstiden	72
8. Afslutning	73

Kapitel 7. Strafferetsplejeudvalgets forslag til model75

1. Indledning.....	75
2. Ordningens anvendelsesområde	76
2.1. Forurettede med bistandsadvokat.....	76

2.2. Forurettede, der skal afgive forklaring i straffesagen	79
2.3. Mindreårige forurettede	80
2.4. Efterladte	81
2.5. Straffesager i 1. instans og ankesager	81
3. Ret til at afgive forklaring før tiltalte	82
4. Adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen ..	83
5. Fremgangsmåden når forurettede ønsker at benytte ordningen	85
5.1. Tilvalgs- eller fravalgsordning	85
5.2. Mindreårige forurettede	86
5.3. Frist for meddelelsen fra bistandsadvokaten	86
5.4. For sent givne meddelelser fra bistandsadvokaten	88
6. Afslag af hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse	90
7. Frist for anklagemyndighedens og forsvarerens anmodninger	94
8. Adgang til at kære rettens afgørelser om afhøringsrækkefølgen	95
9. Ressourcemæssige konsekvenser af modellen	97
Kapitel 8. Lovudkast med bemærkninger	99
1. Lovudkast	99
2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser	101

Kapitel 1

Indledning

1. Strafferetsplejeudvalgets kommissorium

Ved brev af 23. august 2013 har Justitsministeriet anmodet Strafferetsplejeudvalget om at behandle følgende kommissorium om afhøring af offeret før tiltalte under straffesagen mv.:

”1. Det fremgår af regeringsgrundlaget ”Et Danmark, der står sammen” fra oktober 2011, at ofre for kriminalitet skal hjælpes bedre.

Ofre for kriminalitet skal herunder sikres en respektfuld og skånsom behandling under afviklingen af en straffesag. Afhøring af offeret før tiltalte under straffesagen vil kunne bidrage til at bringe offerets version af sagen mere i centrum og dermed give offeret en bedre oplevelse af retssystemets behandling af sagen. I dag afhøres den tiltalte normalt forud for offeret.

2. Strafferetsplejeudvalget overvejede i betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager bl.a. spørgsmålet om forurettedes adgang til at være til stede under retsmøder i en straffesag. Strafferetsplejeudvalget overvejede i den forbindelse bl.a. en ordning, hvorefter forurettede kan være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte, men udvalget fandt efter en samlet vurdering ikke grundlag for en sådan ordning.

3. Retsplejerådet overvejede i betænkning nr. 1522/2010 om reform af den civile retspleje VI (Behandling af forurettedes civile krav under straffesager (Adhæsiionsprocessen)) bl.a. spørgsmålet om forurettedes adgang til tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring under en straffesag. Retsplejerådets flertal foreslog i den forbindelse en ordning, hvorefter forurettede, der har fået beskikket en bistandsadvokat efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a, og som fremsætter et civilt krav under straffesagen, får mulighed for at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte. Et mindretal anførte bl.a., at der kunne anføres argumenter for og imod en sådan ordning, som ville indebære en væsentlig nyskabelse i den danske strafferetspleje, og at en endelig stillingtagen til en sådan ordning måtte bero på en samlet politisk afvejning.

4. Strafferetsplejeudvalget anmodes på denne baggrund om at redegøre for konsekvenserne af og udarbejde en ny model for afviklingen af straffesager,

som bygger på, at offeret får mulighed for at vælge at afgive forklaring for tiltalte under rettens behandling af en straffesag.

Strafferetsplejeudvalget kan i den forbindelse også overveje andre initiativer, som kan styrke ofres retsstilling under afviklingen af en straffesag.

Strafferetsplejeudvalget anmodes om at udarbejde et lovudkast vedrørende den nye model for afviklingen af straffesager, samt i øvrigt i det omfang Strafferetsplejeudvalget foreslår initiativer, som kræver lovændringer.”

2. Strafferetsplejeudvalgets sammensætning

Strafferetsplejeudvalget havde ved afgivelsen af denne betænkning følgende sammensætning:

Landsdommer Anne Louise Bormann (formand)

Politidirektør Elsemette Cassø

Dommerfuldmægtig Jacob Hinrichsen

Dommer Ole Høyer

Senioranklager Jens Ingerslev Olsen

Advokat Jakob Lund Poulsen

Advokat Hanne Rahbæk

Statsadvokat Jens Røn

Professor, dr.jur. Eva Smith

Kontorchef Freja Sine Thorsboe

Som sekretær for udvalget fungerede ved afgivelsen af denne betænkning fuldmægtig Morten Holland Heide.

3. Strafferetsplejeudvalgets arbejde

3.1. Udvalgets hidtidige arbejde

Strafferetsplejeudvalget blev nedsat den 16. januar 1968 med den opgave at gennemgå og fremkomme med forslag til revision af retsplejelovens dagældende regler i lovens fjerde bogs andet og tredje afsnit om ”midler til sagens oplysning” (besigtigelse, beslaglæggelse, ransagning, sigtedes indkaldelse for retten, anhol-

delse, fængsling, formuebeslag og personundersøgelser) og om ”undersøgelse, førend tiltale er rejst” (efterforskning og forundersøgelse ved retten).

I overensstemmelse med sit kommissorium har udvalget i en række betænkninger beskæftiget sig med den del af straffeprocessen, der også betegnes efterforskningsstadiet, herunder de såkaldte straffeprocessuelle tvangsmidler. Udvalgets arbejde har omfattet en gennemgang og revision af spørgsmål og emner, som allerede var reguleret i retsplejeloven, da udvalget blev nedsat, samt en række spørgsmål og emner, som ikke tidligere har været lovreguleret. Udvalget har i den forbindelse afgivet følgende betænkninger:

- Betænkning nr. 622/1971 om efterforskning i straffesager mv.
- Betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt
- Betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter
- Betænkning nr. 978/1983 om varetægtsfængsling i voldssager
- Betænkning nr. 1023/1984 om politiets indgreb i meddelelshemmeligheden og anvendelse af agenter
- Betænkning nr. 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskning
- Betænkning nr. 1159/1989 om ransagning under efterforskning
- Betænkning nr. 1219/1991 om isolationsfængsling i andre europæiske lande
- Betænkning nr. 1223/1991 om beslaglæggelse og edition under efterforskning
- Betænkning nr. 1298/1995 om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation
- Betænkning nr. 1358/1998 om varetægtsfængsling i isolation
- Betænkning nr. 1431/2003 om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder
- Betænkning nr. 1469/2006 om varetægtsfængsling i isolation efter 2000-loven

Retsplejelovens regler om efterforskning og straffeprocessuelle tvangsindgreb findes i dag i lovens fjerde bogs andet afsnit om ”efterforskning, tvangsindgreb m.v.”, der angår almindelige bestemmelser om efterforskning, afhøringer og særlige efterforskningskridt, anholdelse, varetægtsfængsling, indgreb i meddelelshemmeligheden, observation, dataaflysning og forstyrrelse eller afbrydelse af radio- eller telekommunikation, legemsindgreb, ransagning, beslaglæggelse og

edition, personundersøgelser, andre efterforskningskridt samt indgreb over for personer under 15 år.

En betydelig del af disse regler er gennemført på baggrund af Strafferetsplejeudvalgets betænkninger som nævnt ovenfor.

Strafferetsplejeudvalget er endvidere gennem tiden blevet anmodet om at behandle forskellige andre straffeprocessuelle spørgsmål mv. Udvalget har i den forbindelse afgivet følgende betænkninger:

- Betænkning nr. 801/1977 om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning
- Betænkning nr. 830/1977 om beskikkelse af forsvarer under efterforskningen
- Betænkning nr. 1439/2004 om bortvisning af voldelige og truende personer fra hjemmet mv.
- Betænkning nr. 1458/2005 om forbedring af voldtægtsorfres retsstilling
- Betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager
- Betænkning nr. 1492/2007 om begrænsning af langvarige sigtelser og varetægtsfængslinger
- Betænkning nr. 1496/2008 om retshåndhævelsesarrest i sædelighedssager
- Betænkning nr. 1513/2010 om optagelse og protokollering af forklaringer i straffesager
- Betænkning nr. 1526/2011 om tilhold, opholdsforbud og bortvisning

3.2. Udvalgets nuværende arbejdsprogram

Justitsministeriet har ved kommissorium af 3. april 2014 bedt Strafferetsplejeudvalget om at overveje, om brugen af videoafhøring af børn i straffesager bør udvides, og om i givet fald at udarbejde en model for en sådan udvidelse. Under alle omstændigheder har ministeriet bedt udvalget om at udarbejde en model, der indebærer en forhøjelse af aldersgrænsen for anvendelse af videoafhøring af børn.

Strafferetsplejeudvalget vil afgive betænkning om videoafhøring af børn efter afgivelsen af denne betænkning.

3.3. Udvalgets arbejde med denne betænkning

Strafferetsplejeudvalget har som led i arbejdet med kommissoriet om afhøring af offeret før tiltalte under straffesagen mv., der er gengivet i afsnit 1, holdt i alt 5 møder.

På et møde den 6. februar 2014 havde Strafferetsplejeudvalget besøg af en norsk anklager, forsvarer og ”tingrettdommer” (byretsdommer), der redegjorde for deres personlige erfaringer i praksis med de norske regler, der blev indført i 2008, hvorefter forurettede med bistandsadvokat som hovedregel afgiver forklaring før tiltalte, og alle forurettede som udgangspunkt har adgang til at være til stede under hele hovedforhandlingen. Der henvises nærmere til kapitel 4, afsnit 2.

4. Resumé af Strafferetsplejeudvalgets overvejelser og forslag

Strafferetsplejeudvalgets arbejde med kommissoriet om afhøring af offeret før tiltalte under straffesagen mv. må ses som et led i de senere års styrkelse af forurettedes stilling. Denne udvikling er beskrevet i *kapitel 2*.

Efter de gældende regler om hovedforhandlingen i straffesager afgiver tiltalte normalt forklaring før forurettede og eventuelle andre vidner. Forurettede må ikke overvære tiltaltes forklaring og eventuelle andre forklaringer, der afgives før afhøringen af forurettede. Når forurettede er blevet afhørt, må den pågældende som udgangspunkt overvære efterfølgende forklaringer og resten af hovedforhandlingen. Gældende ret er beskrevet i *kapitel 3*.

I visse andre lande afgiver forurettede forklaring før tiltalte og har adgang til at overvære hele hovedforhandlingen. Af særlig interesse er de norske regler, der blev indført i 2008, hvorefter forurettede med bistandsadvokat som hovedregel afgiver forklaring før tiltalte, og alle forurettede som udgangspunkt har adgang til at være til stede under hele hovedforhandlingen. Reglerne i Norge, Sverige, England og Tyskland er beskrevet i *kapitel 4*.

Spørgsmålet om forurettedes adgang til at afgive forklaring før tiltalte og være til stede under hele hovedforhandlingen er tidligere blevet overvejet. Disse overvejelser er beskrevet i *kapitel 5*.

I *kapitel 6* peger Strafferetsplejeudvalget på en række hensyn, der taler for og imod at indføre adgang for forurettede til at vælge at afgive forklaring før tiltalte og dermed adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen.

For en sådan ordning taler navnlig, at nogle forurettede kan føle behov for at indtage en mere central rolle under hovedforhandlingen. Det er i den forbindelse blevet anført, at ordningen vil kunne bidrage til at bringe forurettedes version af sagen mere i centrum og give forurettede en bedre oplevelse af retssystemets behandling af sagen og af at blive taget alvorligt.

Imod en sådan ordning taler bl.a., at den for nogle forurettede vil kunne forstærke ubehaget ved at afgive forklaring i retten og dermed føre til en yderligere belastning.

Endvidere vil en ændring af rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer afhængig af den enkelte sags omstændigheder kunne forringe mulighederne for under hovedforhandlingen at oplyse straffesagen med henblik på, at retten kan træffe en korrekt afgørelse.

Herudover vil ordningen – navnlig i det omfang den i praksis benyttes af de forurettede – kunne medføre yderligere ressourceforbrug for anklagemyndigheden, retten og de øvrige aktører i straffesagen og medføre udsættelser og længere berammelsestider.

Samlet set kan der således både anføres hensyn, der taler for og imod indførelse af en ordning, hvor forurettede kan vælge at afgive forklaring før tiltalte. Det må efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bero på en samlet politisk afvejning af disse hensyn, om ordningen, der vil være en væsentlig nyskabelse i dansk straffetspleje, bør indføres.

Hvis ordningen ønskes indført, har Strafferetsplejeudvalget udformet en model herfor, som er beskrevet i *kapitel 7*.

I modellen har Strafferetsplejeudvalget forsøgt så vidt muligt at tage højde for de ovennævnte ulemper ved at ændre rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer. Navnlig i det omfang ordningen i praksis benyttes af de forurettede, vil modellen imidlertid bl.a. kunne have ressourcemæssige konsekvenser for anklagemyndigheden, retten og de øvrige aktører i straffesagen.

Efter den foreslåede model vil adgangen til at vælge at afgive forklaring før tiltalte gælde for forurettede, der har en bistandsadvokat. Strafferetsplejeudvalget lægger i den forbindelse navnlig vægt på, at forurettede herved i alle tilfælde vil få rådgivning fra en bistandsadvokat om, hvorvidt ordningen bør benyttes, og at advokaten vil kunne yde støtte i retten til forurettede, der vælger at afgive forklaring først.

Forurettede omfattet af ordningen vil som udgangspunkt få ret til at afgive forklaring før tiltalte og – hvis denne ret benyttes – adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen.

Forurettedes adgang til at vælge at afgive forklaring før tiltalte foreslås indrettet som en tilvalgsordning. Hvis forurettede ønsker at afgive forklaring først, vil bistandsadvokaten således skulle give meddelelse herom. Dog foreslås ordningen indrettet som en fravalgsordning med hensyn til ankesager, hvor forurettede afgav forklaring før tiltalte under sagens behandling i 1. instans. Bistandsadvokaten vil i disse tilfælde skulle give meddelelse, hvis forurettede ikke ønsker at afgive forklaring først i ankesagen.

Som en undtagelse til forurettedes adgang til at afgive forklaring før tiltalte foreslås det, at retten efter anmodning fra anklagemyndigheden eller forsvareren kan bestemme, at forurettede ikke skal afgive forklaring først, hvis væsentlige hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse taler herimod.

For at sikre, at der så vidt muligt tidligt under sagen tages stilling til, hvornår forurettede skal afgive forklaring, er der fastsat frister for bistandsadvokatens meddelelse efter både tilvalgs- og fravalgsordningen og for anklagemyndighedens el-

ler forsvarerens anmodning om, at forurettede alligevel ikke skal afgive forklaring før tiltalte.

Kapitel 8 indeholder et lovudkast med bemærkninger, der gennemfører den foreslåede model.

København, november 2014

Anne Louise Bormann (formand)	Elsemette Cassø
Jacob Hinrichsen	Ole Høyer
Jens Ingerslev Olsen	Jakob Lund Poulsen
Hanne Rahbæk	Jens Røn
Eva Smith	Freja Sine Thorsboe
	<hr/>
	Morten Holland Heide

Kapitel 2

De senere års styrkelse af forurettedes stilling

Strafferetsplejeudvalgets arbejde med kommissoriet om afhøring af offeret før tiltalte under straffesagen mv. må ses som et led i de senere års løbende styrkelse af forurettedes stilling. Af nyere initiativer, der er iværksat i den forbindelse, kan følgende fremhæves:

Strafferetsplejeudvalget afgav i 2005 betænkning nr. 1458/2005 om forbedring af voldtægtsorfres retsstilling. Forslagene i betænkningen blev gennemført ved lov nr. 558 af 24. juni 2005 om ændring af retsplejeloven (Forbedring af voldtægtsorfres retsstilling mv. og beskikkelse af bistandsadvokat for pårørende til afdøde i straffesager mod politipersonale).

Ved loven blev bl.a. bistandsadvokatordningen styrket. Der blev herunder indført en bestemmelse om, at der i sager om voldtægt og visse andre alvorlige seksualforbrydelser skal beskikkes en bistandsadvokat for forurettede, medmindre denne – efter at være blevet vejledt om retten til bistandsadvokat – frabeder sig det (retsplejelovens § 741 a, stk. 2). Før ændringen forudsatte beskikkelse af bistandsadvokat i alle tilfælde, at forurettede fremsatte begæring herom.

Endvidere blev det bestemt, at forurettede i de sager, der er nævnt i retsplejelovens § 741 a, stk. 2, skal have lejlighed til at tale med en advokat før politiets afhøring af forurettede, medmindre denne efter at være blevet vejledt frabeder sig det (§ 741 a, stk. 2, 2. pkt.), og at politiafhøringen skal ske under tilstedeværelse af en bistandsadvokat, medmindre forurettede anmoder om at blive afhørt uden advokatens tilstedeværelse (§ 741 b, stk. 2).

Desuden blev bestemmelsen i retsplejelovens § 741 c, stk. 2, 1. pkt., om bistandsadvokatens adgang til at gøre sig bekendt med forurettedes forklaring forud for afgørelsen af tiltalespørgsmålet udvidet til også at omfatte andet materiale vedrørende forurettede, herunder lægelige udtalelser.

Herudover blev bistandsadvokatens mulighed for at medvirke under sagens behandling ved domstolene forbedret. Der blev bl.a. indsat en ny bestemmelse i retsplejelovens § 741 c, stk. 1, 2. pkt., hvorefter bistandsadvokaten har ret til at gøre indsigelse mod en bevisførelse i strid med retsplejelovens § 185, stk. 2, om bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

Der blev desuden indført en bestemmelse om, at anklagemyndigheden i sager om voldtægt og visse andre alvorlige seksualforbrydelser senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelsen skal underrette forsvareren og retten om, hvorvidt der foreligger spørgsmål om bl.a. dørlukning, referatforbud eller om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres (nu retsplejelovens § 845, stk. 2). Bestemmelsen er senere blevet udvidet til at omfatte alle sager, jf. nedenfor. Retten kan efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for hovedforhandlingen træffe afgørelse om sådanne spørgsmål, jf. nu retsplejelovens § 845, stk. 1.

Strafferetsplejeudvalget afgav i 2006 betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager. Forslagene i betænkningen blev gennemført ved lov nr. 517 af 6. juni 2007 om ændring af retsplejeloven og retsafgiftsloven (Forbedring af retsstillingen for ofre for forbrydelser).

Ved loven blev der bl.a. indsat en almindelig bestemmelse om politiets og anklagemyndighedens pligt til at vejlede og informere forurettede (retsplejelovens § 741 e). Der blev også indført en bestemmelse om pligt for politiet eller anklagemyndigheden til at underrette retten, hvis der er behov for særlig hensyntagen til et vidne, herunder forurettede, samt en pligt for retten til at bistå den pågældende i forbindelse med afgivelsen af forklaring (§ 193). Endvidere blev der indført regler om, at forurettede skal underrettes om afgørelser om afvisning af anmeldelser, påtaleopgivelser og tiltalefrafald, samt regler om, at forurettede kan klage over afgørelser om afvisning af anmeldelser og påtaleopgivelser (§ 724, stk. 1, og § 749, stk. 3). Desuden blev der indført regler om underretning af forurettede om den rejste tiltale mv. samt efter anmodning underretning af forurettede om tid og sted for hovedforhandlingen og en eventuel anke eller genoptagelse af sagen (§ 741 f). Herudover blev det bestemt, at forurettede kan anmode om at få tilsendt en gratis udskrift af dommen (retsplejelovens § 219 a, stk. 7, og retsafgiftslovens § 49, stk. 2, nr. 5).

Ved loven blev det endvidere bestemt, at forurettede har adgang til at overvære lukkede retsmøder, medmindre formålet bag dørlukningen taler imod det (retsplejelovens § 29 e, 2. pkt.).

Loven indførte også en bestemmelse i retsplejelovens § 741 a, stk. 4, om mulighed for i særlige tilfælde at beskikke en bistandsadvokat for forurettede i andre sager end dem, der udtrykkeligt er nævnt i § 741 a, stk. 1.

Herudover blev adgangen efter retsplejelovens § 845, stk. 1, jf. ovenfor, til at træffe forhåndsafgørelser udvidet til bl.a. også at omfatte spørgsmål om dørlukning i tilfælde, hvor behandling i offentligt retsmøde vil udsætte nogen for en unødvendig krænkelse, herunder hvor sådanne spørgsmål vedrører forurettede. Desuden blev anklagemyndighedens pligt til senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelsen at underrette forsvareren og retten om, hvorvidt der foreligger spørgsmål som nævnt i § 845, stk. 1, udvidet fra kun at gælde sager om voldtægt og visse andre alvorlige seksualforbrydelser til at gælde alle sager.

Som led i udmøntningen af loven har Rigsadvokaten udstedt bekendtgørelse nr. 1108 af 21. september 2007 om politiets og anklagemyndighedens pligt til at vejlede og orientere forurettede i straffesager og til at udpege en kontaktperson for forurettede. Det fremgår bl.a. af bekendtgørelsen, at der i en række tilfælde skal udpeges en kontaktperson for forurettede hos politiet eller anklagemyndigheden, og at kontaktpersonen skal hjælpe og støtte forurettede, når denne henvender sig til politiet eller anklagemyndigheden.

Ved lov nr. 467 af 12. juni 2009 om konfliktråd i anledning af en strafbar handling blev der fastlagt rammer for en permanent og landsdækkende ordning med konfliktråd, der på forsøgsbasis havde eksisteret siden 1994. I konfliktråd får forurettede og gerningsmanden til en strafbar handling som et supplement til sædvanlig strafforfølgning mulighed for at møde hinanden under en neutral mæglers tilstedeværelse for at tale om den strafbare handling. Loven bygger på betænkning nr. 1501/2008 om konfliktråd.

I oktober 2010 afgav Retsplejerådet betænkning nr. 1522/2010 om reform af den civile retspleje VI (Behandling af forurettedes civile krav under straffesager (Ad-

hæsiionsprocessen)). Betænkningen indeholder en række forslag, der har til formål at modernisere den såkaldte adhæsiionsproces, dvs. reglerne i retsplejelovens kapitel 89 om påtale af borgerlige krav under straffesager, hvorefter retten under en straffesag kan dømme tiltalte til at betale erstatning til forurettede. Betænkningen indeholder bl.a. et forslag om at give forurettede, der har fået beskikket en bistandsadvokat og ønsker et civilt krav behandlet under straffesagen, mulighed for at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte, jf. herom nærmere kapitel 5. Retsplejerådets betænkning er imidlertid ikke blevet gennemført.

Behovet og mulighederne for yderligere at styrke indsatsen over for forurettede for forbrydelser blev overvejet af Arbejdsgruppen om en styrket indsats over for ofre for forbrydelser, der afgav rapport i december 2010. Arbejdsgruppen vurderede bl.a. de praktiske erfaringer med en række gældende ordninger, herunder bistandsadvokatordningen, konfliktråd, vejledning og underretning af forurettede, kontaktpersonordningen, de såkaldte offerrådgivninger og lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser.

Arbejdsgruppens forslag til lovændringer blev gennemført ved lov nr. 412 af 9. maj 2011 om ændring af retsplejeloven og lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser (Underretning ved udgang og løsladelse mv. og udvidelse af fristen for politianmeldelse ved erstatning fra staten til ofre for forbrydelser). Ved loven blev der indført en bestemmelse om, at forurettede i visse tilfælde efter anmodning skal underrettes om tidspunktet for gerningsmandens første uledsagede udgang, løsladelse mv. (retsplejelovens § 741 g). Endvidere forlængede loven den frist for at indgive politianmeldelse, som forurettede som udgangspunkt skal overholde for at kunne opnå erstatning fra staten i anledning af forbrydelsen (§ 10, stk. 1, i lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser).

Ved lov nr. 629 af 12. juni 2013 om ændring af retsplejeloven og lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser (Udvidelse af ordning om underretning af forurettede og styrkelse af rammerne for behandling af ansøgninger om offererstatning) blev retsplejelovens § 741 g om underretning af forurettede udvidet til også at omfatte visse tilfælde, hvor gerningsmanden under afsoning af sin straf skal medvirke i et tv-program mv. Endvidere blev rammerne for sagsbehandlingen i Erstatningsnævnet, der behandler ansøgninger om erstatning fra staten til

ofre for forbrydelser, ændret med henblik på, at ofre for kriminalitet kan få afgjort længerevarende erstatningssager eller dele heraf hurtigere.

Ved lov nr. 603 af 12. juni 2013 om Offerfonden, blev der etableret en fond, som yder tilskud til projekter og aktiviteter, der generelt kan styrke viden om eller indsatsen til støtte for ofre for forbrydelser og trafikofre eller grupper heraf. Fonden finansieres ved, at gerningsmændene til visse lovovertrædelser skal betale et såkaldt offerbidrag.

Som nævnt i kapitel 1 har Justitsministeriet ved kommissorium af 3. april 2014 bedt Strafferetsplejeudvalget om at overveje, om brugen af videoafhøring af børn i straffesager bør udvides, og om i givet fald at udarbejde en model for en sådan udvidelse. Under alle omstændigheder har ministeriet bedt udvalget om at udarbejde en model, der indebærer en forhøjelse af aldersgrænsen for anvendelse af videoafhøring af børn. Udvalget vil afgive betænkning om videoafhøring af børn efter afgivelsen af denne betænkning.

Endelig kan det nævnes, at Rigsadvokaten har udarbejdet en række pjecer med råd og vejledning til ofre for forskellige forbrydelser. Tre af pjecerne er oversat til 7 forskellige sprog. Herudover indeholder anklagemyndighedens hjemmeside råd og vejledning til forurettede, herunder en beskrivelse af forløbet af sagen fra anmeldelse til sagens afslutning og forurettedes rettigheder i den forbindelse.

Kapitel 3

Gældende ret

1. Indledning

I dette kapitel er der redegjort for gældende ret. Afsnit 2 indeholder en omtale af udtrykket ”forurettede”. I afsnit 3-5 er der redegjort for forurettedes rolle ved påtale af strafbare handlinger, forurettedes processuelle retsstilling i retten mv. og bistandsadvokatordningen, da disse regler har betydning for Strafferetsplejeudvalgets generelle overvejelser i kapitel 6 og forslag til model i kapitel 7.

I afsnit 6 er der redegjort for det normale forløb af hovedforhandlingen i straffesager, særligt for så vidt angår rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer. Der er i afsnit 7 redegjort for gældende ret om forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen.

Afsnit 8 indeholder en omtale af adgangen til at foretage videoafhøring af børn, da disse regler har betydning for Strafferetsplejeudvalgets forslag til model i kapitel 7.

Endelig indeholder afsnit 9 en redegørelse for reglerne om adgang til at kære afgørelser afsagt under hovedforhandlingen eller dennes forberedelse, da disse regler har betydning for adgangen til at kære afgørelser om afhøringsrækkefølgen efter Strafferetsplejeudvalgets forslag til model i kapitel 7.

2. Udtrykket ”forurettede”

Udtrykket ”forurettede” anvendes flere steder i retsplejeloven i forskellige sammenhænge, f.eks. i § 725 om privat påtale og begæring om offentlig påtale samt i kapitel 89 om påtale af borgerlige krav under straffesager.

Retsplejeloven indeholder ikke en definition af begrebet ”forurettede”. I den juridiske litteratur antages det, at udtrykket må fortolkes forholdsvis snævert, således at det kun omfatter personer, hvis beskyttelse det pågældende straffebud særligt

tager sigte på, jf. f.eks. Bernhard Gomard m.fl., Kommenteret Retsplejelov, 9. udgave (2013), bind III, side 59.

I langt de fleste tilfælde opstår der ikke i praksis vanskeligheder med afgrænsningen af udtrykket ”forurettede”, idet det af de enkelte straffebestemmelser typisk fremgår, hvem – om nogen konkrete personer – der udgør bestemmelsens umiddelbare beskyttelsesobjekt. Som eksempel kan nævnes bestemmelserne i straffelovens kapitel 24 om seksualforbrydelser og kapitel 25 om forbrydelser mod liv og legeme.

Afgrænsningen af udtrykket kan dog give anledning til tvivl ved navnlig straffebestemmelser, der tilsigter at beskytte samfundsinteresser eller en videre, ubestemt kreds af personer. Det er f.eks. tilfældet for bestemmelserne i straffelovens kapitel 12 om forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed samt kapitel 20 om almenfarlige forbrydelser.

Det bemærkes herudover, at den nærmere afgrænsning af udtrykket kan falde forskelligt ud afhængig af den sammenhæng, som udtrykket anvendes i. Således peger meget i retning af, at udtrykket afgrænses bredere i relation til retsplejelovens kapitel 89 om påtale af borgerlige krav under straffesager end i relation til andre bestemmelser i retsplejeloven.

Der henvises til betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager, side 16-17, og betænkning nr. 1522/2010 om reform af den civile retspleje VI (Behandling af forurettedes civile krav under straffesager (Adhæsiionsprocessen)), side 30-32.

3. Forurettedes rolle ved påtale af strafbare handlinger

3.1. Straffeprocessen er traditionelt blevet betragtet som et offentligt anliggende. Dansk strafferetspleje bygger således på det fundamentale princip, at spørgsmålet om straf er et anliggende mellem staten på den ene side og den tiltalte på den anden side. En straffesag betragtes derfor i almindelighed ikke som en sag mellem to civile parter.

Straffeprocessen har også et andet formål end civilprocessen. Helt overordnet har straffeprocessen til formål at sikre, at skyldige mistænkte bringes til ansvar, samt at beskytte uskyldige mod strafforfølgning. Dette princip, som også kaldes den materielle sandheds princip, udgør grundstenen i opbygningen af det samlede straffeprocessuelle system.

Der henvises til betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager, side 17.

3.2. Strafbare handlinger påtales i overensstemmelse hermed som udgangspunkt af det offentlige, jf. dog nedenfor om privat påtale og betinget offentlig påtale.

Det er således som udgangspunkt anklagemyndigheden, der på statens vegne fører straffesagerne, og sagerne udgør som udgangspunkt en partsproces med anklagemyndigheden som den ene part og tiltalte som den anden. Dette kommer bl.a. til udtryk i retsplejelovens § 729, hvorefter ordet ”part” i retsplejelovens bestemmelser, der ikke særligt angår borgerlige sager, også omfatter sigtede i en straffesag.

Anklagemyndigheden er underlagt et objektivitetsprincip, jf. retsplejelovens § 96, stk. 2, hvorefter anklagemyndigheden ”ikke blot [skal] påse, at strafskyldige bringes til ansvar, men også at forfølgning af uskyldige ikke finder sted”. Ved sagens behandling har anklagemyndigheden således pligt til også at tage enhver omstændighed, der tyder på en mistænks uskyld, i betragtning. Det indebærer bl.a., at anklagemyndigheden ikke rejser tiltale, hvis den forventer, at der vil ske frifindelse, jf. Eva Smith m.fl., *Straffeprocessen*, 2. udgave (2008), side 133.

3.3. Udgangspunktet om, at påtalen er offentlig, er fraveget ved reglerne om privat påtale. Som eksempel på en overtrædelse, der er undergivet privat påtale, kan nævnes straffelovens § 267 om ærekrænkelse, jf. § 275, stk. 1. Overtrædelser, der er undergivet privat påtale, har imidlertid undtagelsens karakter.

Privat påtale indebærer, at forurettede fører straffesagen mod den, der har begået det strafbare forhold. Hvis forurettede er død, tilkommer retten til privat påtale den afdødes ægtefælle, forældre, børn eller søskende, jf. retsplejelovens § 725, stk. 1.

Straffesager, der påtales af private, behandles som udgangspunkt efter reglerne i den borgerlige retspleje, jf. retsplejelovens § 989. Forurettede bliver sagsøger og således part i sagen med de deraf følgende beføjelser, jf. dog § 990, stk. 3, hvorefter forurettede uanset sin status som part kan afhøres som vidne.

Forurettedes kompetence til at påtale lovovertrædelser, der er undergivet privat påtale, er ikke eksklusiv, jf. retsplejelovens § 727, stk. 2, hvorefter offentlig påtale af sådanne overtrædelser som udgangspunkt kan ske, når almene hensyn kræver det. Hvis anklagemyndigheden vælger at påtale lovovertrædelser i medfør af § 727, stk. 2, ophører forurettedes ret til at påtale, jf. § 727, stk. 3, 1. pkt. Forurettede kan dog tilslutte sig anklagemyndighedens forfølgning, hvis der straks afgives erklæring herom, jf. § 727, stk. 3, 2. pkt.

Endvidere er det i visse tilfælde bestemt, at offentlig påtale er betinget af, at forurettede begærer det (betinget offentlig påtale). Det kan dog i den pågældende straffebestemmelse være fastsat, at overtrædelse i visse tilfælde kan påtales af det offentlige uden begæring fra forurettede.

Således kan f.eks. hærværk, jf. straffelovens § 291, stk. 1, kun påtales efter forurettedes begæring, medmindre almene hensyn kræver påtale, jf. § 305, stk. 1.

Det bemærkes, at en politianmeldelse fra forurettede anses som en begæring om offentlig påtale, medmindre andet fremgår af anmeldelsen, jf. retsplejelovens § 720, stk. 2, 2. pkt.

4. Forurettedes processuelle retsstilling i retten mv.

Som nævnt i afsnit 3 føres straffesager som udgangspunkt af anklagemyndigheden. Forurettede er imidlertid tillagt en række beføjelser under behandlingen af sådanne sager.

Som eksempel kan nævnes retsplejelovens § 29 a, stk. 1. Efter bestemmelsen lukkes dørene under forurettedes forklaring i retsmøder i sager om voldtægt og visse andre alvorlige seksualforbrydelser, når forurettede anmoder om det.

Endvidere kan der efter reglerne i retsplejelovens kapitel 89 tages stilling til forurettedes eventuelle erstatningskrav under straffesagen. Retten kan i den forbindelse ifølge § 995 a give forurettede fri proces, når det skønnes nødvendigt med advokatbistand ved opgørelsen af erstatningskravet, og forurettede opfylder de økonomiske betingelser i § 325.

Retsplejelovens kapitel 66 a indeholder herudover en række bestemmelser om forurettedes rettigheder, herunder regler om beskikkelse af en bistandsadvokat for forurettede. Bistandsadvokatordningen, herunder advokatens processuelle retsstilling i retten, er gennemgået i afsnit 5.

Retsplejelovens kapitel 66 a indeholder også regler om politiets og anklagemyndighedens vejledning og underretning af forurettede.

Politiet og anklagemyndigheden skal således bl.a. i fornødent omfang vejlede forurettede om dennes retsstilling og sagens forventede forløb samt informere forurettede om sagens gang, jf. retsplejelovens § 741 e, stk. 1.

Nærmere regler om denne vejlednings- og informationspligt er fastsat i bekendtgørelse nr. 1108 af 21. september 2007. Bekendtgørelsen indeholder bl.a. regler om udpegning af en kontaktperson hos politiet eller anklagemyndigheden, der skal hjælpe og støtte forurettede, når denne henvender sig. En kontaktperson skal udpeges, hvis forurettede forventes at skulle afgive forklaring som vidne i retten i en sag om en grovere overtrædelse af straffeloven, hvor vold, trusler eller anden personfarlig kriminalitet indgår, eller i en sag om en sædelighedsforbrydelse, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 1. I andre sager, hvor forurettede forventes at skulle afgive forklaring som vidne i retten, kan der udpeges en kontaktperson, hvis forurettede efter sagens karakter skønnes at kunne få behov for yderligere vejledning end den, der ifølge bekendtgørelsen i øvrigt skal gives, jf. § 3, stk. 2.

Desuden fremgår det af retsplejelovens § 741 f, at anklagemyndigheden bl.a. skal underrette forurettede om den rejste tiltale og, hvis forurettede har bedt om det, om tidspunktet for hovedforhandlingen og om en eventuel anke eller genoptagelse af sagen. Underretning om tidspunktet for hovedforhandlingen kan dog undlades, hvis forurettede skal møde som vidne eller har fået beskikket en bistandsadvokat, jf. § 741 f, stk. 2, 3. pkt.

For så vidt angår forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen henvises der til afsnit 7.

Det fremgår af retsplejelovens § 219 a, stk. 7, at retten underretter forurettede og andre, der har fremsat et borgerligt krav i en offentlig straffesag, om rettens afgørelse om kravet, samt at retten i øvrigt meddeler forurettede en udskrift af dommen, hvis forurettede har anmodet om det.

Forurettede har herudover efter retsplejelovens § 41 d, stk. 1, som udgangspunkt adgang til aktindsigt i dokumenter, der vedrører straffesagen, når sagen er endeligt afsluttet. For så vidt angår bistandsadvokatens adgang til sagens akter henvises der til afsnit 5.3.

Forurettede har således en række rettigheder under sagens behandling. Derimod er forurettede ikke tillagt partsstatus. Forurettede har f.eks. ikke adgang til at føre bevis om skyldsspørgsmålet og strafudmålingen, stille spørgsmål til tiltalte og vidner eller procedere sagen for så vidt angår skyldsspørgsmålet og strafudmåling. Hvis forurettede har materiale, som denne ønsker fremlagt i retten som bevis, kan forurettede rette henvendelse til anklagemyndigheden og anmode om, at materialet indgår i bevisførelsen, hvorefter anklagemyndigheden vurderer, om materialet skal anvendes. Der henvises til betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager, side 37.

For så vidt angår bistandsadvokatens beføjelser henvises der til afsnit 5.3.

Det principielle spørgsmål om, hvorvidt forurettede bør have partsstatus i straffesager eller tildeles en eller flere af de centrale partsbeføjelser, der tilkommer anklagemyndigheden og tiltalte, er tidligere blevet overvejet af Strafferetsplejeudvalget, jf. betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager, side 70-74. Udvalget fandt ikke grundlag herfor, og det fremgår af pkt. 3.1 i de almindelige bemærkninger til det lovforslag (nr. L 128 (2006-07)), der gennemførte betænkningen, at Justitsministeriet var enig med udvalget heri.

Forurettede afgiver normalt forklaring som vidne i straffesagen og er i den forbindelse omfattet af de almindelige regler om vidner i retsplejelovens kapitel 18, herunder § 168, stk. 1, om vidnepligt.

Foruden de ovennævnte bestemmelser i retsplejeloven, der særligt angår forurettede, er forurettedes retsstilling således reguleret af lovens vidneregler. I den forbindelse kan der bl.a. peges på reglerne om referatforbud (§ 30), navneforbud (§ 31, stk. 1) og adgangen til at bestemme, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres (§ 856, stk. 1). Det bemærkes, at retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne kan træffe afgørelse om disse spørgsmål forud for hovedforhandlingen, jf. § 845, stk. 1.

5. Bistandsadvokatordningen

5.1. Beskikkelse af bistandsadvokat

5.1.1. Retsplejelovens § 741 a indeholder regler om beskikkelse af en bistandsadvokat for forurettede.

Det følger af retsplejelovens § 741 a, stk. 2, at der i sager om overtrædelse af straffelovens § 210 (incest), § 216 (voldtægt), § 222, stk. 2 (samleje med barn under 15 år ved tvang eller trusler), eller § 223, stk. 1 (samleje med stedbarn mv. under 18 år), skal beskikkes en bistandsadvokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, medmindre forurettede efter at være blevet vejledt om retten til beskikkelse af advokat frabeder sig det. Det gælder tillige, hvis der er tale om overtrædelse af straffelovens § 216, § 222, stk. 2, eller § 223, stk. 1, ved andet seksuelt forhold end samleje, jf. § 225.

Efter retsplejelovens § 741 a, stk. 1, beskikker retten i sager, der vedrører en række nærmere opregnede andre straffelovsovertrædelser, som udgangspunkt en advokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, når den pågældende fremsætter begæring om det. Det drejer sig om overtrædelse af straffelovens §§ 218-221, § 222, stk. 1, § 223, stk. 2, og § 225, jf. de nævnte bestemmelser, og § 232 (en række andre seksualforbrydelser end de ovennævnte). Endvidere drejer det sig om overtrædelse af § 119 (overfald på offentligt ansatte), § 123 (vidnetrusler mv.), § 237, jf. § 21 (drabsforsøg), §§ 244-246 (vold), § 249 (uagtsom le-

gemsbeskadigelse), § 250 (hensættelse af nogen i hjælpeløs tilstand mv.), § 252, stk. 2 (hensynsløs forvoldelse af fare for smitte med en livstruende og uhelbredelig sygdom), § 260 (ulovlig tvang), § 261 (frihedsberøvelse), § 262 a (menneskehandel) og § 288 (røveri).

Fremsætter forurettede ikke begæring om beskikkelse af bistandsadvokat, eller frabeder forurettede sig bistandsadvokat, kan der efter politiets begæring beskikkes en bistandsadvokat for forurettede under efterforskningen, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 6. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen, at den f.eks. kan anvendes i tilfælde, hvor en værge for en mindreårig frabeder sig beskikkelse, eller hvor det er tvivlsomt, om en erklæring fra en psykisk syg person er alvorligt ment. Der henvises til pkt. 3.1.3 og 3.1.4 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 160 (2004-05 (2. samling)).

I de tilfælde, hvor beskikkelse af bistandsadvokat kræver begæring fra forurettede, kan beskikkelse afslås, hvis lovovertrædelsen er af mindre alvorlig karakter, og advokatbistand må anses for åbenbart unødvendig, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 3. Med sager af mindre alvorlig karakter menes ifølge bestemmelsens forarbejder sager, der kan forventes afgjort med bøde eller en meget kort frihedsstraf. Det er som nævnt samtidig en betingelse, at der åbenbart ikke er behov for advokatbistand. Dette kan ifølge forarbejderne f.eks. være tilfældet, hvis der er tale om værtshusklammeri, hvor der ikke er opstået skade, eller en blufærdighedskrænkelse, hvor forurettede nok kan være ilde berørt, men ikke har været udsat for en væsentlig krænkelse. Endvidere fremgår det af forarbejderne, at adgangen til at afslå beskikkelse af bistandsadvokat således er meget snæver. Der henvises til bemærkningerne til § 1, nr. 1, i lovforslag nr. L 144 (1996-97).

Fra praksis om adgangen til at afslå beskikkelse efter retsplejelovens § 741 a, stk. 3, kan der henvises til Østre Landsrets kendelse trykt i UfR 2007, side 1463. Den tiltalte i sagen var tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 3, ved at have lagt hindringer i vejen for, at to fængselsfunktionærer kunne udføre deres tjeneste, idet tiltalte nægtede at følge med fængselsfunktionærerne fra cellen, hvor han befandt sig, til en observationscelle, ligesom tiltalte satte sig fysisk til modværge over for fængselsfunktionærerne, da de tog fat i ham for at bringe ham til observationscellen. Der var ikke i anklageskriftet oplysninger om, at fængselsfunktionærerne var påført fysisk eller anden skade i forbindelse med forholdet.

En advokat anmodede om at blive beskikket som bistandsadvokat for den ene af fængselsfunktionærerne. Landsretten afslog beskikkelse i medfør af retsplejelovens § 741 a, stk. 3, idet lovovertrædelsen måtte anses for værende af mindre alvorlig karakter, ligesom advokatbistand til fængselsfunktionæren måtte anses for åbenbart unødvendig.

Selv om en lovovertrædelse ikke er blandt de udtrykkeligt nævnte overtrædelser, hvor der kan beskikkes bistandsadvokat, kan retten ifølge retsplejelovens § 741 a, stk. 4, efter anmodning beskikke en advokat for forurettede, når særlige omstændigheder taler for det. Efter forarbejderne til bestemmelsen kan sådanne særlige omstændigheder f.eks. foreligge i visse sager om grovere chikane, hvor forurettede er blevet truet og har været udsat for hærværk eller lignende, eller i visse sager om afpresning efter straffelovens § 281. Desuden kan der helt undtagelsesvis tænkes tilfælde, hvor forurettedes personlige forhold i sig selv kan begrunde beskikkelse af bistandsadvokat. Der henvises til bemærkningerne til § 1, nr. 6, i lovforslag nr. L 128 (2006-07).

5.1.2. Politiet vejleder forurettede om reglerne om beskikkelse af bistandsadvokat, jf. retsplejelovens § 741 b, stk. 1, 1. pkt.

Efter retsplejelovens § 741 a, stk. 2, 2. pkt., skal forurettede i de tilfælde, hvor bistandsadvokat skal beskikkes, medmindre forurettede frabeder sig det, have lejlighed til at tale med en advokat før politiets afhøring af forurettede, medmindre den pågældende efter at være blevet vejledt frabeder sig det. I disse sager må politiet endvidere kun afhøre forurettede uden bistandsadvokatens tilstedeværelse, hvis forurettede anmoder herom, jf. § 741 b, stk. 2, 2. pkt. Dette skal forurettede ifølge § 741 b, stk. 1, 2. pkt., gøres bekendt med.

Vejledningen til forurettede skal gives, inden forurettede afhøres første gang, og skal gentages i forbindelse med og inden anden afhøring, jf. retsplejelovens § 741 b, stk. 1, 3. pkt.

Det skal fremgå af politirapporten, at forurettede har modtaget behørig vejledning, og at forurettede har fået udleveret relevant skriftligt materiale vedrørende bistandsadvokatorordningen mv., jf. retsplejelovens § 741 b, stk. 1, 4. pkt. Endvi-

dere skal det fremgå, hvis forurettede ikke har ønsket en advokat beskikket, jf. § 741 b, stk. 1, 5. pkt.

Politiet drager omsorg for, at spørgsmål om beskikkelse af bistandsadvokat indbringes for retten, jf. retsplejelovens § 741 b, stk. 1, 6. pkt.

Der tilkommer den beskikkede advokat et passende salær samt godtgørelse for udlæg, herunder som udgangspunkt rejseudgifter, som advokaten med føje har haft i forbindelse med hvervet, jf. retsplejelovens § 334, stk. 2. Udgifterne til salær mv. til bistandsadvokaten afholdes af statskassen, dog således at statskassens betaling af salæret mv. er subsidier i forhold til forurettedes eventuelle retshjælpsforsikring, jf. retsplejelovens § 334, stk. 6.

5.2. Bistandsadvokatens opgaver

5.2.1. Bistandsadvokatens opgaver er ikke nærmere fastlagt i retsplejelovens kapitel 66 a, men det fremgår af forarbejderne hertil, at formålet med at beskikke en bistandsadvokat er at styrke forurettedes stilling under sagen. Opgaverne er ifølge forarbejderne både af juridisk og mere almen karakter. Ud over støtte til forurettede under afhøringen hos politiet og i retten og opgørelse af et eventuelt erstatningskrav kan der være tale om rådgivning om særlige hjælpemuligheder, om personlig støtte og vejledning, om at orientere forurettede om sagens forløb og forberede den pågældende på, hvordan sagen behandles i retten under hovedforhandlingen. Der henvises til pkt. 1 og 5 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 45 (1979-80).

Bistandsadvokatens opgaver i praksis er bl.a. beskrevet i betænkning nr. 1102/1987 om den forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager, side 42-43. Denne beskrivelse blev tiltrådt af Arbejdsgruppen om en styrket indsats over for ofre for forbrydelser, jf. arbejdsgruppens rapport fra december 2010, side 39.

Det følger af denne beskrivelse, at bistandsadvokaten har til opgave at yde forurettede bistand ved afhøringer hos politiet og i retten. Advokaten må f.eks. protestere, hvis der stilles irrelevante spørgsmål til forurettede, eller hvis der i strid med retsplejelovens § 185, stk. 2, forsøges bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd i sager om seksualforbrydelser. Endvidere påhviler det bi-

standsadvokaten at være opmærksom på muligheden for navneforbud (§ 31), referatforbud (§ 30), dørlukning (§§ 29 og 29 a) og afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse (§ 856) samt efter drøftelse med forurettede at fremsætte eventuelle anmodninger herom.

Det følger endvidere af beskrivelsen, at bistandsadvokaten har til opgave at bistå ved opgørelsen af forurettedes eventuelle erstatningskrav og eventuelle indgivelse af ansøgning til Erstatningsnævnet efter lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser.

Herudover følger det af beskrivelsen, at bistandsadvokaten har til opgave at rådgive om mulighederne for meddelelse af tilhold mv. til gerningsmanden efter lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning.

Endelig følger det af beskrivelsen, at bistandsadvokaten har til opgave at yde forurettede bistand af mere almen karakter, herunder efter behov at rådgive forurettede om forskellige hjælpemuligheder, at holde forurettede løbende orienteret om sagens forløb, at forberede forurettede på afhøringen i retten og at hjælpe forurettede, hvis dennes interesser krænkes, f.eks. ved overtrædelse af retsplejelovens § 1017 b om forbud mod i sager om seksualforbrydelser offentligt at røbe forurettedes identitet.

5.2.2. Bistandsadvokaten har også til opgave at varetage mindreåriges interesser med hensyn til den pågældendes medvirken ved afhøring, jf. Jørgen Jochimsen, Hovedforhandling i straffesager, 3. udgave (2014), side 90.

Det bemærkes i den forbindelse, at Østre Landsret i en kendelse trykt i UfR 2008, side 2353, har udtalt, at det ved spørgsmål om afgivelse af forklaring til politiet eller i retten, hvor forældremyndighedsindehaverens interesser må antages at kolliderer med barnets interesser, vil være en naturlig og sædvanlig opgave for bistandsadvokaten på barnets vegne at tilkendegive, om forklaring vil blive afgivet frivilligt. Spørgsmålet i sagen var, om politiet kunne foretage videoafhøring (se nærmere herom afsnit 8) af en 11-årig dreng, uden at faderen, der var eneindehaver af forældremyndigheden, blev gjort bekendt hermed, eller om dette skulle ske indenretligt i forbindelse med pålæg om vidnepligt efter retsplejelovens § 171, stk. 3. Faderen var mistænkt for et voldsforhold begået mod drengen.

5.3. Bistandsadvokatens beføjelser

Retsplejelovens § 741 c indeholder nærmere regler om bistandsadvokatens beføjelser under sagen.

Bistandsadvokaten har adgang til at overvære afhøringer af forurettede såvel hos politiet som i retten og har ret til at stille yderligere spørgsmål til forurettede. Advokaten har ret til at gøre indsigelse mod en bevisførelse i strid med retsplejelovens § 185, stk. 2 (bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd i sager om seksualforbrydelser). Advokaten underrettes om tidspunktet for afhøringer. Retsmøder, hvor forurettede skal afhøres, berammes så vidt muligt efter aftale med bistandsadvokaten. Advokaten underrettes endvidere om andre retsmøder, herunder retsmøder efter § 831 (tilståelsessager). Der henvises til § 741 c, stk. 1.

Bistandsadvokaten har ifølge retsplejelovens § 741 c, stk. 2, 1. pkt., adgang til at gøre sig bekendt med forurettedes forklaring til politiet og andre dokumenter i sagen vedrørende forurettede. Når der er rejst tiltale i sagen, har advokaten tillige adgang til at gøre sig bekendt med det øvrige materiale i sagen, som politiet har tilvejebragt, jf. § 741 c, stk. 2, 2. pkt.

Bistandsadvokaten skal efter retsplejelovens § 741 c, stk. 3, 1. pkt., have udleveret kopi af materialet, i det omfang det uden ulempe kan kopieres. Advokaten må ifølge § 741 c, stk. 3, 2. pkt., ikke uden politiets samtykke overlevere det modtagne materiale til forurettede eller andre, og advokaten må ikke uden politiets samtykke gøre forurettede eller andre bekendt med indholdet af det materiale, der er nævnt i § 741 c, stk. 2, 2. pkt., jf. ovenfor.

Bistandsadvokatens processuelle stilling i retten, herunder advokatens stilling i forbindelse med afhøringer af forurettede eller andre vidner, er ikke nærmere reguleret i retsplejelovens § 741 c. Det fremgår af bestemmelsens forarbejder, at det i vidt omfang vil være overladt til domstolene at fastlægge bistandsadvokatens beføjelser i forbindelse med den almindelige retsledelse. Det gælder bl.a. med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt og på hvilken måde advokaten kan stille spørgsmål til andre end forurettede, dvs. til sigtede og eventuelle vidner, samt

advokatens stilling i forbindelse med forsvarerens og anklagemyndighedens afhøringer.

Det understreges dog i forarbejderne, at advokaten under afhøringerne ikke bør kunne rådgive sin klient om den umiddelbare besvarelse af stillede spørgsmål.

Det fremhæves herudover i forarbejderne, at bistandsadvokaten ikke bør kunne virke som en yderligere anklager i sagen, og at advokaten derfor ikke bør have adgang til at procedere med hensyn til skyldsspørgsmålet og strafudmålingen. Derimod vil det ifølge forarbejderne være rimeligt, at bistandsadvokaten får adgang til at procedere med hensyn til en række andre spørgsmål, f.eks. spørgsmål om at afhøre forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse eller lignende. Hvis der er spørgsmål om erstatning, har bistandsadvokaten endvidere adgang til at procedere spørgsmålet om erstatningens opgørelse.

Der henvises til bemærkningerne til § 1, nr. 6, i lovforslag nr. L 45 (1979-80).

Tilrettelæggelsen af bevisførelsen om skyldsspørgsmålet varetages af anklageren og forsvareren. Bistandsadvokaten har således ikke adgang til at foreslå bevisførelse på samme måde som forsvareren, men bistandsadvokaten vil under efterforskningen kunne rette henvendelse til anklagemyndigheden og anmode om, at et bevis tages med i bevisførelsen.

Derimod har bistandsadvokaten fri adgang til at foreslå bevisførelse med hensyn til erstatningskravet, og i tilfælde af uenighed kan spørgsmålet forelægges retten.

Der henvises til betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager, side 38-39.

6. Hovedforhandlingens normale forløb

6.1. Domsmandssager i 1. instans

Retsplejelovens regler om hovedforhandlingen i domsmandssager i 1. instans findes i kapitel 78.

Det fremgår af retsplejelovens § 860, at rettens formand indleder hovedforhandlingen med at oplyse, hvilken sag retten skal behandle. Derefter sikrer retten sig tiltaltes identitet.

Anklageren oplæser herefter anklageskriftet, hvorefter rettens formand gør tiltalte bekendt med, at tiltalte ikke har pligt til at udtale sig. Rettens formand spørger tiltalte, om denne kan erkende sig skyldig i eller nægter de forhold, som tiltalen angår. Retten kan pålægge anklageren at forelægge sagen. Dette fremgår af retsplejelovens § 861.

Bevisførelsen indledes med, at retsformanden spørger, om tiltalte er villig til at afgive forklaring, jf. retsplejelovens § 863, stk. 1, 1. pkt. I bekræftende fald bestemmer formanden, på hvilket tidspunkt under bevisførelsen forklaringen skal afgives, jf. § 863, stk. 1, 2. pkt. Som regel vil afhøringen af tiltalte være det første led i bevisførelsen, og retsformanden fraviger i almindelighed ikke denne ordening, jf. herved Jørgen Jochimsen, Hovedforhandling i straffesager, 3. udgave (2014), side 172. Hvis der er flere tiltalte i sagen, afhøres de normalt i den rækkefølge, som de er opført på i anklageskriftet.

Efter afhøringen af tiltalte foretages der afhøring af vidner. Anklagemyndigheden fører normalt forurettede som vidne, og forurettede afgiver typisk forklaring som det første vidne under bevisførelsen.

Herefter afhøres normalt eventuelle andre vidner, og øvrig bevisførelse finder sted. Bevisførelsen foregår først fra anklagemyndighedens og derefter fra forsvarerens side, jf. retsplejelovens § 865, 1. pkt.

Vidnerne venter uden for retslokalet og indkaldes først, når de selv skal afgive forklaring, jf. herved retsplejelovens § 182, der er omtalt i afsnit 7.

Inden et vidne afhøres, forvisser retten sig som udgangspunkt om vidnets identitet og om, at intet er til hinder for vidneforklaringens afgivelse. Retten pålægger derefter alvorligt vidnet at tale sandhed og gør vidnet bekendt med strafansvaret for afgivelse af falsk forklaring. Dette fremgår af retsplejelovens § 181.

Anklagemyndighedens vidner afhøres først af anklageren og derefter af forsvareren. Forsvarets vidner afhøres først af forsvareren og derefter af anklageren. Rettens formand kan træffe bestemmelse om en anden rækkefølge. Der henvises til retsplejelovens § 866, stk. 1.

Efter hvert enkelt vidnes forklaring og efter ethvert andet bevis har tiltalte adgang til at afgive forklaring, hvis beviset giver anledning til dette, jf. retsplejelovens § 866, stk. 2. I praksis benyttes denne adgang dog sjældent.

Retten kan beslutte at afslutte bevisførelsen enten i det hele eller om et enkelt punkt, inden alle beviserne er fremført, jf. retsplejelovens § 864, stk. 1, 1. pkt. Retten kan endvidere beslutte at genoptage en sluttet bevisførelse, jf. § 864, stk. 1, 2. pkt. Hvis sagen omfatter flere lovovertrædelser, kan rettens formand lade hovedforhandlingen og rettens afgørelse af skyldsspørgsmålet foregå særskilt for hver enkelt lovovertrædelse, jf. § 864, stk. 2.

Når bevisførelsen er sluttet, får først anklageren og derefter forsvareren og tiltalte ordet for at udtale sig om bevisførelsens resultat og om de retlige spørgsmål i sagen (proceduren), jf. retsplejelovens § 877.

Efter proceduren optages sagen til dom. Tiltalte skal dog først have adgang til at udtale sig, jf. retsplejelovens § 876. Denne ret giver ikke tiltalte adgang til at afgive en egentlig forklaring, som tiltalte kunne have afgivet under bevisførelsen, jf. Jørgen Jochimsen, Hovedforhandling i straffesager, 3. udgave (2014), side 178.

6.2. Nævningesager i 1. instans

Retsplejelovens kapitel 78 om hovedforhandlingen i 1. instans, jf. afsnit 6.1 om domsmandssager, gælder ifølge § 851 også for nævningesager, medmindre andet er bestemt i kapitel 79 om nævningesager.

Retsplejelovens kapitel 79 indeholder bl.a. en række særlige regler om indledningen af nævningesager, herunder om nævningernes indtagelse af deres pladser og afgivelse af det såkaldte nævningeløfte, jf. §§ 887-889.

I nævningesager forhandles skyldsspørgsmålet og spørgsmålet om sanktion endvidere særskilt.

Inden bevisførelsen og proceduren om skyldsspørgsmålet redegør anklageren nærmere for tiltalen (forelæggelsen), jf. retsplejelovens § 890, stk. 1.

Tiltalte afgiver også i nævningesager som udgangspunkt forklaring for forurettede.

Når proceduren om skyldsspørgsmålet er afsluttet, får tiltalte ordet, hvorefter sagen optages til kendelse om dette spørgsmål, jf. retsplejelovens § 891, stk. 1, 1. pkt.

Hvis tiltalte ved rettens kendelse findes skyldig, får først anklageren og derefter forsvareren og tiltalte ordet for at udtale sig om sanktionen og andre punkter, der ikke tidligere har været grund til at inddrage i forhandlingen. Parterne skal endvidere have lejlighed til at føre de beviser, som er nødvendige i den forbindelse. Parternes udtalelser må ikke rejse tvivl om spørgsmål, som er afgjort ved rettens kendelse om skyldsspørgsmålet. Dette fremgår af retsplejelovens § 893.

Når forhandlingen om sanktionen er afsluttet, får tiltalte ordet, hvorefter sagen optages til dom, jf. retsplejelovens § 894, stk. 1, 1. pkt.

6.3. Ankesager ved landsretten

6.3.1. Byretternes domme i straffesager i 1. instans kan ankes til landsretten efter reglerne i retsplejelovens kapitel 82. Der kan dels være tale om en anke, der omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, dels en anke, der ikke omfatter en sådan bedømmelse.

6.3.2. Hvis anken omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, finder der ifølge retsplejelovens § 917, stk. 1, 1. pkt., en fuldstændig ny hovedforhandling sted for landsretten. For denne hovedforhandling gælder ifølge § 917, stk. 1, 2. pkt., reglerne i kapitel 78 og 79, jf. afsnit 6.1 om domsmandssager i 1. instans og afsnit 6.2 om nævningesager i 1. instans, medmindre andet er bestemt i kapitel 82.

I retsplejelovens kapitel 82 er det bl.a. bestemt, at den indankede dom oplæses ved hovedforhandlingens begyndelse, medmindre retten finder det mere hensigtsmæssigt, at anklageren i stedet helt eller delvis redegør for den påankede doms indhold, eller at retten gør sig bekendt med dommens indhold på anden måde, jf. § 921 a.

Efter oplæsningen af dommen redegør anklageren bl.a. for ankeforholdene, og påstandene nedlægges, hvorefter anklageren i nødvendigt omfang redegør for sagens omstændigheder og foretager dokumentation af sagens bilag, dog ikke oplysninger om forstraffe og personlige forhold, der først dokumenteres senere. Herefter afhøres tiltalte og vidner.

Det fremgår af retsplejelovens § 923, at tilførsler til retsbøger om forklaringer afgivet af vidner og syns- og skønsmænd under byretsbehandlingen ud over i de tilfælde, der er nævnt i § 871 om benyttelse af dokumenter som bevismidler, kan anvendes som bevismiddel, hvis ingen af parterne inden hovedforhandlingen har anmodet om ny afhøring.

Forurettede afgiver sædvanligvis forklaring under hovedforhandlingen ved landsretten i sager, hvor anken omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld.

Tiltalte afgiver også i landsretten som udgangspunkt forklaring før forurettede.

Afhøringen i landsretten kan foregå ved, at den pågældendes forklaring i byretten læses op inden afhøringen, hvorefter der stilles supplerende spørgsmål, jf. Jørgen Jochimsen, Hovedforhandling i straffesager, 3. udgave (2014), side 480.

Efter afhøringen af tiltalte og vidner oplæses forklaringer fra vidner, der ønskes benyttet som bevis efter retsplejelovens §§ 871 eller 923. Herefter redegøres der for forstraffe og personlige forhold, hvorefter anklagerens og forsvarerens procedure finder sted. Efter proceduren får tiltalte ordet, og sagen optages til dom.

6.3.3. Hvis anken ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, behandles sagen efter reglerne i retsplejelovens kapitel 78, medmindre andet er be-

stemt i kapitel 82, jf. § 917, stk. 2. I disse sager sker der som udgangspunkt ikke vidneførsel.

7. Forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen

Retsmøder er som udgangspunkt offentlige, jf. retsplejelovens § 28 a, og forurettede har derfor ligesom andre personer som udgangspunkt adgang til at overvære hovedforhandlingen. Endvidere har forurettede ifølge § 29 e, 2. pkt., ret til at overvære retsmøder, der holdes for lukkede døre, medmindre dørlukningens formål taler imod det.

Det fremgår imidlertid af retsplejelovens § 182, 2. pkt., at et vidne ikke må påhøre forklaringer af andre vidner, syns- og skøns mænd eller parter, medmindre andet bestemmes af retten. Bestemmelsen, der har til formål at forhindre, at et vidne lader sig påvirke af øvrige forklaringer, finder ikke anvendelse, når et vidne er afhørt, jf. Bernhard Gomard m.fl., Kommenteret Retsplejelov, 9. udgave (2013), bind I, side 424.

Som nævnt i afsnit 6 afgiver tiltalte normalt forklaring før vidnerne. I de ofte forekommende tilfælde, hvor forurettede skal afgive forklaring som vidne, må forurettede derfor ikke overvære tiltaltes forklaring. Det samme gælder andre forklaringer, der afgives før forurettedes vidneforklaring.

Typisk afgiver forurettede imidlertid forklaring som det første vidne og har således herefter som udgangspunkt adgang til at overvære den resterende del af hovedforhandlingen.

Selv om et vidne er afhørt, kan der være behov for på ny at afhøre vidnet, f.eks. som følge af den øvrige bevisførelse under sagen. Det fremgår derfor af retsplejelovens § 177, at vidnet skal forblive på det sted, hvor retsmødet holdes, indtil mødet er slut, medmindre retten træffer anden bestemmelse.

Vidner får i praksis lov til at gå straks efter afhøringens afslutning, medmindre der er grund til at antage, at der vil være behov for at stille yderligere spørgsmål til vidnet, jf. Bernhard Gomard m.fl., Kommenteret Retsplejelov, 9. udgave (2013), bind I, side 416. I praksis forlader langt de fleste vidner herefter stedet.

8. Videoafhøring af børn

Børn har ligesom voksne som udgangspunkt pligt til at afgive vidneforklaring for retten, jf. retsplejelovens § 168, stk. 1.

Retsplejeloven giver imidlertid i visse tilfælde mulighed for, at vidneafhøring af børn i straffesager kan foretages som såkaldt videoafhøring, jf. herved §§ 731 a, 745 e og 872. Videoafhøring indebærer, at barnet – i stedet for at afgive forklaring umiddelbart for retten – afgiver forklaring til politiet, der optager forklaringen på video med henblik på forevisning af optagelsen som bevis under hovedforhandlingen. Denne fremgangsmåde anvendes bl.a. for at skåne barnet.

Videoafhøring af børn kan som udgangspunkt kun anvendes, hvis barnet er 12 år eller derunder, dog således at særlige omstændigheder, herunder barnets udvikling og psykiske tilstand, kan bevirke, at der foretages videoafhøring af også ældre børn.

Kerneområdet for anvendelse af videoafhøringer er sager om seksuelle overgreb mod børn, men der kan også være andre typer af sager, herunder drabs- og volds-sager, hvor der efter omstændighederne kan være et tilsvarende behov for, at afhøringen af et barn optages på video og forevises som bevis under hovedforhandlingen.

Som nævnt i kapitel 1 har Justitsministeriet ved kommissorium af 3. april 2014 bedt Strafferetsplejeudvalget om at overveje, om brugen af videoafhøring af børn i straffesager bør udvides, og om i givet fald at udarbejde en model for en sådan udvidelse. Under alle omstændigheder har ministeriet bedt udvalget om at udarbejde en model, der indebærer en forhøjelse af aldersgrænsen for anvendelse af videoafhøring af børn. Udvalget vil afgive betænkning om videoafhøring af børn efter afgivelsen af denne betænkning.

9. Kære af afgørelser afsagt under hovedforhandlingen eller dennes forberedelse

9.1. Ifølge retsplejelovens § 968, stk. 1, kan kendelser og andre beslutninger afsagt af byretten, som ikke, eller ikke for tiden, kan ankes i medfør af §§ 901-905, som udgangspunkt kæres til landsretten af enhver, over for hvem kendelsen eller beslutningen indeholder en afgørelse.

Efter retsplejelovens § 968, stk. 4 (den såkaldte spærreregul) kan kendelser og andre beslutninger, der afsiges under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse, dog, medmindre andet er bestemt i loven, kun kæres i de tilfælde, der er nævnt i nr. 1-6.

I denne sammenhæng er retsplejelovens § 968, stk. 4, nr. 6, relevant. Ifølge bestemmelsen kan en kendelse eller beslutning, der afsiges under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse, kæres, hvis den er rettet mod nogen, som ikke er part i sagen. Forurettede er som nævnt i afsnit 4 ikke part i straffesagen og er derfor omfattet af kæreadgangen efter § 968, stk. 4, nr. 6.

Ikke enhver afgørelse, der berører nogen, som ikke er part i sagen, kan kæres efter retsplejelovens § 968, stk. 4, nr. 6. Det kræves, at afgørelsen er bindende i den forstand, at den umiddelbart indebærer en begrænsning i tredjemands hidtidige retsstilling, jf. Østre Landsrets kendelse trykt i UfR 2014, side 1616.

Forurettede kan efter retsplejelovens § 968, stk. 1, sammenholdt med stk. 4, nr. 6, f.eks. kære en afgørelse om, at en begæring om vidnefritagelse ikke tages til følge, jf. Højesterets kendelse trykt i UfR 2005, side 1727.

Derimod indebærer retsplejelovens § 968, stk. 4, at anklagemyndigheden og tiltalte som udgangspunkt er afskåret fra at kære afgørelser, der afsiges under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse. Anklagemyndigheden og tiltalte kan således f.eks. som udgangspunkt ikke kære en afgørelse om, at et vidne ikke pålægges vidnepligt efter retsplejelovens § 171, stk. 3, jf. Østre Landsrets kendelse trykt i TfK 2005, side 205.

Der er imidlertid uden for de tilfælde, som er udtrykkeligt nævnt i retsplejelovens § 968, stk. 4, adgang til at kære afgørelser, der afsiges under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse, hvis afgørelsen angår principielle spørgsmål eller spørgsmål af fundamental betydning for sagens videre behandling, jf. Bernhard Gomard m.fl., Kommenteret retsplejelov, bind III, side 556. Det bemærkes, at Højesteret i en kendelse trykt i UfR 2012, side 585, har tilladt et kæremål under henvisning til, at de spørgsmål, som kæresagen rejste, måtte anses for at være af væsentlig betydning for sagens videre forløb.

9.2. De ovennævnte regler gælder også for kendelser og andre beslutninger, der er afsagt af landsretten under behandlingen af en ankesag, jf. § 968 a, stk. 1 og 4. Dog forudsætter kære fra sagens parter i disse tilfælde tillige Procesbevillingsnævnets tilladelse. Sådant tilladelse kan meddeles, hvis kæremålet angår spørgsmål af principiel karakter eller særlige grunde i øvrigt taler derfor, jf. § 968 a, stk. 1.

Kapitel 4

Fremmed ret

1. Indledning

I dette kapitel er der redegjort for reglerne i en række andre lande om rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer under hovedforhandlingen i straffesager og forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen. I den forbindelse er der endvidere overordnet redegjort for forurettedes rolle i straffesager i de pågældende lande.

I afsnit 2-3 er der redegjort for norsk og svensk ret. Norsk ret er af særlig betydning for Strafferetsplejeudvalgets overvejelser, da reglerne i Norge om rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer under hovedforhandlingen blev ændret i 2008, således at forurettede med en bistandsadvokat nu som hovedregel afgiver forklaring før tiltalte, ligesom der blev indført adgang for alle forurettede til som udgangspunkt at overvære hele hovedforhandlingen. Redegørelsen for norsk ret er derfor mere omfattende end redegørelsen for svensk ret.

Afsnit 4 indeholder en redegørelse for engelsk ret. Engelsk ret er medtaget som eksempel på et retssystem, hvor forurettede afgiver forklaring før tiltalte, men hvor baggrunden for dette ikke er hensynet til forurettede, men snarere det engelske retssystems mere akkusatoriske tilgang til strafferetsplejen.

I afsnit 5 er der redegjort for tysk ret. Tysk ret er medtaget som eksempel på et retssystem, hvor tiltalte – i lighed med de gældende danske regler – som udgangspunkt afhøres først.

2. Norsk ret

2.1. Forurettedes rolle i straffesager

2.1.1. Strafbare handlinger påtales efter norsk ret som udgangspunkt af det offentlige, jf. den norske straffelovs § 77.

Nogle lovovertrædelser er imidlertid undergivet privat påtale. Sådanne overtrædelser kan dog påtales af det offentlige, hvis almene hensyn kræver det, jf. her ved § 402, stk. 1, nr. 2, i ”straffeprocessloven”.

Herudover har forurettede efter norsk ret en almindelig subsidiær adgang til privat påtale. Efter § 402, stk. 1, nr. 3, i ”straffeprocessloven” kan forurettede således som udgangspunkt påtale strafbare handlinger, som er undergivet offentlig påtale, hvis anklagemyndigheden har nægtet at efterkomme en begæring om påtale. Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med, at forurettede ifølge § 236 ved den første afhøring under efterforskningen skal spørges, om han eller hun begærer påtale. Det gælder, selv om en sådan begæring ikke er en betingelse for påtale.

2.1.2. I straffesager, der forfølges af private, finder en række af bestemmelserne i ”straffeprocessloven” om anklagemyndigheden tilsvarende anvendelse på sagsøgeren. Medmindre andet er bestemt, gælder reglerne om straffesager, der forfølges af det offentlige, også i private straffesager, dog kun i det omfang det er muligt. Dette fremgår af § 409.

Lovovertrædelser, der er undergivet privat påtale, kan som nævnt påtales af det offentlige, hvis almene hensyn kræver det. I givet fald kan forurettede ifølge § 404 i ”straffeprocessloven” vælge at tilslutte sig strafforfølgingen, hvorved forurettede får samme rettigheder som sagsøgeren i en privat straffesag.

2.1.3. Forurettede har ikke fuld partsstatus i sager, der forfølges af det offentlige, men er tillagt en række processuelle rettigheder.

Ved lov nr. 5 af 7. marts 2008 om ”ændring af straffeprocessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og efterladte)” blev der gennemført en omfattende ændring af forurettedes og efterladdes retsstilling i straffesager. Loven var en opfølgning på udredning NOU 2006:10 om ”fornærmede i straffeprocessen – nytt perspektiv og nye rettigheter”.

Lovens formål er i lovforslagets bemærkninger beskrevet således (Ot.prp. nr. 11 (2007-2008), side 7):

”Regjeringen har i sin politiske plattform (Soria Moria-erklæringen) gått inn for å styrke stillingen for ofre for alvorlig kriminalitet, og forslaget er et ledd i dette arbeidet.

Straffesystemet må utformes slik at alle som er involvert, føler seg inkludert, og at de blir behandlet med verdighet og respekt. Mange fornærmede og etterlatte har gitt uttrykk for at møtet med rettssystemet kan oppfattes som en tung tilleggsbelastning. De har etterlyst bedre informasjon og mulighet for å kunne bidra med opplysninger. De ønsker å bli anerkjent som fullverdige deltakere i straffesaken, med prosessuelle rettigheter som gjør dem i stand til å ivareta egne interesser.

Departementet mener fornærmedes og etterlattes behov og ønsker om styrkede rettigheter er klart legitime. Det er ikke tvil om at fornærmede og etterlatte berøres av straffesaken på flere måter, og at straffesakens behandling og dens utfall kan ha følelsesmessig, symbolsk, praktisk og rettslig betydning for dem. Departementet mener fornærmede og etterlatte bør gis vesentlig styrkede prosessuelle rettigheter som reflekterer den betydning som saken har for dem.”

Det blev overvejet – men afvist – at give forurettede fuld partsstatus, jf. herom pkt. 6.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger (Ot.prp. nr. 11 (2007-2008), side 26). Derimod blev forurettede og dennes bistandsadvokat tildelt en række nye rettigheder i straffeprocessen.

Bistandsadvokaten fik således bl.a. ret til at stille supplerende spørgsmål til tiltalte, vidner og sagkyndige, jf. § 291 a i ”straffeprocessloven”. Endvidere fik forurettede – ligesom tiltalte – ret til at udtale sig efter vidneforklaringer, tiltaltes forklaring og oplæsning af skriftligt bevis, ligesom forurettede fik mulighed for at komme med afsluttende bemærkninger, jf. §§ 303 og 304. Derimod fik forurettede ikke ret til at procedere vedrørende skyldsspørgsmålet og strafudmålingen, jf. herom pkt. 9.8.5.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger (Ot.prp. nr. 11 (2007-2008), side 77).

Ved loven blev det herudover bl.a. bestemt, at forurettede med bistandsadvokat som hovedregel afgiver forklaring før tiltalte, jf. afsnit 2.2 nedenfor, og at alle forurettede som udgangspunkt har adgang til at overvære hele hovedforhandlingen, jf. afsnit 2.3 nedenfor.

2.2. Rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer

2.2.1. Kapitel 22 i ”straffeprosessloven” indeholder bestemmelser om hovedforhandlingen for ”tingrett”, hvor straffesager behandles i 1. instans.

Efter § 289 i ”straffeprosessloven” indledes hovedforhandlingen med oplæsning af tiltalebeslutningen. Retsformanden spørger herefter tiltalte, om han eller hun erkender forholdet. Derefter får anklageren ordet for at forklare, hvad der er genstand for tiltalen, og for kort at nævne de beviser, som vil blive ført. Forsvareren kan efter begæring få ordet for at komme med korte bemærkninger til anklagerens udtalelser.

Som udgangspunkt får tiltalte herefter mulighed for at afgive forklaring. § 289 a i ”straffeprosessloven” indeholder imidlertid en særlig regel om, at forurettede med en bistandsadvokat som hovedregel afgiver forklaring før tiltalte. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”§ 289 a. Fornærmede med bistandsadvokat forklarer seg som hovedregel før tiltalte.

Dersom det er flere fornærmede med bistandsadvokat i samme sak, bør tiltalte gis anledning til å forklare seg etter hver fornærmet. Fornærmede bør ikke høre på andre fornærmedes forklaringer før de selv forklarer seg.

Dersom etterlatte skal forklare seg og hensynet til sakens opplysning tilsier at de ikke bør overvære forhandlingene før de selv har forklart seg, kan retten bestemme at de skal forklare seg før tiltalte.”

Kapitel 22 i ”straffeprosessloven” om hovedforhandlingen ved ”tingrett”, herunder § 289 a, gjelder som udgangspunkt også for ankesager ved ”lagmannsretten”, jf. § 327.

Bestemmelsen i § 289 a blev indført ved lov nr. 5 af 7. marts 2008, der er omtalt i afsnit 2.1. Følgende fremgår af forarbejderne til bestemmelsen (Ot.prp. nr. 11 (2007-2008), side 71-72):

”Departementet har kommet til at fornærmede med bistandsadvokat som hovedregel bør forklare seg først. Departementet har særlig lagt vekt på at en slik endring kan bidra til å styrke fornærmedes stilling uten at det svekker siktetes rettssikkerhet. Videre er departementet enig med utvalget i at en slik rekkefølge kan ha pedagogiske fordeler. Fornærmedes forklaring utgjør

i de aller fleste tilfellene utgangspunktet for straffesaken, og det er mest naturlig at retten presenteres for hva som hevdes passert før den hører forsvarret mot anklagen. Dette er støttet av flere høringsinstanser og ble også vist til av personer som utvalget snakket med i Sverige og Finland.

Enkelte høringsinstanser har pekt på praktiske problemer med å snu rekkefølgen i saker der det er mange fornærmede. Dette bør imidlertid ikke være et argument i seg selv mot å snu rekkefølgen, men bør heller tas i betraktning ved utforming av regelen.

Når det gjelder forholdet til tiltalte, er departementet enig i at det kan være en fordel for tiltalte å høre den samlede anklagen før egen forklaring. Det er altså ikke slik at en endring av rekkefølgen på tiltaltes og fornærmedes forklaring ubetinget kan sies å svekke tiltaltes posisjon.

På den annen side vil en slik fordel for tiltalte kunne utgjøre en tilsvarende ulempe for påtalemyndigheten, slik riksadvokaten og enkelte statsadvokatembeter har pekt på i høringen, slik at hensynet til en effektiv strafforfølgning kan være et argument mot å snu rekkefølgen.

Mot å snu forklaringene har utvalget og flere høringsinstanser videre påpekt at det kan skape en psykologisk slagside dersom fornærmede forklarer seg først. Tiltaltes forklaring kan i større grad bli holdt opp mot fornærmedes forklaring i stedet for å bli vurdert selvstendig. Departementet er enig i at dette kan være et sentralt hensyn mot å snu rekkefølgen på forklaringene. Hvilken rekkefølge forklaringer blir presentert i, kan tenkes å ha en viss betydning for hvordan de blir bedømt, men dette har nok særlig betydning der man utsettes for ensidige inntrykk av noe varighet før motforestillinger presenteres. I dette tilfellet kommer forklaringene rett etter hverandre slik at rekkefølgeeffekten vil ha mindre betydning.

For å motvirke at retten får et for ensidig inntrykk før tiltalte forklarer seg, kan det tenkes at forsvarerens mulighet til å kommentere aktors innledningsforedrag burde benyttes i noe større utstrekning enn i dag.

Det er vanskelig å ha noen sikker oppfatning av den taktiske betydningen av rekkefølgen på fornærmedes og tiltaltes forklaringer. Dette bekreftes også av høringen. Retningsgivende for valget bør derfor ikke først og fremst være antakelser om taktiske fordeler eller ulemper, men om det er mulig å styrke fornærmedes posisjon uten å svekke tiltaltes rettigheter. Reformen som følge av Fornærmedeutvalgets utredning har nettopp som formål å styrke fornærmedes rettigheter der dette kan gjøres uten å komme i konflikt med andre grunnleggende prosessuelle hensyn.

Departementet vil dessuten understreke at det ikke er noe krav etter internasjonale forpliktelser at tiltalte skal forklare seg først. Det avgjørende i forhold til tiltaltes forsvar, er særlig at hans rett til kontradiksjon og eksaminasjon ikke svekkes. At fornærmede forklarer seg først, vil ikke svekke til-

taltes muligheter til å forsvare seg mot anklagen. I Sverige og Finland forklarer fornærmede seg først uten at dette synes å by på problemer for tiltaltes forsvar.

Departementet har derfor kommet til at fornærmede i visse saker bør forklare seg før tiltalte. Departementet foreslår at regelen i første omgang begrenses til saker med bistandsadvokat. Dette gir mulighet til å prøve ut ordningen i noen saker.

Departementet foreslår videre at regelen ikke utformes absolutt. Det er behov for å åpne for en viss fleksibilitet siden bevisstiasjonen og andre forhold kan variere fra sak til sak. Samtidig er det viktig med forutberegnelighet og likeartet praksis.

Departementet foreslår at regelen utformes slik at fornærmede med bistandsadvokat som hovedregel skal forklare seg først. Dersom påtalemyndigheten i en sak mener at det er best å fravike den normale forklaringsrekkefølgen (som etter forslaget vil være at fornærmede forklarer seg først), vil det være naturlig at dette angis i bevisoppgaven. Om tiltalte protesterer, må retten ta stilling til forklaringsrekkefølgen. Dette bør i så fall gjøres under forberedelsen til hovedforhandlingen.

Dersom det er flere fornærmede i samme sak, bør løsningen være at tiltalte forklarer seg etter hver fornærmet, slik ordningen er i svensk og finsk rett. De fornærmede i slike saker bør heller ikke være til stede under forhandlingen før egen forklaring.”

2.2.2. Som det fremgår, finder § 289 a i ”straffeprosessloven” kun anvendelse, hvis forurettede har en bistandsadvokat.

Reglerne om beskikkelse af bistandsadvokat findes i kapitel 9 a i ”straffeprosessloven”. Efter § 107 a, stk. 1, har forurettede ret til at få beskikket en bistandsadvokat i en række nærmere opregnede sagstyper. Det drejer sig bl.a. om en række seksualforbrydelser (den norske straffelovs §§ 192-197 og 199 samt § 200, stk. 2 og 3), grov eller gentagen mishandling af ægtefælle eller børn mv. (§ 219), tvangsægteskab (§ 222, stk. 2), menneskehandel (§ 224) og kvindelig omskæring (”lov om forbud mot kjønnslemlestelse”). Herudover har forurettede bl.a. ret til bistandsadvokat i sager, hvor der er grund til at tro, at forurettede som følge af handlingen får betydelig skade på legeme eller helbred.

I andre tilfælde kan retten ifølge § 107 a, stk. 3, i ”straffeprosessloven” beskikke en bistandsadvokat, hvis sagens art og alvor, hensynet til de berørte eller andre særlige forhold tilsiger, at der er behov for advokat.

2.3. Forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen

Forurettede har ifølge § 93 c i ”straffeprosessloven” som utgangspunkt adgang til at være til stede under alle retsmøder, herunder retsmøder for lukkede døre. Dog kan retten i visse tilfælde etter §§ 245 og 284 pålægge forurettede at forlade retssalen.

Adgangen til at være til stede gjelder, selv om forurettede endnu ikke har afgivet vidneforklaring, jf. § 129, stk. 1, i ”straffeprosessloven”, der har følgende ordlyd:

”Vitnene avhøres enkeltvis. Vitnene, med unntak av fornærmede og etterlatte, bør som regel ikke høre på forhandling i saken, før de er avhørt under hovedforhandlingen.”

Adgangen for forurettede til som utgangspunkt at være til stede under hele hovedforhandlingen blev indført ved lov nr. 5 af 7. marts 2008, der er omtalt i afsnit 2.1. Følgende fremgår af lovens forarbejder (Ot.prp. nr. 11 (2007-2008), side 72):

”Departementet foreslår at bare fornærmede med bistandsadvokat skal forklare seg før tiltalte. Andre fornærmede skal fortsatt forklare seg etter tiltalte. Departementet mener likevel at alle fornærmede bør ha anledning til å være til stede under hele hovedforhandlingen, også under tiltaltes forklaring, uavhengig av tidspunktet for egen forklaring. Departementet viser til den sterke interessen fornærmede har i å kunne være til stede under hele hovedforhandlingen. Retten til tilstedeværelse er en forutsetning for utøvelsen av andre prosessuelle rettigheter, som for eksempel rett til å stille spørsmål til tiltalte. Hensynene bak straffeprosessloven § 129 første ledd annet punktum, at vitner ikke skal kunne tilpasse sine forklaringer til det som blir forklart av andre, har ikke like stor vekt overfor fornærmede som for vanlige vitner siden fornærmede har hatt rett til innsyn i dokumentene gjennom hele straffesaksbehandlingen. Fornærmede vil også normalt ha avgitt forklaring under etterforskingen som kan leses opp dersom fornærmede endrer forklaring under hovedforhandlingen etter å ha hørt tiltaltes forklaring i retten.”

Det bemærkes, at forurettede efter § 242 i ”straffeprocessloven” ligesom sigtede og dennes forsvarer som udgangspunkt har adgang til aktindsigt i straffesagen allerede under efterforskningen af sagen.

2.4. Erfaringerne med den norske ordning

”Justis- og Beredskapsdepartementet” i Norge har ikke foretaget en evaluering af reglerne om, at forurettede med bistandsadvokat som hovedregel afgiver forklaring før tiltalte, og at alle forurettede som udgangspunkt har adgang til at være til stede under hele hovedforhandlingen.

Strafferetsplejeudvalget har imidlertid på et møde haft lejlighed til at høre nærmere om en anklagers, en forsvarers og en ”tingrettdommers” (byretsdommers) personlige erfaringer med reglerne i praksis.

Anklageren gav udtryk for, at erfaringerne med reglen om forurettedes afgivelse af forklaring før tiltalte er gode. Han henviste i den forbindelse til, at forurettede med ordningen kan sætte et større præg på sagen, uden at det sker på bekostning af tiltaltes rettigheder. Endvidere indebærer ordningen, at sagen præsenteres for retten på en mere pædagogisk måde, ligesom ordningen letter afhøringen af tiltalte, da det ikke er nødvendigt at foreholde tiltalte forurettedes forklaring.

Det var endvidere anklagerens opfattelse, at den frygt, der før indførelsen af reglen om forurettedes afgivelse af forklaring før tiltalte havde været for, at tiltalte i højere grad end tidligere ville kunne tilpasse sin forklaring til forurettedes forklaring, havde vist sig at være ubegrundet, bl.a. fordi tiltalte under alle omstændigheder via aktindsigt har adgang til oplysninger om forurettedes forklaring.

Herudover gav anklageren udtryk for, at forurettedes tilstedeværelse under hele hovedforhandlingen i praksis havde vist sig at virke ”disciplinerende” på tiltalte og andre vidner. Endvidere medfører forurettedes tilstedeværelse overordnet set en større forståelse hos forurettede for resultatet af sagen.

Dommeren pegede på, at reglen om forurettedes afgivelse af forklaring før tiltalte kan give en bedre præsentation af sagen for retten og et bedre grundlag for at vurdere tiltaltes forklaring. Dommeren pegede dog også på visse ulemper ved

ordningen, herunder at tiltalte har mulighed for at tilpasse sin forklaring efter forurettedes forklaring. Det forekommer endvidere i et vist omfang, at afhøringen bliver mere belastende for forurettede.

Herudover oplyste dommeren, at forurettedes adgang til at være til stede under hele hovedforhandlingen virker inkluderende for forurettede. En anden fordel ved adgangen er, at forurettede kan få de nødvendige oplysninger på stedet.

Dommeren bemærkede i øvrigt, at den norske bistandsadvokatorordning havde vist sig at være omkostningstung.

Forsvareren gav udtryk for bekymring for, om ordningen medfører en øget risiko for urigtige domfældelser. Han pegede bl.a. på, at reglen om, at forurettede med bistandsadvokat som hovedregel afgiver forklaring før tiltalte, navnlig finder anvendelse i sager om seksualforbrydelser, hvor bevisbedømmelsen i forvejen er vanskelig, fordi det i sådanne sager ofte er forurettedes ord mod tiltaltes ord. Efter forsvarerens opfattelse kan det være svært for tiltalte under sin forklaring at ændre det indtryk, som retten har fået af sagen ved at høre forurettedes forklaring først.

Det bemærkes herudover, at Retsplejerådet i forbindelse med overvejelserne om adhæsiionsprocessen holdt et møde med en norsk ”lagdommer” (landsdommer), og at det på den baggrund var rådets indtryk, at erfaringerne med de norske regler helt overvejende var positive, jf. betænkning nr. 1522/2010 om reform af den civile retspleje VI (Behandling af forurettedes civile krav under straffesager (Adhæsiionsprocessen)), side 122 og 129.

3. Svensk ret

3.1. Forurettedes rolle i straffesager

Strafbare lovovertrædelser er efter svensk ret som udgangspunkt undergivet offentlig påtale. Nogle lovovertrædelser er dog undergivet privat påtale eller betinget offentlig påtale. Forurettede har herudover i medfør af kapitel 20, § 8, stk. 1, i ”rättegångsbalken” en generel subsidieret påtaleret. Det indebærer, at forurettede

på egen hånd kan påtale en lovovertrædelse, hvis forurettede har anmeldt forholdet, men anklagemyndigheden beslutter ikke at rejse tiltale.

Som udgangspunkt er forurettede ikke part i straffesager, der forfølges af det offentlige. Efter kapitel 20, § 8, stk. 2, i ”rättegångsbalken” har forurettede imidlertid en generel adgang til at tilslutte sig den offentlige påtale. En forurettet, der tilslutter sig den offentlige påtale, bliver part i sagen på lige fod med anklagemyndigheden og tiltalte. Forurettede kan herefter bl.a. føre bevis, stille spørgsmål og procedere skyldsspørgsmålet.

Det bemærkes, at udredning SOU 2013:17 om ”brottmålsprocessen” indeholder et forslag om at afskaffe denne adgang for forurettede til at tilslutte sig den offentlige påtale, jf. udredningens del 1, side 276-277. Der er imidlertid ikke på nuværende tidspunkt fremsat lovforslag herom.

Forurettede må ikke afhøres som vidne, jf. kapitel 36, § 1, stk. 1, i ”rättegångsbalken”. Det gælder, uanset om forurettede er part i straffesagen eller ej. Dette vidneforbud bygger på en tankegang om, at forurettede skal være ligestillet med tiltalte. Forbuddet indebærer, at forurettede ikke har pligt til at udtale sig, og at en eventuel forklaring ikke kan finde sted under strafansvar.

Der henvises til betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager, side 52-54, og betænkning nr. 1522/2010 om reform af den civile retspleje VI (Behandling af forurettedes civile krav under straffesager (Adhæsiionsprocessen)), side 100-106.

3.2. Rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer

Kapitel 46 i ”rättegångsbalken” indeholder regler om hovedforhandlingen i straffesager, hvor det strafbare forhold er under offentlig påtale.

Efter hovedforhandlingens indledning, hvor anklageren bl.a. forelægger sagen, skal forurettede og tiltalte afhøres og øvrig bevisførelse finde sted, jf. kapitel 46, § 6, stk. 2, i ”rättegångsbalken”. Det fremgår også heraf, at afhøring af tiltalte og forurettede bør finde sted, inden der føres vidner. Det bemærkes, at forurettede som nævnt ikke må afhøres som vidne.

Ifølge forarbejderne til bestemmelsen følger det af almindelige straffeprocessuelle principper, at forurettede som regel afgiver forklaring før tiltalte. Retten har dog i medfør af kapitel 46, § 4, stk. 1, i ”rättegångsbalken” mulighed for at bestemme, at tiltalte skal afgive forklaring før forurettede. Efter forarbejderne kan det komme på tale at afhøre tiltalte før forurettede i tilfælde, hvor forurettedes stilling er meget lig et vidnes. Det er dog en forudsætning, at tiltalte accepterer at blive afhørt før forurettede. Der henvises til prop. 1986/87:89, side 133 og 235.

3.3. Forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen

Forurettede har ligesom offentligheden i øvrigt som udgangspunkt adgang til at overvære retsmøder. Hvis retsmødet holdes for lukkede døre, har forurettede dog kun adgang til at være til stede, hvis forurettede er part i sagen.

Efter kapitel 36, § 9, stk. 1, i ”rättegångsbalken” må et vidne ikke overvære forhandlingen, før vidnet har afgivet forklaring. Bestemmelsen gælder imidlertid ikke for forurettede, der som nævnt ikke må afhøres som vidne.

Hvis forurettede ikke er part i sagen, kan retten i visse tilfælde bestemme, at forurettede ikke må være til stede under hovedforhandlingen, før forurettede skal afgive forklaring, jf. kapitel 46, § 8, i ”rättegångsbalken”. Formålet med bestemmelsen er ifølge forarbejderne (prop. 1986/87:89, side 236) at undgå, at forurettede bliver påvirket af hovedforhandlingens indledende del, herunder navnlig anklagerens forelæggelse, i tilfælde, hvor forurettede ikke har en berettiget interesse i at være til stede under denne del af hovedforhandlingen.

Det bemærkes, at udredning SOU 2013:17 om ”brottmålsprocessen” indeholder et forslag om at styrke forurettedes adgang til at være til stede under hovedforhandlingen. Det foreslås således, at også forurettede, der ikke er part i sagen, som udgangspunkt skal have ret til at overvære retsmøder, der holdes for lukkede døre. Endvidere foreslås det, at adgangen efter kapitel 46, § 8, i ”rättegångsbalken” til at bestemme, at forurettede, der ikke er part i sagen, ikke må være til stede under hovedforhandlingen, før vedkommende skal afgive forklaring, skal være snævrere. Der henvises til udredningens del 1, side 286-288. Der er imidlertid ikke på nuværende tidspunkt fremsat lovforslag herom.

4. Engelsk ret

4.1. Forurettedes rolle i straffesager

Efter engelsk ret påtales strafbare handlinger normalt af det offentlige. Der er dog også adgang til privat påtale, herunder hvor det offentlige beslutter ikke at rejse tiltale. ”Crown Prosecution Service” (anklagemyndigheden) har imidlertid en skønsmæssig adgang til at overtage strafforfølningen og kan i den forbindelse også beslutte at opgive sagen. Der henvises til John Sprack, *Criminal Procedure*, 14. udgave (2012), side 70-73.

4.2. Rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer

Straffesager forekommer i to former: ”Summary trial”, der anvendes i sager ved ”magistrates’ court”, og ”trial on indictment”, der anvendes ved ”the Crown Court”. Sidstnævnte form anvendes i mere alvorlige sager, f.eks. sager om drab, voldtægt og røveri.

I begge procesformer er bevisførelsen opdelt i to faser, således at anklagemyndighedens bevisførelse finder sted først, hvorefter forsvarers eventuelle beviser føres.

Anklagemyndighedens første vidne er normalt forurettede. Anklagemyndighedens vidner afhøres af anklageren og modafhøres herefter af forsvareren.

Efter anklagemyndighedens bevisførelse har forsvareren mulighed for at bede retten om at afvise sagen (”submission of no case to answer”), hvis forsvareren ikke mener, at anklagemyndigheden har løftet bevisbyrden.

Hvis forsvareren ikke beder retten om at afvise sagen, eller retten beslutter, at begæringen om afvisning ikke imødekommes, finder forsvarerens bevisførelse sted. Tiltalte kan afgive vidneforklaring, men har ikke pligt til dette. Hvis tiltalte afgiver vidneforklaring, skal forklaringen som udgangspunkt afgives før forsvarers eventuelle andre vidner. Forsvarers vidner afhøres først af forsvareren og modafhøres derefter af anklageren.

Der henvises til Deborah Sharpley, *Criminal Litigation, Practice and Procedure* (2013/14), side 177-185 og 215-218, samt John Sprack, *Criminal Procedure*, 14. udgave (2012), side 176-182 og 321-348.

Det ovenfor beskrevne forløb af hovedforhandlingen – der bl.a. indebærer, at forurettede afgiver forklaring før tiltalte – må formentlig ses som udtryk for det engelske retssystemets akkusatoriske tilgang til strafferetsplejen. Engelsk strafferechtspleje bygger således i højere grad end f.eks. tysk ret, jf. afsnit 5, på et synspunkt om, at de mest rimelige resultater i straffesager opnås ved en partsproces, hvor anklagemyndigheden forsøger at bygge en sag mod tiltalte op, hvorefter tiltalte forsøger at tilbagevise anklagemyndighedens påstande, mens retten har en tilbageholdende rolle, jf. herved Andrew Ashworth, *The Criminal Process, An Evaluation Study*, 2. udgave (1998), side 302.

4.3. Forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen

Retsmøder er efter engelsk ret som udgangspunkt offentlige. Vidner, herunder forurettede, har imidlertid ikke adgang til at være til stede under hovedforhandlingen, før de har afgivet vidneforklaring. Når de har afgivet forklaring, har de som udgangspunkt adgang til at overvære resten af hovedforhandlingen. Der henvises til John Sprack, *Criminal Procedure*, 14. udgave (2012), side 333 og 345.

Som nævnt i afsnit 4.2 finder anklagemyndighedens bevisførelse efter engelsk ret sted før forsvarrets bevisførelse, og forurettede afhøres normalt som anklagemyndighedens første vidne.

5. Tysk ret

5.1. Forurettedes rolle i straffesager

Strafbare handlinger påtales efter tysk ret som udgangspunkt af det offentlige, jf. § 152 i ”strafprozeßordnung”. Visse lovovertrædelser er dog undergivet privat påtale eller betinget offentlig påtale. Efter § 374 er således f.eks. ulovlig indtrængen og ærekrænkelser undergivet privat påtale.

Forurettede, der rejser en privat straffesag, har samme beføjelser som anklageren i en sag, der forfølges af det offentlige, jf. § 385 i ”strafprozeßordnung”. Anklagemyndigheden kan dog efter § 377 overtage eller tilslutte sig strafforfølgnngen i sager, der er undergivet privat påtale.

Forurettede har en række rettigheder i sager, der forfølges af det offentlige, men er ikke part i sådanne sager. Imidlertid har forurettede i visse tilfælde adgang til at indtræde som medanklager (”nebenkläger”), jf. § 395 i ”strafprozeßordnung”. Det gælder bl.a. i visse sager om forbrydelser mod liv og legeme og i visse sager, hvor forbrydelsen har haft alvorlige følger for forurettede.

5.2. Rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer

Reglerne om hovedforhandlingen i 1. instans findes i afsnit 2, kapitel 6, i ”strafprozeßordnung”. Det fremgår af § 243, stk. 5, at tiltalte afgiver forklaring før bevisførelsen i sagen. Tiltalte afgiver således forklaring før vidneforklaringerne, herunder forurettedes eventuelle forklaring.

Mens det engelske retssystemets tilgang til strafferetsplejen som nævnt i afsnit 4 er akkusatorisk, bygger tysk strafferetspleje i højere grad på det inkvisitoriske princip. Det kommer bl.a. til udtryk ved, at der i tysk ret gælder et princip om materiel sandhed, som bl.a. indebærer, at retten ikke er bundet af parternes tilkendegivelser om sagens omstændigheder. Der henvises til Michael Bohlander, Principles of German Criminal Procedure (2012), side 6-9 og 24-28.

5.3. Forurettedes adgang til at overvære hovedforhandlingen

Retsmøder er også efter tysk ret som udgangspunkt offentlige. Forurettede, der skal afgive vidneforklaring, har imidlertid som udgangspunkt først adgang til at være til stede under hovedforhandlingen, når de er blevet afhørt.

Dog har en forurettet, der har adgang til at indtræde som medanklager, jf. herom afsnit 5.1, ret til at være til stede under hovedforhandlingen, selv om den pågældende skal afgive vidneforklaring, jf. § 406 g i ”strafprozeßordnung”. Det gæl-

der, uanset om forurettede har gjort brug af adgangen til at indtræde som medanklager.

Kapitel 5

Tidligere overvejelser

Spørgsmålet om, hvorvidt forurettede bør have adgang til at afgive forklaring før tiltalte i straffesager og være til stede under hovedforhandlingen, er tidligere blevet overvejet.

Strafferetsplejeudvalget behandlede således spørgsmålet i betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes retsstilling i straffesager. Følgende fremgår af side 103-105:

”Strafferetsplejeudvalget har – ikke mindst i lyset af det norske forslag [i udredning NOU 2006:10 om ”fornærmede i straffeprocessen – nytt perspektiv og nye rettigheter”] – overvejet, om der kan være anledning til at indføre en ordning, hvor forurettede kan være til stede under hele hovedforhandlingen, altså fra starten, og dermed også under tiltaltes forklaring.

En sådan ordning kunne gennemføres ved enten at lade forurettede afgive sin forklaring før tiltalte eller ved at bevare rækkefølgen, men således at forurettede får lov til at være til stede under tiltaltes forklaring.

Den gældende ordning, hvorefter tiltalte afgiver sin forklaring først, kan måske i en vis forstand siges at være noget ”bagvendt”, idet tiltaltes forklaring jo netop skal afgives, fordi en forurettet har forklaret om, at tiltalte har begået en lovovertrædelse. For så vidt kunne den naturlige rækkefølge være, at forurettede også i retten afgiver sin forklaring først, hvorefter tiltalte får mulighed for at give sin version af sagen. Det er således i praksis helt tydeligt, at spørgsmål fra anklageren og forsvareren til den tiltalte grundlæggende bygger på et kendskab til forurettedes tidligere forklaring, som lægdommerne og – i princippet – de juridiske dommere ikke kender til. Ofte vil man da også fra anklagerens og forsvarerens side foreholde tiltalte dele af forurettedes forklaring. Det kunne på den baggrund give retterne en bedre indføring i sagen, hvis man fik forurettedes forklaring først.

Heroverfor står nogle bevistekniske forhold, idet det efter gældende afhøringspraksis er en central pointe, at tiltalte i princippet ikke kender hele forurettedes præcise forklaring, eller dog ikke har denne helt præsent. Denne mere tekniske fordel – som i realiteten er baggrunden for reglen om, at forurettede og andre vidner efter retsplejelovens § 182 som hovedregel ikke må høre tiltaltes forklaring – ville kunne fortabes, hvis tiltalte først skulle afgive forklaring efter forurettede. Hertil kommer, at en sådan ordning måske ville kunne give et vist indtryk af, at forurettede er ”sagsøger” og dermed part i

sagen, ligesom dette kunne medvirke til at øge det pres, som enhver forurettet formodentlig vil føle. Ordningen kunne endvidere føre til, at afhøringen af forurettede ville blive mere detaljeret end nu, hvor tiltaltes forklaring er afgivet først. Det kan endvidere næppe afvises, at forsvarerens afhøring af forurettede efter omstændighederne kunne blive mere offensiv end ellers. Ordningen ville i øvrigt også betyde, at man ikke kan begrænse afhøringen af den forurettede som følge af den tiltaltes forklaring, herunder eventuelt en delvis tilståelse.

En ordning, hvorefter man bevarer rækkefølgen, men lader forurettede overvære tiltaltes forklaring, ville omvendt have den ulempe, at forurettede vil kende tiltaltes aktuelle forklaring og vil kunne indrette sin forklaring herefter. Retsplejelovens § 182 giver mulighed for, at retten kan fravige reglen om, at bl.a. forurettede ikke må påhøre tiltaltes forklaring. Denne mulighed benyttes dog næppe i praksis, i hvert fald ikke hvor forurettedes forklaring har en væsentlig betydning for sagen, hvad den typisk har.

Spørgsmålet om, hvilken reel betydning det vil have, hvis man generelt opgiver den bevistekniske fordel efter bestemmelsen i retsplejelovens § 182 i forhold til forurettede i straffesager, er ikke nemt at besvare. I mange tilfælde ville man formentlig ikke støde på vanskeligheder, og der ville givet også kunne være praktiske fordele ved en sådan ordning, herunder i form af en kortere, men koncentreret afhøringsform, og færre forehold mv. Imidlertid kan man ikke se bort fra, at der i bevismæssigt vanskelige sager kan være et reelt behov for at afhøre forurettede, uden at denne umiddelbart forinden har hørt tiltaltes indenretlige forklaring. Man må endvidere være opmærksom på, at også en tiltalt og en forurettet i nogle tilfælde kan have sammenfaldende interesser og dermed en interesse i at afstemme deres forklaringer.

Strafferetsplejeudvalget finder på den anførte baggrund efter en samlet vurdering ikke grundlag for en ordning, hvorefter forurettede, der skal afgive vidneforklaring, kan være til stede under hele hovedforhandlingen, hverken ved at lade forurettede afhøre først eller ved at tillade forurettede at påhøre tiltaltes forudgående forklaring.”

Det fremgår af forarbejderne til lov nr. 517 af 6. juni 2007 om ændring af retsplejeloven og retsafgiftsloven (Forbedring af retsstillingen for ofre for forbrydelser), der bygger på betænkningen, at Justitsministeriet var enig med Strafferetsplejeudvalget heri. Der henvises til pkt. 3.9 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 128 (2006-07).

Retsplejerådet afgav i oktober 2010 betænkning nr. 1522/2010 om reform af den civile retspleje VI (Behandling af forurettedes civile krav under straffesager (Adhæsiionsprocessen)). Rådets flertal (alle medlemmer med undtagelse af repræsentanterne fra politiet, anklagemyndigheden og Justitsministeriet) foreslog i den

forbindelse at give forurettede, der har fået beskikket en bistandsadvokat og ønsker et civilt krav behandlet under straffesagen, adgang til som udgangspunkt at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte. Flertallets overvejelser er gengivet på side 125-128 i betænkningen:

”Retsplejerådets flertal [...] finder endvidere, at forurettedes særlige stilling i adhæsionsprocessen kan tydeliggøres derved, at det i en række sager vil kunne tillades en forurettet, der ønsker dette, at være til stede under hele hovedforhandlingen og i så fald (på samme måde som en sagsøger i en almindelig civil sag) at afgive forklaring, før tiltalte (sagsøgte) afgiver sin forklaring. Det kan således give den forurettede en bedre oplevelse af retssystemets behandling af sagen og af at blive taget alvorligt, hvis den forurettede kan afgive forklaring først og være til stede under hele hovedforhandlingen. Denne rækkefølge vil endvidere give dommerne, der normalt ikke kender sagen i detaljer på forhånd, den bedste indføring i sagen.

Denne udvidelse af forurettedes muligheder vil være særligt indikeret i de mest alvorlige sager, hvor forurettede har lidt personlig overlast og i den anledning gør et civilt krav gældende. Retsplejerådets flertal foreslår derfor, at denne mulighed for forurettede som udgangspunkt knyttes til de sager, hvor forurettede har fået beskikket en bistandsadvokat efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a. Disse sager er som altovervejende hovedregel sager om alvorlig og personfarlig kriminalitet, og efter flertallets opfattelse er det ikke mindst i denne gruppe af sager, at der kan være særlig anledning til at sikre, at adhæsionsprocessen fungerer på en måde, som også den forurettede oplever som tilfredsstillende.

Forslaget fra Retsplejerådets flertal indebærer, at muligheden for at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte er et tilbud for den forurettede, og at forurettede ved afgørelsen af, om tilbuddet skal søges udnyttet, er repræsenteret af en bistandsadvokat, der blandt andet kan vurdere, om forurettedes afgivelse af forklaring før tiltalte i den konkrete situation kan være en ulempe for forurettede.

Forslaget skal endvidere ses i sammenhæng med retsplejelovens § 177, hvorefter vidner skal blive på det sted, hvor retsmødet holdes, indtil retsmødet er slut, medmindre retten træffer anden afgørelse. Forslaget forudsættes således at være en »samlet pakke« i den forstand, at forurettede i de tilfælde, hvor denne afgiver forklaring først, normalt skal blive på stedet, indtil tiltalte har afgivet sin forklaring, så det vil være muligt at stille de supplerende spørgsmål til forurettede, som tiltaltes forklaring måtte give anledning til. Muligheden for at stille supplerende spørgsmål til forurettede kan således sikres ved anvendelse af sanktionsmidlerne i retsplejelovens § 178.

Den foreslåede styrkelse af forurettedes retsstilling kan dog ikke være absolut. Selv om hovedbegrundelsen for forslaget er at styrke forurettedes stil-

ling i adhæsiionsprocessen, må forurettedes ændrede stilling ses i forhold til den samlede proces og herunder også behandlingen af straffesagens kernepunkt – strafsørgsmålet. Hvis afgørende hensyn til afgørelsen af strafsørgsmålet i den konkrete situation taler for, at forurettede ikke bør være til stede under tiltaltes eller visse vidners forklaring eller under andre dele af hovedforhandlingen, eller at forurettede først bør kunne afgive sin forklaring, når tiltalte eller andre vidner har afgivet deres forklaring, bør retten derfor kunne træffe fornøden bestemmelse herom. Det samme gælder i de sager, hvor der er et større antal forurettede (med bistandsadvokater), og hvor en udnyttelse af de udvidede muligheder for tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring derfor i sig selv vil kunne virke generende for tilrettelæggelsen af sagen.

Retsplejerådets flertal er opmærksomt på, at den gældende ordning, hvor tiltalte afgiver forklaring før den forurettede, som også påpeget af mindretallet indebærer, at tiltalte i princippet ikke kender hele forurettedes præcise forklaring, eller i hvert fald ikke har den helt præsent, og at tiltalte derfor ikke kan indrette sin forklaring efter forurettedes forklaring. Som anført nedenfor af mindretallet vil denne mere bevistekniske fordel efter omstændighederne kunne reduceres eller fortabes, hvis tiltalte skal afgive forklaring efter forurettede. Efter flertallets opfattelse bør risikoen for, at den omtalte bevistekniske fordel i konkrete sager reduceres eller fortabes, dog ikke føre til en fuldstændig afvisning af en ordning, hvor den forurettede har mulighed for at afgive forklaring før tiltalte. Efter flertallets opfattelse må den omtalte bevistekniske fordel således navnlig antages at kunne få afgørende betydning for bevisvurderingen i de sager, hvor forurettedes forklaring er usikker eller utroværdig, og hvor der er ingen eller få yderligere beviser (i form af vidneforklaringer og/tekniske beviser), eller hvor tiltalte ikke har udtalt sig forud for hovedforhandlingen. Omvendt må det efter flertallets opfattelse antages, at den omtalte bevistekniske fordel i de fleste sager, hvor tiltalen bygger på en sikker og troværdig forklaring fra forurettede og/eller yderligere beviser, ikke vil have afgørende betydning for bevisvurderingen i sagen. Flertallet skal i øvrigt understrege, at den foreslåede ordning indebærer, at anklagemyndigheden i den konkrete sag vil kunne protestere mod, at forurettede afgiver forklaring før tiltalte, og at det i tilfælde af en sådan protest vil være retten, der afgør spørgsmålet.

I de tilfælde, hvor retten måtte afslå forurettedes begæring om at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte, bør forurettede vejledes om, at retsstillingen er en anden under en civil sag, og at dette kan indgå i forurettedes og bistandsadvokatens overvejelser om holdningen til fremme af det civile krav i forbindelse med straffesagen.

Ordningen forudsættes praktiseret på den måde, at bistandsadvokaten – inden den frist for forsvarerens indlevering af beviser og bevisfortegnelse, som anklagemyndigheden i henhold til § 839, stk. 1, har anført i anklageskriftet – giver besked til retten, anklagemyndigheden og forsvareren, hvis forurettede ønsker at være til stede under hele hovedforhandlingen og/eller

at afgive forklaring før tiltalte. En sådan meddelelse skal således gives i god tid af hensyn til tilrettelæggelsen af straffesagen. Når anklagemyndigheden har modtaget forurettedes begæring, giver anklagemyndigheden retten, forsvareren og bistandsadvokaten besked, hvis man har bemærkninger til begæringen. Det er en forudsætning for Retsplejerådets flertal, at anklagemyndigheden kun protesterer mod forurettedes begæring, hvis der er særlig og konkret anledning hertil. Hvis anklagemyndigheden eller forsvareren protesterer mod begæringen, træffer retten afgørelse om spørgsmålet snarest muligt. Afgørelsen meddeles anklagemyndigheden, forsvareren og bistandsadvokaten.

Retsplejerådets flertal finder det rigtigst, at den foreslåede ordnings praktiske udbredelse i første omgang fastlægges af domstolene i lyset af de erfaringer, som indvindes med hensyn til ordningens betydning for forurettede og for straffesagens afvikling. På baggrund af sådanne erfaringer vil der senere kunne tages stilling til, om ordningen skal udvides til en ordning, som forurettede i al fald som hovedregel vil have krav på, eller mere generelt til straffesager i almindelighed.

Retsplejerådets flertal er opmærksomt på, at den foreslåede ordning vil kunne medføre et vist merarbejde for bistandsadvokaterne, retterne og anklagemyndigheden. Retsplejerådets flertal finder imidlertid, at dette er forsvarligt set på baggrund af ønsket om at forbedre forurettedes stilling i forbindelse med adhæsiionsprocessen.

Retsplejerådets flertal finder, at de udvidede beføjelser for forurettede med hensyn til ret til tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring kun bør gælde for de sager, der vedrører så alvorlige forhold, at der er grundlag for at beskikke en bistandsadvokat efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a om forurettede. Fri proces meddelt efter den gældende § 995 a i retsplejeloven, som foreslås videreført, jf. § 996, stk. 2 og 3, i lovudkastet, kan således ikke give grundlag for, at forurettede tildeles de udvidede beføjelser.

Da Retsplejerådets kommissorium angår adhæsiionsprocessen, begrænser den foreslåede ordning sig til de tilfælde, hvor den forurettede, der har fået beskikket en bistandsadvokat, fremmer et civilt krav under straffesagen. Retsplejerådets flertal er dog opmærksomt på, at det kan bero på tilfældigheder, om den forurettede fremmer et civilt krav under straffesagen og dermed opnår de udvidede beføjelser. Eksempelvis vil tiltalte kunne have indfriet det civile krav. I forbindelse med en ændring af retsplejelovens regler om adhæsiionsprocessen vil det derfor kunne overvejes at udvide den foreslåede ordning med adgang for forurettede til tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring til at omfatte alle sager, hvor forurettede har fået beskikket en bistandsadvokat efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a. I givet fald vil den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 993, stk. 2, kunne indføres som en ny selvstændig bestemmelse i kapitel 66 a.”

Retsplejerådets mindretals udtalelse (repræsentanterne fra politiet, anklagemyndigheden og Justitsministeriet) er gengivet på side 128-129 i betænkningen:

”Som det fremgår af det anførte har Retsplejerådets flertal som begrundelse for den foreslåede ordning peget på, at det er den mest naturlige rækkefølge, at forurettede afgiver sin forklaring før tiltalte. Denne rækkefølge vil give dommerne, der normalt ikke kender sagen på forhånd, den bedste indføring i sagen. Det kan også give den forurettede en bedre oplevelse af retssystemets behandling af sagen og af at blive taget alvorligt, hvis den forurettede kan afgive forklaring først og være til stede under hele hovedforhandlingen. Herudover har Norge i 2008 indført mulighed for, at den forurettede kan være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før den tiltalte. På baggrund af et møde med en norsk lagmann (landsdommer) er det Retsplejerådets indtryk, at erfaringerne med de nye norske regler helt overvejende er positive.

Politiets og anklagemyndighedens repræsentanter i Retsplejerådet har peget på, at den gældende ordning, hvor tiltalte afgiver forklaring før den forurettede, indebærer, at tiltalte i princippet ikke kender hele forurettedes præcise forklaring, eller dog ikke har denne helt præsent. Denne mere bevistekniske fordel vil efter omstændighederne kunne reduceres eller fortabes, hvis tiltalte skal afgive forklaring efter forurettede. Den foreslåede ordning kan endvidere føre til, at afhøringen af forurettede kan blive mere detaljeret end nu, hvor tiltaltes forklaring afgives først. Herudover kan det næppe afvises, at forsvarerens afhøring af forurettede efter omstændighederne kan blive mere offensiv end ellers. Det kan heller ikke udelukkes, at der i videre omfang end i dag vil blive behov for at genafhøre forurettede. Endelig har politiet og anklagemyndigheden rejst spørgsmål om, hvorvidt de forurettede har et reelt behov/ønske om at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte.

Der kan således anføres argumenter for og imod at indføre en mulighed for den forurettede til at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte. En endelig stillingtagen til en sådan ordning, der vil indebære en væsentlig nyskabelse i den danske strafferetspleje, må efter mindretallets opfattelse bero på en samlet politisk afvejning af disse hensyn.”

Retsplejerådets betænkning, herunder forslaget vedrørende forurettedes adgang til at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte, er ikke blevet gennemført.

Kapitel 6

Strafferetsplejeudvalgets generelle overvejelser

1. Indledning

Som det fremgår af kapitel 3, afgiver tiltalte normalt forklaring som den første under hovedforhandlingen. Herefter afhøres vidnerne i sagen, herunder normalt forurettede, der typisk afgiver forklaring som det første vidne. Et vidne må som udgangspunkt ikke høre forklaringerne fra andre vidner, tiltalte mv., før vidnet selv har afgivet forklaring. Forurettede har derfor som udgangspunkt ikke adgang til at overvære tiltaltes forklaring og eventuelle andre forklaringer, der afgives før afhøringen af forurettede.

I dette kapitel er der redegjort for Strafferetsplejeudvalgets generelle overvejelser om indførelse af adgang for forurettede til at vælge at afgive forklaring før tiltalte og dermed adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen.

2. Forurettedes oplevelse af retssystemet

2.1. Forurettedes oplevelse af retssystemet afhænger ikke kun af, om retten træffer korrekte afgørelser, men også af selve forløbet af hovedforhandlingen og forurettedes rolle i den forbindelse.

Forløbet af hovedforhandlingen er gennemgået i kapitel 3. Som det fremgår heraf, afgiver tiltalte normalt forklaring som den første under hovedforhandlingen, og forurettede har ikke adgang til at overvære denne forklaring. Forurettede indkaldes til retslokalet, når den pågældende skal afgive vidneforklaring. Når forurettede er blevet afhørt, er forurettedes rolle under hovedforhandlingen normalt overstået. Forurettede har dog som udgangspunkt adgang til at overvære resten af hovedforhandlingen fra tilhørerpladserne.

Strafferetsplejeudvalget har generelt forståelse for, at nogle forurettede kan føle behov for at indtage en mere central rolle under behandlingen af straffesagen og under hovedforhandlingen.

Det er i den forbindelse blevet anført, at en ordning, hvor forurettede har adgang til at vælge at afgive forklaring før tiltalte og dermed adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen, vil kunne bidrage til at bringe forurettedes version af sagen mere i centrum og give forurettede en bedre oplevelse af retssystemets behandling af sagen og af at blive taget alvorligt.

2.2. Forurettedes oplevelse af retssystemet afhænger imidlertid bl.a. også af, hvordan selve vidneafhøringen af forurettede forløber. Der er næppe tvivl om, at det for mange forurettede er en ubehagelig oplevelse at skulle fortælle om den forbrydelse, som sagen drejer sig om, foran alle deltagerne i straffesagen. Mange forurettede oplever det formentlig også som ubehageligt, hvis der under afhøringen bliver stillet spørgsmålstejn ved deres forklaring.

En ændring af rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer vil afhængig af den enkelte sags omstændigheder kunne forstærke dette ubehag og dermed føre til en yderligere belastning af forurettede.

En ændring af rækkefølgen vil således bl.a. kunne føre til en mere detaljeret og længerevarende afhøring af forurettede end ellers. Det skyldes, at tiltaltes forklaring i retten endnu ikke vil være kendt på tidspunktet for afhøring af forurettede, og at det derfor ikke vil stå klart, hvad der er behov for at få belyst under afhøringen af forurettede. I nogle sager vil det vise sig, at forurettedes forklaring ikke eller kun i begrænset omfang var nødvendig, fordi tiltalte i sin efterfølgende forklaring helt eller delvis erkender forholdet.

Som eksempel kan nævnes forurettedes afgivelse af forklaring i en voldtægtssag. Det er her typisk i forvejen meget ubehageligt for forurettede at skulle fortælle om forbrydelsen i retten. Hvis forurettede som følge af, at denne afgiver forklaring før tiltalte, skal afhøres mere detaljeret om, hvordan forbrydelsen er begået, og hvilken rolle forurettede eventuelt har spillet i forløbet, må det antages væsentligt at forøge ubehaget ved at blive afhørt.

Hertil kommer, at forsvarerens afhøring af forurettede efter omstændighederne vil kunne blive mere offensiv, hvis forurettede afhøres før tiltalte.

Den mere centrale rolle, som forurettede vil få med ordningen, kan muligvis også mere generelt forøge presset på forurettede.

Desuden må det lægges til grund, at der, hvis forurettede afgiver forklaring før tiltalte, i videre omfang end ellers vil være behov for at genafhøre forurettede, idet der under tiltaltes efterfølgende forklaring kan komme oplysninger frem, som nødvendiggør yderligere spørgsmål til forurettede. Som følge heraf vil det som udgangspunkt være nødvendigt, at forurettede bliver på det sted, hvor retsmødet holdes, indtil tiltalte har afgivet forklaring, jf. nærmere herom kapitel 7, afsnit 3.

For nogle forurettede vil det formentlig i sig selv være ubehageligt at skulle blive på stedet. Det bemærkes dog, at forurettede efter omstændighederne vil kunne opholde sig i rettens ventelokale eller lignende. Pligten til at blive på stedet vil også kunne give praktiske vanskeligheder i forhold til forurettedes arbejde mv.

Hertil kommer, at nogle forurettede muligvis vil opfatte en eventuel genafhøring sådan, at der stilles spørgsmålstegn ved deres troværdighed, og det kan under alle omstændigheder for nogle være ubehageligt at skulle afgive forklaring to gange.

2.3. En ændring af rækkefølgen af forklaringerne vil således for nogle forurettede kunne forstærke ubehaget ved at afgive forklaring i retten og føre til en yderligere belastning af forurettede.

Imidlertid vil en ordning, hvor forurettede afgiver forklaring som den første under hovedforhandlingen og herefter kan overvære tiltaltes udlægning af forløbet, af andre forurettede kunne opleves som en forbedring.

Nogle forurettede vil muligvis også opfatte en eventuel genafhøring som noget positivt, idet de får lejlighed til at korrigere oplysninger i tiltaltes forklaring, som de er uenige i.

Det bemærkes i den forbindelse tillige, at nogle forurettede formentlig i et vist omfang oplever ubehag ved den gældende ordning, hvor forurettede bliver kaldt ind i retslokalet for at afgive forklaring midt i retssagens forløb uden kendskab til, hvad tiltalte har forklaret.

I forlængelse af ovenstående bemærkes det, at Strafferetsplejeudvalget ikke har nærmere oplysninger til belysning af, hvor mange forurettede der – hvis muligheden indføres – vil have et ønske om at afgive forklaring før tiltalte og overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen.

Som nævnt vil en ændring af rækkefølgen af forklaringerne kunne have visse konsekvenser for forurettede, og det kan derfor efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse meget vel være, at kun et mindre antal forurettede vil vælge at afgive forklaring før tiltalte, hvis muligheden indføres. Det bemærkes i den forbindelse også, at de fleste forurettede i dag vælger at forlade retslokalet, når de har afgivet forklaring, selv om de har adgang til at overvære resten af hovedforhandlingen.

3. Straffesagens oplysning

En ændring af rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer vil afhængig af den enkelte sags omstændigheder kunne forringe mulighederne for under hovedforhandlingen at oplyse straffesagen med henblik på, at retten kan træffe en korrekt afgørelse.

Efter gældende afhøringspraksis er det således en central pointe, at tiltalte ikke kender hele forurettedes præcise forklaring, eller dog ikke har denne helt præsent, og derfor ikke eller kun i begrænset omfang har mulighed for at indrette sin forklaring efter forurettedes forklaring. Sådanne hensyn kan også anføres med hensyn til afhøring af vidner i retten. Derfor må et vidne ikke høre forklaringer fra andre vidner, parter mv., før vidnet selv har afgivet forklaring, jf. herved retsplejelovens § 182.

Denne bevismæssige fordel vil blive fortabt, hvis tiltalte afgiver forklaring efter forurettede, idet tiltalte som udgangspunkt har ret til at være til stede under hele hovedforhandlingen og således forinden vil have overværet forurettedes forkla-

ring. Dette har størst betydning for straffesager i 1. instans, hvor tiltalte og forurettede ikke tidligere har afgivet forklaring i retten.

Det bemærkes dog, at tiltalte også i dag har adgang til oplysninger, der i et vist omfang giver denne mulighed for at indrette sin forklaring efter forurettedes forklaring. Efter retsplejelovens § 729 a, stk. 3, skal forsvareren således som udgangspunkt have udleveret kopi af det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for sagen, herunder politiets rapporter om afhøring af forurettede. Forsvareren må ikke uden politiets samtykke overlevere materialet til den sigtede, men har, medmindre der er givet pålæg efter § 729 a, stk. 4, ret til at gøre sigtede bekendt med oplysninger om forurettedes forklaring og vil som et naturligt led i forberedelsen af forsvaret drøfte forurettedes forklaring med tiltalte. Forurettedes forklaring i retten, herunder detaljeringsgraden, afviger imidlertid ikke sjældent fra det, der fremgår af politiets rapporter om afhøring af forurettede under efterforskningen af sagen.

4. Tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar

Som nævnt i afsnit 3 vil en ændring af rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer afhængig af den enkelte sags omstændigheder kunne forringe mulighederne for under hovedforhandlingen at oplyse straffesagen. Dette må på den ene side alt andet lige anses for en fordel for tiltalte, da det er anklagemyndigheden, som skal bevise tiltaltes skyld.

På den anden side kan det anføres, at den gældende rækkefølge af forklaringerne muligvis i højere grad giver tiltalte mulighed for at fremstå som troværdig.

Det blev i forbindelse med indførelsen af de norske regler om, at forurettede med bistandsadvokat som hovedregel afgiver forklaring før tiltalte, jf. kapitel 4, afsnit 2.2, anført, at en sådan rækkefølge af forklaringerne kan skabe en psykologisk slagside. Dette skal forstås sådan, at det kan være vanskeligt for tiltalte at ændre det indtryk, som retten har fået af sagen ved først at høre forurettedes forklaring. Virkningen forstærkes, hvis flere forurettede afgiver forklaring før tiltalte.

Strafferetsplejeudvalget lægger samlet set til grund, at indførelse af en ordning, der giver forurettede adgang til at vælge at afgive forklaring før tiltalte, ikke vil forringe tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar under sagen.

5. Ordningerne i andre lande

Som nævnt i kapitel 4 afgiver tiltalte i Tyskland – ligesom det er tilfældet i Danmark i dag – forklaring før forurettede. I visse andre lande afgiver forurettede imidlertid som udgangspunkt forklaring før tiltalte. Det gælder for Sverige, England og Norge, dog således at kun forurettede med en bistandsadvokat afhøres først i Norge. I Norge og Sverige har forurettede endvidere som udgangspunkt adgang til at overvære hele hovedforhandlingen, og i England har forurettede som udgangspunkt adgang til at overvære resten af hovedforhandlingen, når forurettede – normalt som anklagemyndighedens første vidne – har afgivet forklaring.

Det bemærkes i den forbindelse, at forurettedes rolle i straffesager i Sverige traditionelt har adskilt sig fra den rolle, som forurettede indtager i dansk strafferetspleje. F.eks. kan forurettede efter de svenske regler tilslutte sig en offentlig påtale og dermed blive part i sagen på lige fod med anklagemyndigheden og tiltalte. Dansk strafferetspleje bygger som nævnt i kapitel 3 på det princip, at spørgsmålet om straf er et anliggende mellem staten på den ene side og tiltalte på den anden side.

Det bemærkes endvidere, at de engelske regler om, at forurettede afgiver forklaring før tiltalte, ikke har baggrund i et ønske om at varetage hensynet til forurettede, men derimod skyldes, at straffeprocessen er indrettet sådan, at anklagemyndigheden først må bygge en holdbar sag op, hvorefter tiltalte får lejlighed til at tilbagevise anklagemyndighedens påstande.

Forurettedes rolle i straffesager efter norsk ret har traditionelt haft flere lighedspunkter med forurettedes rolle i dansk strafferetspleje. Endvidere var baggrunden for den reform, der blev gennemført i Norge i 2008, et ønske om at forbedre forurettedes stilling. Med reformen blev det bl.a. bestemt, at forurettede med bistandsadvokat som hovedregel afgiver forklaring før tiltalte, og at alle forurettede

som udgangspunkt har adgang til at være til stede under hele hovedforhandlingen.

Disse regler er af særlig interesse for overvejelserne om her i landet at indføre adgang for forurettede til at vælge at afgive forklaring før tiltalte og dermed adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen.

Der foreligger som nævnt i kapitel 4, afsnit 2.4, ikke en officiel evaluering af de norske regler, men Strafferetsplejeudvalget har på et møde haft lejlighed til at høre om en anklagers, en forsvarers og en ”tingrettdommers” (byretsdommers) personlige erfaringer med de norske regler i praksis.

6. Præsentation af sagen for retten

Det er som nævnt i kapitel 5 tidligere blevet anført, at en ændring af rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer i visse tilfælde vil give retten en bedre indføring i sagen. Dette blev også anført i forbindelse med indførelse af de norske regler om, at forurettede med bistandsadvokat som hovedregel afgiver forklaring før tiltalte, jf. kapitel 4, afsnit 2.2.

Synspunktet baserer sig på, at denne rækkefølge ofte svarer mere til det forløb, som sagen har haft, før den nåede retten. Efterforskningen i en straffesag indledes således ofte med, at forurettede afgiver forklaring til politiet om lovovertrædelsen. Det er derfor blevet anført, at det for så vidt vil være mere naturligt, at forurettede også i retten afgiver sin forklaring først, hvorefter tiltalte får mulighed for at give sin version af sagen. I den forbindelse er der blevet henvist til, at det i praksis er tydeligt, at spørgsmål fra anklageren og forsvareren til tiltalte grundlæggende bygger på et kendskab til forurettedes tidligere forklaring, som i hvert fald lægdommerne ikke kender til.

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bør dette synspunkt imidlertid ikke tillægges afgørende vægt ved beslutningen om, hvorvidt der bør indføres adgang for forurettede til at vælge at afgive forklaring før tiltalte, idet en ændring af rækkefølgen som nævnt i afsnit 2 og 3 samtidig vil kunne forringe mulighederne for at oplyse sagen og medføre en yderligere belastning af forurettede. Det bemærkes endvidere, at en ændring af rækkefølgen kun i visse sager kan antages at give

retten en bedre indføring i sagen, og at det ikke nødvendigvis vil være forurettede i disse sager, som vælger at benytte sig af ordningen.

Hvis der indføres adgang for forurettede til at vælge at afgive forklaring før tiltalte, bør det efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse begrundes med det hensyn til forurettede, der er omtalt i afsnit 2.

7. Konsekvenser for ressourceforbruget og sagsbehandlingstiden

En ordning, hvor forurettede kan vælge at afgive forklaring før tiltalte, vil – navnlig i det omfang ordningen i praksis benyttes af de forurettede – kunne forøge ressourceforbruget hos anklagemyndigheden, retten og de øvrige aktører i straffesagen.

Der vil således bl.a. kunne medgå yderligere ressourcer til behandling af anmodninger fra forurettede om at afgive forklaring før tiltalte og til afklaring af afhøringsrækkefølgen.

Endvidere vil ressourceforbruget for anklagemyndigheden, retten og de øvrige aktører i straffesagen kunne blive forøget som følge af, at hovedforhandlingen kommer til at vare længere tid. Som nævnt i afsnit 2 vil afhøring af forurettede før tiltalte kunne føre til en mere detaljeret og dermed længerevarende afhøring af forurettede, og forurettede vil eventuelt også skulle genafhøres efter afhøringen af tiltalte. Det er dog muligt, at afhøringen af tiltalte vil komme til at vare kortere tid.

De ressourcemæssige konsekvenser af en ordning, hvor forurettede kan vælge at afgive forklaring før tiltalte, hænger sammen med den nærmere model for ordningen. De ressourcemæssige konsekvenser af Strafferetsplejeudvalgets forslag til model er derfor gennemgået i kapitel 7, afsnit 9, i forbindelse med beskrivelsen af modellen.

I det omfang en ordning, hvor forurettede kan vælge at afgive forklaring før tiltalte, i praksis benyttes af de forurettede, vil der endvidere kunne blive tale om forlængelse af sagsbehandlingstiderne. Således vil bl.a. den proces, der vil være forbundet med afklaring af afhøringsrækkefølgen, og en eventuel ændring af

rækkefølgen, kunne føre til, at allerede berammede hovedforhandlinger i de sager, der bliver omfattet af ordningen, må udsættes, eller at berammelsestider forlænges.

Endvidere vil afhøring af forurettede før tiltalte som nævnt kunne føre til, at hovedforhandlingen i sagerne bliver længerevarende. Hvis en allerede berammet hovedforhandling kommer til at vare længere tid end antaget ved berammelsen, vil det kunne være nødvendigt at udsætte sagen.

Det bemærkes, at der for voldssager og voldtægtssager – hvor ordningen må anses for særligt relevant – er fastsat målsætninger for sagsbehandlingstiden. F.eks. er målsætningen for voldssager, at politiets og anklagemyndighedens samlede tidsforbrug fra sigtelsen til sagens indbringelse for retten ikke overstiger 30 dage, mens målsætningen for domstolene er angivet til 37 dage, hvoraf berammelsestiden udgør 30 dage og tiden til hovedforhandling og domsafsigelse 7 dage, jf. herved pkt. 4 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 145 (1996-97).

8. Afslutning

Som nævnt bygger gældende dansk strafferetspleje på det fundamentale princip, at spørgsmålet om straf er et anliggende mellem staten på den ene side og tiltalte på den anden side. En ordning, hvor forurettede har adgang til at vælge at afgive forklaring før tiltalte og dermed adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen, vil i et vist omfang kunne give indtryk af, at forurettede sammen med anklagemyndigheden fører straffesagen mod tiltalte.

Som det fremgår af afsnit 2-7, kan der både anføres hensyn, der taler for og imod indførelse af en sådan ordning.

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse må det bero på en samlet politisk afvejning af disse hensyn, om ordningen, der vil være en væsentlig nyskabelse i dansk strafferetspleje, bør indføres.

Hvis ordningen efter en sådan afvejning ønskes indført, har Strafferetsplejeudvalget udformet en model herfor, som er beskrevet i kapitel 7.

Kapitel 7

Strafferetsplejeudvalgets forslag til model

1. Indledning

Som det fremgår af kapitel 6, kan der både anføres hensyn, der taler for og imod indførelse af en ordning, hvor forurettede har adgang til at vælge at afgive forklaring før tiltalte og dermed adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen. Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse må det bero på en samlet politisk afvejning af disse hensyn, om en sådan ordning bør indføres.

Hvis ordningen efter en sådan afvejning ønskes indført, har Strafferetsplejeudvalget udformet en model herfor, som er beskrevet i dette kapitel.

Som nævnt i kapitel 6 vil en ændring af rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer afhængig af den enkelte sags omstændigheder kunne forstærke ubehaget for forurettede ved at afgive forklaring i retten og dermed føre til en yderligere belastning af forurettede. Endvidere vil en ændring af rækkefølgen kunne forringe mulighederne for under hovedforhandlingen at oplyse straffesagen med henblik på, at retten kan træffe en korrekt afgørelse. Strafferetsplejeudvalget har ved udarbejdelsen af modellen forsøgt så vidt muligt at tage højde for disse ulemper. Udvalget har endvidere lagt vægt på, at modellen indrettes sådan, at forlængelse af sagsbehandlingstiden så vidt muligt undgås.

Modellen vil – navnlig i det omfang ordningen i praksis benyttes af de forurettede – kunne have ressourcemæssige konsekvenser. Disse konsekvenser er beskrevet i afsnit 9.

Modellens anvendelsesområde er gennemgået i afsnit 2. I afsnit 3 og 4 er forurettedes ret efter modellen til at afgive forklaring før tiltalte og adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen beskrevet. Afsnit 5 indeholder en beskrivelse af fremgangsmåden, hvis forurettede ønsker at benytte ordningen. I afsnit 6 er undtagelserne til forurettedes ret til at afgive forklaring før tiltalte beskrevet, og i afsnit 7 er der opstillet frister for anklagemyndighedens og

forsvarerens indgivelse af anmodning om, at retten nægter forurettede at afgive forklaring før tiltalte mv. I afsnit 8 er spørgsmålet om køre af rettens afgørelser om afhøringsrækkefølgen behandlet.

2. Ordningens anvendelsesområde

2.1. Forurettede med bistandsadvokat

2.1.1. Som det fremgår af kapitel 6, vil en ændring af rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer afhængig af den enkelte sags omstændigheder kunne forstærke ubehaget for forurettede ved at afgive forklaring i retten og dermed føre til en yderligere belastning af forurettede. Desuden vil en ændring af rækkefølgen af forklaringerne kunne forringe mulighederne for under hovedforhandlingen at oplyse straffesagen med henblik på, at retten kan træffe en korrekt afgørelse. Hertil kommer, at ordningen vil kunne forlænge sagsbehandlingstiden og medføre yderligere ressourceforbrug for anklagemyndigheden, retten og de øvrige aktører i straffesagen. Adgangen til at vælge at afgive forklaring før tiltalte bør på denne baggrund efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse ikke gælde for forurettede i alle sager.

Strafferetsplejeudvalget foreslår, at ordningen afgrænses til forurettede, der har en bistandsadvokat beskikket efter retsplejelovens kapitel 66 a.

Som det fremgår af kapitel 3, afsnit 5.1, skal der efter retsplejelovens kapitel 66 a beskikkes en bistandsadvokat for forurettede ved visse alvorlige seksualforbrydelser, medmindre forurettede frabeder sig dette (§ 741 a, stk. 2). Ved en række andre nærmere opregnede straffelovsovertrædelser, der navnlig angår personfarlig kriminalitet og seksualforbrydelser, skal der beskikkes en bistandsadvokat for forurettede, hvis denne fremsætter begæring herom (§ 741 a, stk. 1). I sager, hvor beskikkelse kræver begæring, kan retten afslå beskikkelse, hvis lovovertrædelsen er af mindre alvorlig karakter, og advokatbistand må anses for åbenbart unødvendig (§ 741 a, stk. 3). Når særlige omstændigheder taler for det, kan retten efter anmodning beskikke en bistandsadvokat for forurettede, selv om der ikke er tale om en af de udtrykkeligt opregnede lovovertrædelser (§ 741 a, stk. 4).

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse må det antages, at særligt forurettede, der efter disse regler har fået beskikket en bistandsadvokat, vil kunne have et ønske om at afgive forklaring før tiltalte og overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen.

Ved at afgrænse ordningen til forurettede, der har en bistandsadvokat, sikres det endvidere, at forurettede får rådgivning ved beslutningen om, hvorvidt ordningen bør benyttes. Som nævnt vil en ændring af rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer afhængig af den enkelte sags omstændigheder kunne forstærke ubehaget for forurettede ved at afgive forklaring i retten og dermed føre til en yderligere belastning af forurettede. Bistandsadvokaten vil med udgangspunkt i den konkrete sag og den konkrete forurettede kunne rådgive om konsekvenserne af at vælge at afgive forklaring før tiltalte. Hvis forurettede vælger at afgive forklaring før tiltalte, vil bistandsadvokaten endvidere kunne støtte forurettede under afhøringen i retten.

Ordningen bør efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse kun omfatte forurettede, der har en bistandsadvokat under sagens behandling i retten, og således ikke forurettede, som i medfør af retsplejelovens § 741 a, stk. 6, alene har fået beskikket en bistandsadvokat under efterforskningen. Efter bestemmelsen kan der, hvis forurettede ikke fremsætter begæring om beskikkelse af en bistandsadvokat eller frabeder sig beskikkelse, efter politiets begæring beskikkes en bistandsadvokat for den pågældende under efterforskningen. Sådanne forurettede vil imidlertid, hvis betingelserne herfor er opfyldt, kunne fremsætte begæring om beskikkelse af en bistandsadvokat efter § 741 a, stk. 1, og dermed blive omfattet af adgangen til at vælge at afgive forklaring før tiltalte.

Strafferetsplejeudvalget lægger ved forslaget om at afgrænse ordningen til forurettede med en bistandsadvokat desuden vægt på, at der herved opnås en entydig afgrænsning af de sager, hvor ordningen gælder, herunder for så vidt angår spørgsmålet om, hvem der kan anses for ”forurettet” i sagen.

Strafferetsplejeudvalget har overvejet, om forurettede for visse mindre alvorlige lovovertrædelser bør undtages fra ordningen, selv om de har en bistandsadvokat, f.eks. således at forurettede for overtrædelser af straffelovens § 244 om simpel vold ikke kan vælge at afgive forklaring før tiltalte. Udvalget finder imidlertid

ikke grundlag herfor. Det bemærkes i den forbindelse, at det ikke kan antages at være afgørende for forurettedes eventuelle ønske om at afgive forklaring før tiltalte, om lovovertrædelsen f.eks. henføres under § 244 om simpel vold eller § 245 om kvalificeret vold, ligesom der kan være tilfælde, hvor et voldsforhold omfattet af § 244 i realiteten må anses for grovere eller har medført flere skader end visse tilfælde af § 245-vold.

Det bemærkes i øvrigt i forlængelse heraf, at beskikkelse af bistandsadvokat som nævnt kan afslås, hvis lovovertrædelsen er af mindre alvorlig karakter, og advokatbistand må anses for åbenbart unødvendig. De mindst alvorlige tilfælde af f.eks. § 244-vold vil således efter omstændighederne allerede af den grund falde uden for ordningens anvendelsesområde.

Strafferetsplejeudvalget har overvejet, om det ville være mere hensigtsmæssigt at afgrænse ordningen ved at angive de specifikke lovovertrædelser, hvor ordningen skal gælde, eller ved at lade ordningen gælde for lovovertrædelser med en bestemt strafferamme. Udvalget finder imidlertid ikke grundlag herfor, da forurettede ved en sådan afgrænsning af ordningen ikke nødvendigvis vil have en bistandsadvokat, der kan rådgive forurettede om konsekvenserne af at vælge at afgive forklaring før tiltalte og støtte forurettede under afhøringen i retten.

Strafferetsplejeudvalget er opmærksomt på, at den foreslåede afgrænsning indebærer, at forurettede, der ønsker at afgive forklaring før tiltalte, bliver nødt til at vælge at få beskikket en bistandsadvokat. Udvalget finder imidlertid ikke, at dette bør føre til en anden afgrænsning af ordningen. Det bemærkes i den forbindelse, at udgifterne til bistandsadvokaten afholdes af det offentlige, dog således at statskassens betaling af salæret mv. er subsidær i forhold til forurettedes eventuelle retshjælpsforsikring. Endvidere er det udvalgets vurdering, at det i praksis kun sjældent vil forekomme, at forurettede, der ønsker at benytte ordningen, ikke under alle omstændigheder ønsker en bistandsadvokat.

Samlet set finder Strafferetsplejeudvalget således, at ordningen bør afgrænses til sager, hvor forurettede har en bistandsadvokat beskikket efter retsplejelovens kapitel 66 a.

Dette svarer i øvrigt til Retsplejerådets tidligere forslag, jf. kapitel 5, og anvendelsesområdet for den norske ordning, jf. kapitel 4, afsnit 2.2. Det bemærkes dog i den forbindelse, at adgangen til at få beskikket en bistandsadvokat er snævrere efter norsk ret end efter dansk ret.

2.1.2. Som nævnt indebærer det foreslåede anvendelsesområde for ordningen, at forurettedes beslutning om, hvorvidt en bistandsadvokat ønskes, får betydning for, om forurettede kan vælge at afgive forklaring før tiltalte. Strafferetsplejeudvalget forudsætter, at politiet og anklagemyndigheden vejleder forurettede herom, jf. herved retsplejelovens § 741 e. Vejledningen vil kunne gives som led i politiets og anklagemyndighedens generelle informationsmateriale til ofre.

Strafferetsplejeudvalget forudsætter endvidere, at indførelse af ordningen ikke fører til en ændring af praksis for, i hvilke tilfælde der beskikkes bistandsadvokat. Det forudsættes således, at bistandsadvokatordningen administreres på samme måde som hidtil, uanset at afgørelsen vedrørende beskikkelse af bistandsadvokat får betydning for, om forurettede kan vælge at afgive forklaring før tiltalte. Det forhold, at forurettede ønsker at afgive forklaring først, vil således f.eks. ikke kunne føre til, at der beskikkes en bistandsadvokat i tilfælde, hvor betingelserne efter retsplejelovens § 741 a, stk. 3, for at afslå anmodningen om beskikkelse i øvrigt er opfyldt.

Der henvises til det foreslåede § 741 g, stk. 1, i retsplejeloven (lovudkastets § 1, nr. 1) og bemærkningerne hertil i kapitel 8.

2.2. Forurettede, der skal afgive forklaring i straffesagen

Strafferetsplejeudvalget foreslår, at adgangen til at vælge at afgive forklaring før tiltalte kun skal gælde for forurettede, der i forvejen skal afgive forklaring som vidne i straffesagen.

Forurettede vil således ikke få krav på at afgive forklaring under hovedforhandlingen i tilfælde, hvor forurettede ikke i øvrigt af anklager eller forsvarer ønskes ført som vidne. En sådan ret for forurettede til at afgive forklaring ville medføre irrelevant bevisførelse og således unødvendigt komplicere og forlænge rettens behandling af sagen. Det bemærkes i den forbindelse, at det kun undtagelsesvis

forekommer, at anklagemyndigheden ikke fører forurettede som vidne, medmindre der er tale om en ankesag, hvor anken ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, eller en tilståelsessag.

En forurettet, der har valgt at afgive forklaring før tiltalte, men senere frafalder som vidne, vil tilsvarende ikke kunne kræve at afgive forklaring. Det vil også gælde, selv om det først under hovedforhandlingen besluttes, at forurettede alligevel ikke skal afgive forklaring.

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bør ordningen endvidere begrænses til forurettede, der skal afgive vidneforklaring af betydning for afgørelsen af skyldsspørgsmålet eller spørgsmålet om sanktion. Derimod bør ordningen ikke gælde for forurettede, som alene skal afgive forklaring som erstatningssøgende efter reglerne i retsplejelovens kapitel 89 om påtale af borgerlige krav under straffesager.

Der henvises til det foreslåede § 741 g, stk. 1, i retsplejeloven (lovudkastets § 1, nr. 1) og bemærkningerne hertil i kapitel 8.

2.3. Mindreårige forurettede

Adgangen til at vælge at afgive forklaring før tiltalte bør efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse også gælde med hensyn til forurettede under 18 år.

Derimod bør der ikke være adgang til at få optagelsen af en videoafhøring af et barn (jf. herom kapitel 3, afsnit 8), der benyttes som bevis, afspillet før tiltaltes forklaring under hovedforhandlingen. Det bærende hensyn bag den foreslåede ordning – at give forurettede en bedre oplevelse af retssystemet – har således ikke samme vægt, når det gælder afspilning af en videooptagelse af en tidligere afgivet forklaring.

Der henvises til det foreslåede § 741 g, stk. 1, i retsplejeloven (lovudkastets § 1, nr. 1) og bemærkningerne hertil i kapitel 8.

2.4. Efterladte

Strafferetsplejeudvalget har overvejet, om adgangen til at vælge at afgive forklaring før tiltalte også bør gælde for nære pårørende til forurettede, der er afgået ved døden, hvis de pårørende har fået beskikket en bistandsadvokat efter retsplejelovens kapitel 66 a og skal afgive vidneforklaring under hovedforhandlingen.

Hvis forurettedes nære pårørende skal afgive vidneforklaring under straffesagen, vil disse – i modsætning til forurettede selv – ofte ikke være blandt de mest centrale vidner. At give de efterladte adgang til at vælge at afgive forklaring før tiltalte vil derfor i en del tilfælde kunne virke forstyrrende på rettens forståelse af sagens sammenhæng, fordi forståelsen af betydningen af den efterladdes forklaring forudsætter, at retten først har hørt de mere centrale vidner i sagen.

På denne baggrund finder Strafferetsplejeudvalget ikke grundlag for at lade ordningen omfatte efterladte.

2.5. Straffesager i 1. instans og ankesager

Strafferetsplejeudvalget foreslår, at forurettedes adgang til at vælge at afgive forklaring før tiltalte skal gælde for hovedforhandlingen i alle straffesager i 1. instans. Ordningens praktiske anvendelsesområde vil imidlertid være domsmands- og nævningesager, da der kun meget sjældent beskikkes bistandsadvokat for forurettede i sager, hvor der ikke bliver spørgsmål om højere straf end bøde.

De hensyn, der ligger bag ordningen, gør sig efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse også gældende for hovedforhandlingen i ankesager. Det foreslås derfor, at forurettede også i sådanne sager får adgang til at vælge at afgive forklaring før tiltalte.

Det vil dog som nævnt være en forudsætning for at benytte ordningen, at forurettede skal afgive forklaring under hovedforhandlingen. Som det fremgår af kapitel 3, afsnit 6.3, føres der som udgangspunkt ikke vidner, hvis en anke ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld.

Ordningen vil ikke finde anvendelse i tilståelsessager efter retsplejelovens kapitel 76. I sådanne sager, der afgøres uden hovedforhandling, sker der ikke bevisførelse, og forurettede afgiver således ikke vidneforklaring.

Der henvises til det foreslåede § 863, stk. 1, 3. pkt., i retsplejeloven (lovudkastets § 1, nr. 2) og bemærkningerne hertil i kapitel 8.

3. Ret til at afgive forklaring før tiltalte

Strafferetsplejeudvalget foreslår, at modellen indrettes sådan, at forurettede, der har en bistandsadvokat beskikket efter retsplejelovens kapitel 66 a og skal afgive forklaring som vidne i straffesagen, får ret til at afgive forklaring før tiltalte, dog således at denne ret skal forstås inden for rammerne af de foreslåede regler om fremgangsmåden, når forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte, jf. afsnit 5, ligesom der foreslås visse undtagelser til retten, jf. afsnit 6.

Strafferetsplejeudvalget finder derimod, at forurettede ikke i øvrigt bør have indflydelse på, hvornår forklaringen skal afgives. Det skyldes, at bevisførelsen efter udvalgets opfattelse fortsat i videst muligt omfang bør tilrettelægges af sagens parter og retten.

Efter Strafferetsplejeudvalgets forslag til model vil forurettede således f.eks. ikke kunne bestemme, om forklaringen skal afgives før eller efter eventuelle andre tiltalte eller vidner, der skal afgive forklaring før tiltalte, herunder eventuelle andre forurettede, der har valgt at afgive forklaring før tiltalte.

Forurettede vil endvidere kun få ret til at afgive forklaring før tiltaltes forklaring om den lovovertrædelse, som den pågældende er forurettet ved. Dette vil have betydning, hvis rettens formand i en sag om flere lovovertrædelser har valgt at lade hovedforhandlingen og rettens afgørelse af skyldsspørgsmålet foregå særskilt for hver lovovertrædelse, jf. retsplejelovens § 864, stk. 2.

Som nævnt i kapitel 6, afsnit 2, vil der kunne være behov for at genafhøre forurettede, som har afgivet forklaring før tiltalte, da der under tiltaltes forklaring kan komme oplysninger frem, som gør det nødvendigt at stille supplerende spørgsmål til forurettede.

Forurettedes ret til at afgive forklaring før tiltalte skal derfor ses i sammenhæng med retsplejelovens § 177, hvorefter et vidne skal forblive på det sted, hvor retsmødet holdes, indtil mødet er slut, medmindre retten træffer anden bestemmelse. Strafferetsplejeudvalget forudsætter, at forurettede, der afgiver forklaring før tiltalte, som udgangspunkt vil skulle blive på stedet, indtil tiltalte har afgivet forklaring, så det er muligt at genafhøre forurettede, hvis dette viser sig at være nødvendigt.

Det bemærkes i den forbindelse, at forurettede ikke vil have krav på at blive genafhørt. Hvis forurettede således f.eks. mener, at tiltaltes eller et vidnes forklaring er forkert, vil forurettede ikke kunne kræve at blive genafhørt for at kommentere forklaringen.

Pligten for forurettede til at blive på stedet må antages at medføre, at også forurettedes bistandsadvokat vil skulle blive på stedet, indtil der er taget stilling til, om forurettede skal genafhøres, og i givet fald være til stede under genafhøringen af forurettede.

Forurettedes pligt til at blive på stedet vil i øvrigt kunne sanktioneres under anvendelse af retsplejelovens § 178, der bl.a. giver mulighed at pålægge et vidne en bøde eller lade vidnet afhente ved politiet.

Der henvises til det foreslåede § 741 g, stk. 1, i retsplejeloven (lovudkastets § 1, nr. 1) og bemærkningerne hertil i kapitel 8.

4. Adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen

4.1. Strafferetsplejeudvalgets forslag til model vil som udgangspunkt give forurettede, der benytter sig af retten til at afgive forklaring før tiltalte, adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen.

Det skyldes, at retsplejelovens § 182 – hvorefter et vidne ikke må påhøre forklaringer af andre vidner eller parter mv. – herefter som udgangspunkt ikke vil være

til hinder for, at forurettede overværer afhøringen af tiltalte og efterfølgende forklaringer.

Forurettede, der vælger at afgive forklaring før tiltalte, vil typisk skulle afgive forklaring som den første under hovedforhandlingen. Det vil dog som nævnt i afsnit 3 kunne forekomme, at andre vidner mv. skal afgive forklaring før forurettede, selv om forurettede har valgt at afgive forklaring før tiltalte. Sådanne forklaringer vil forurettede ikke få adgang til at overvære.

Det bemærkes i øvrigt, at der ikke vil være noget til hinder for, at forurettede overværer tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen fra et andet lokale ved hjælp af audiovisuelt udstyr, hvis dette er praktisk muligt, og sådant udstyr er tilgængeligt. Det er imidlertid ikke tanken, at der i forbindelse med forurettedes adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen skal tages særlige initiativer fra rettens eller parternes side.

4.2. Strafferetsplejeudvalget har overvejet, om alle forurettede – dvs. også forurettede, der ikke har afgivet forklaring før tiltalte – bør have adgang til at overvære hele hovedforhandlingen. Dette ville svare til den norske ordning, jf. kapitel 4, afsnit 2.3.

Strafferetsplejeudvalget finder imidlertid, at de hensyn, der ligger bag retsplejelovens § 182 – at forhindre, at et vidne lader sig påvirke af øvrige forklaringer – afgørende taler herimod. Det bemærkes i den forbindelse, at forurettedes vidneforklaring ofte er af central betydning for sagen.

Det bemærkes endvidere, at forurettede efter norsk ret – i modsætning til dansk ret – som udgangspunkt har ret til aktindsigt i straffesagen allerede under efterforskningen og således i forvejen ad denne vej har mulighed for i et vist omfang at få oplysninger om tiltaltes forklaring.

Der henvises til det foreslåede § 741 g, stk. 1, i retsplejeloven (lovudkastets § 1, nr. 1) og bemærkningerne hertil i kapitel 8.

5. Fremgangsmåden når forurettede ønsker at benytte ordningen

5.1. Tilvalgs- eller fravalgsordning

Strafferetsplejeudvalget har overvejet, om forurettedes adgang til at vælge at afgive forklaring før tiltalte bør udformes som en tilvalgs- eller en fravalgsordning.

Som det fremgår af kapitel 6, vil en ændring af rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer afhængig af den enkelte sags omstændigheder kunne forstærke ubehaget for forurettede ved at afgive forklaring i retten og dermed føre til en yderligere belastning af forurettede.

Strafferetsplejeudvalget finder derfor, at modellen bør udformes som en tilvalgsordning, således at forurettedes bistandsadvokat skal give meddelelse, hvis forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte. Forurettede vil herved i hver enkelt sag efter rådgivning fra sin bistandsadvokat, herunder om de ovennævnte mulige konsekvenser af at afgive forklaring før tiltalte, skulle tage stilling til, om forurettede ønsker at benytte ordningen.

Hvis forurettede har afgivet forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans i en sag, der ankes, må det derimod have formodningen for sig, at forurettede også ønsker at afgive forklaring før tiltalte i ankesagen. Strafferetsplejeudvalget foreslår derfor, at ordningen i sådanne tilfælde udformes som en fravalgsordning, således at forurettede også afgiver forklaring før tiltalte i ankesagen, medmindre bistandsadvokaten giver meddelelse om, at forurettede ikke ønsker at afgive forklaring først.

Fravalgsordningen bør efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse kun gælde i tilfælde, hvor forurettede har afgivet forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans, og altså ikke, hvis forurettede har ønsket at afgive forklaring først, men retten har afslået dette, jf. nærmere herom afsnit 5.4 og 6. Hvis fravalgsordningen ikke gælder, vil forurettede, hvis denne ønsker at afgive forklaring før tiltalte, skulle give meddelelse herom efter tilvalgsordningen.

Det foreslås, at bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte, skal gives til både retten, anklagemyndigheden og for-

svareren. Det samme gælder en meddelelse efter fravalgsordningen om, at forurettede ikke ønsker at afgive forklaring først i ankesagen.

Der henvises til det foreslåede § 741 g, stk. 2, i retsplejeloven (lovudkastets § 1, nr. 1) og bemærkningerne hertil i kapitel 8.

5.2. Mindreårige forurettede

Som nævnt i afsnit 2.3 foreslås retten til at afgive forklaring før tiltalte også at skulle gælde med hensyn til mindreårige forurettede.

Det forudsættes i den forbindelse, at bistandsadvokaten i tilfælde, hvor eneindehaveren eller begge indehavere af forældremyndigheden over den forurettede mindreårige er inhabil/inhabile, f.eks. fordi denne/disse er tiltalt i sagen, på forurettedes vegne vil kunne give meddelelse om, at forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte eller ikke ønsker dette i en ankesag, hvor forurettede afgav forklaring først i 1. instans. Som nævnt vil alle forurettede, der er omfattet af ordningen, have en bistandsadvokat.

Det bemærkes, at spørgsmålet om mindreårige forurettedes afgivelse af forklaring før tiltalte kun er relevant, hvis den pågældende ikke er blevet videoafhørt, jf. herom kapitel 3, afsnit 8.

5.3. Frist for meddelelsen fra bistandsadvokaten

Spørgsmålet om rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer bør så vidt muligt afklares i god tid inden hovedforhandlingen. Rækkefølgen af forklaringerne har således betydning for anklagemyndighedens og forsvarerens forberedelse af sagen, herunder for tidsplanen og indkaldelse af vidner. Endvidere vil en tidlig afklaring kunne medvirke til at forhindre udsættelse af hovedforhandlingen og forlængelse af berammelsestiden.

Når bistandsadvokaten har givet meddelelse om, at forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte, skal anklagemyndigheden og forsvareren have lejlighed til at vurdere, om de vil anmode retten om at bestemme, at forurettede ikke skal af-

give forklaring før tiltalte (se herom afsnit 6). I givet fald skal spørgsmålet afgøres af retten, og i nogle tilfælde vil afgørelsen blive kæret.

Strafferetsplejeudvalget foreslår på denne baggrund, at bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte, skal gives snarest muligt og senest 14 dage efter, at anklageskriftet er indleveret til retten. Det samme foreslås med hensyn til bistandsadvokatens meddelelse efter den foreslåede fravalgsordning, dvs. meddelelse om, at forurettede, der afgav forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans, ikke ønsker at afgive forklaring først under ankesagen.

Det bemærkes, at bistandsadvokaten bør give meddelelse før indlevering af anklageskriftet til retten, hvis det allerede på dette tidspunkt står klart, at forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte (eller ikke ønsker dette i en ankesag).

Meddelelsen vil som nævnt senest skulle gives 14 dage efter, at anklageskriftet er indleveret til retten.

I straffesager i 1. instans vil fristen således begynde at løbe, når anklagemyndigheden i overensstemmelse med retsplejelovens § 835, stk. 1, har indleveret anklageskriftet til byretten.

I ankesager, der omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, vil fristen begynde at løbe, når anklagemyndigheden i overensstemmelse med retsplejelovens § 919, stk. 1, har udarbejdet et anklageskrift, som er indleveret til retten. I praksis sker dette typisk ved, at der indleveres en ”ankemeddelelse med anklageskrift”, hvori der henvises til den ved byretten rejste tiltale eller til byrettens bevisresultat.

Det forudsættes, at bistandsadvokaten hurtigst muligt gøres bekendt med, at anklageskriftet er indleveret, f.eks. ved, at sagens materiale sendes til bistandsadvokaten, jf. retsplejelovens § 741 c, stk. 3, 1. pkt., så advokaten bliver klar over, at fristen er begyndt at løbe. Er bistandsadvokaten ikke blevet gjort bekendt med, at der er indleveret anklageskrift, vil det kunne komme på tale at se bort fra en eventuel fristoverskridelse som følge heraf, jf. herom afsnit 5.4.

Hvis forurettede undtagelsesvis skal afgive forklaring i en ankesag, der ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld – og der derfor ikke efter retsplejelovens § 919, stk. 1, skal udarbejdes anklageskrift i sagen – må bistandsadvokatens meddelelse gives hurtigst muligt efter, at der er givet meddelelse om, at forurettede vil blive indkaldt som vidne.

Det vil kunne forekomme, at forurettede først efter indlevering af anklageskriftet får beskikket en bistandsadvokat. For at tage højde for sådanne tilfælde foreslås det, at fristen for at give meddelelse om, at forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte (eller ikke ønsker dette i en ankesag), tidligst udløber 7 dage efter, at forurettede har fået beskikket en bistandsadvokat.

Der henvises til det foreslåede § 741 g, stk. 3, i retsplejeloven (lovudkastets § 1, nr. 1) og bemærkningerne hertil i kapitel 8.

5.4. For sent givne meddelelser fra bistandsadvokaten

5.4.1. Strafferetsplejeudvalget foreslår, at retten efter anmodning fra anklagemyndigheden eller forsvareren kan bestemme, at forurettede ikke skal afgive forklaring før tiltalte, hvis bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettede ønsker at afgive forklaring først, er givet efter udløbet af den foreslåede frist.

Et afslag som følge af, at meddelelsen fra bistandsadvokaten er givet for sent, vil således forudsætte en anmodning herom fra anklagemyndigheden eller forsvareren.

Strafferetsplejeudvalget foreslår imidlertid, at retten i visse tilfælde skal kunne imødekomme en for sent givet meddelelse.

Det foreslås for det første, at retten kan imødekomme en for sent givet meddelelse, hvis fristoverskridelsen må anses for undskyldelig. En fristoverskridelse vil f.eks. kunne være undskyldelig, hvis bistandsadvokaten ikke er blevet gjort bekendt med, at der er indleveret anklageskrift, og det af den grund ikke har været muligt at give meddelelse rettidigt. En fristoverskridelse vil også kunne være undskyldelig, hvis årsagen til overskridelsen er, at det først på et sent tidspunkt er besluttet, at forurettede skal afgive forklaring under hovedforhandlingen.

Det bemærkes i den forbindelse, at anklagemyndigheden og forsvareren som nærmere beskrevet i afsnit 6 vil kunne anmode om, at forurettedes anmodning afslås, både under henvisning til fristoverskridelsen og under henvisning til, at væsentlige hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse taler imod, at forurettede afgiver forklaring først. Selv om retten finder, at en fristoverskridelse er undskyldelig, vil der således kunne gives afslag på forurettedes anmodning under henvisning til, at væsentlige hensyn til sagens tilrettelæggelse taler herimod, f.eks. fordi en ændring af afhøringsrækkefølgen vil føre til udsættelse af hovedforhandlingen.

For det andet foreslås det, at retten kan imødekomme en for sent givet meddelelse, hvis forurettede uden forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse kan afgive forklaring før tiltalte. Retten vil således kunne lægge vægt på, hvilken betydning en imødekommelse af meddelelsen på det pågældende tidspunkt vil have for tilrettelæggelsen af sagen.

Mens det ved rettidigt givne meddelelser som nærmere beskrevet nedenfor i afsnit 6 vil være en betingelse for at nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte, at ”væsentlige” hensyn til sagens tilrettelæggelse taler herimod, vil retten kun kunne bestemme, at en for sent givet meddelelse skal imødekommes, hvis dette kan ske ”uden forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse”. Der vil således skulle mere til for at afslå en rettidigt givet meddelelse end for at afslå en for sent givet meddelelse af hensyn til sagens tilrettelæggelse.

Hvis imødekommelse må antages at medføre, at en allerede berammet hovedforhandling må udsættes, eller at berammelsestiden forlænges, bør retten som det helt klare udgangspunkt afslå den for sent givne meddelelse. Er sagen endnu ikke berammet, vil meddelelsen dog ofte kunne imødekommes uden forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse.

5.4.2. Hvis forurettede har afgivet forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans, foreslås det som nævnt i afsnit 5.1, at forurettede automatisk afgiver forklaring før tiltalte i en ankesag, medmindre bistandsadvokaten giver meddelelse om, at forurettede ikke ønsker at afgive forklaring først (fravalgsordningen).

Hvis bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettede ikke ønsker at afgive forklaring før tiltalte i ankesagen, gives efter udløbet af de foreslåede frister, foreslås det, at retten kan bestemme, at forurettede skal afgive forklaring før tiltalte i ankesagen. Denne adgang for retten foreslås at skulle gælde under samme omstændigheder som rettens adgang til at bestemme, at forurettede ikke skal afgive forklaring før tiltalte, når tilvalgsordningen finder anvendelse.

Det vil således være en forudsætning for at bestemme, at forurettede skal afgive forklaring før tiltalte, at anklagemyndigheden eller forsvareren indgiver anmodning herom. Endvidere vil retten, hvis en sådan anmodning indgives, kunne bestemme, at forurettede uanset fristoverskridelsen skal afgive forklaring efter tiltalte, hvis fristoverskridelsen må anses for undskyldelig, eller hvis forurettede uden forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse kan afgive forklaring efter tiltalte.

5.4.3. Retten bør afgøre spørgsmålet om rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer så tidligt som muligt før hovedforhandlingen. Afgørelsen må som udgangspunkt kunne træffes på skriftligt grundlag.

Det vil dog kunne forekomme, at spørgsmålet forelægges for retten så tæt på hovedforhandlingen, at det ikke er muligt at høre parterne. I sådanne tilfælde bør sagen så vidt muligt ikke udsættes, men spørgsmålet i stedet afgøres i begyndelsen af hovedforhandlingen. Det samme gælder, hvis spørgsmålet først forelægges for retten ved begyndelsen af hovedforhandlingen.

Rettens afgørelse vil skulle meddeles bistandsadvokaten, forsvareren og anklagemyndigheden.

Der henvises til det foreslåede § 741 g, stk. 4, i retsplejeloven (lovudkastets § 1, nr. 1) og bemærkningerne hertil i kapitel 8.

6. Afslag af hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse

6.1. Som nævnt i kapitel 6 vil en ændring af rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer afhængig af den enkelte sags omstændigheder kunne forringe mulighederne for under hovedforhandlingen at oplyse straffesagen med henblik

på, at retten kan træffe en korrekt afgørelse. Hertil kommer, at ordningen vil kunne have konsekvenser for tilrettelæggelsen af sagen og herunder føre til ud-sættelser og forlængede berammelsestider. Der bør derfor efter Strafferetspleje-udvalgets opfattelse være mulighed for at afslå, at forurettede afgiver forklaring før tiltalte.

Det foreslås, at retten efter anmodning fra anklagemyndigheden eller forsvareren kan bestemme, at forurettede ikke skal afgive forklaring før tiltalte, hvis væsentlige hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse taler herimod.

Et afslag på forurettedes ønske om at afgive forklaring før tiltalte vil således forudsætte en anmodning herom fra anklagemyndigheden eller forsvareren.

Det vil bero på en konkret vurdering, om der er grundlag for at nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte.

Som eksempel på tilfælde, hvor det vil kunne komme på tale at nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte af hensyn til straffesagens afgørelse, kan nævnes sager, hvor det efter omstændighederne må anses for at være af væsentlig betydning for bevisførelsen, at tiltalte ikke kender forurettedes præcise forklaring.

Det kan f.eks. være sager, hvor der er særlig grund til at tro, at tiltalte vil indrette sin forklaring efter forurettedes forklaring eller omvendt. Der kan således være tale om sager, hvor forurettede under efterforskningen har forsøgt at trække sin anmeldelse tilbage, og herunder eventuelt har ændret forklaring til fordel for tiltalte. Det vil endvidere kunne tale for at nægte forurettede at afgive forklaring først, hvis tiltalte og forurettede har nær tilknytning til hinanden f.eks. i samlivsforhold eller i et kriminelt miljø, eller hvis tiltalte eller personer med tilknytning til tiltalte har forsøgt at påvirke forurettede. Endelig vil det kunne indgå i vurderingen, hvis tiltalte ikke har villet udtale sig under efterforskningen, og der på den baggrund er en særlig risiko for, at den pågældende vil forsøge at indrette sig efter forurettedes forklaring.

Også væsentlige hensyn til sagens tilrettelæggelse vil som nævnt kunne føre til, at forurettede nægtes at afgive forklaring før tiltalte.

Det vil i høj grad tale for at nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte af hensyn til sagens tilrettelæggelse, hvis det ellers vil være nødvendigt at udsætte en allerede berammet hovedforhandling, eller berammelsestiden vil blive forlænget. Hvis tiltalte er varetægtsfængslet, og forurettedes benyttelse af retten til at afgive forklaring før tiltalte må antages at føre til udsættelse af hovedforhandlingen eller forlængelse af berammelsestiden, vil forurettede som altovervejende hovedregel skulle nægtes at afgive forklaring før tiltalte.

Nægtelse af hensyn til sagens tilrettelæggelse vil efter omstændighederne også kunne komme på tale, selv om forurettedes benyttelse af retten til at afgive forklaring før tiltalte ikke vil føre til udsættelse af hovedforhandlingen eller forlængelse af berammelsestiden.

Efter omstændighederne vil forurettedes benyttelse af retten til at afgive forklaring før tiltalte således på grund af antallet af tiltalte, forurettede eller forhold i sig selv kunne indebære en sådan forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse, at forurettede kan nægtes at afgive forklaring før tiltalte.

Det vil i særlige tilfælde også kunne komme på tale at nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte, hvis det – selv om sagen ikke behandles som en tilståelses-sag – må formodes, at tiltalte i retten helt eller delvis vil erkende forholdet, og at forurettedes forklaring herefter ikke eller kun i begrænset omfang vil være nødvendig. Tilsvarende vil nægtelse kunne komme på tale, hvis tiltalte ved hovedforhandlingens indledning oplyser, at han eller hun – i modsætning til det tidligere oplyste – nu ønsker at afgive hel eller delvis tilståelse.

Det forudsættes, at der ved indgivelse af anmodning til retten i alle tilfælde gives en nærmere begrundelse for, hvorfor anklagemyndigheden eller forsvareren modsætter sig, at forurettede afgiver forklaring før tiltalte.

6.2. Som nærmere beskrevet i afsnit 5.4 vil retten kunne tillade forurettede at afgive forklaring før tiltalte, selv om bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettede ønsker dette, er givet for sent. Retten vil også kunne bestemme, at forurettede skal afgive forklaring før tiltalte, hvis bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettede ikke ønsker at afgive forklaring først i en ankesag, hvor forurettede afgav forklaring før tiltalte i 1. instans, er givet for sent.

Hvis bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettedes ønsker at afgive forklaring før tiltalte (eller ikke ønsker dette i en ankesag), er givet for sent, vil anklagemyndigheden og forsvareren kunne anmode om, at forurettedes anmodning afslås, både under henvisning til fristoverskridelsen og under henvisning til, at væsentlige hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse taler herimod.

Det forudsættes, at retten normalt tager stilling til alle de påberåbte begrundelser for at nægte forurettedes anmodning samtidig.

Det vil dog kunne forekomme, at retten først har truffet afgørelse f.eks. om at tillade en anmodning, selv om bistandsadvokatens meddelelse er givet for sent, fordi fristoverskridelsen er undskyldelig, og der så senere fremkommer nye oplysninger, som medfører, at f.eks. anklagemyndigheden mener, at væsentlige hensyn til straffesagens afgørelse taler imod, at forurettede afgiver forklaring først. I så fald må retten træffe en ny afgørelse på grundlag af de nye oplysninger.

6.3. Retten bør afgøre spørgsmålet om rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer så tidligt som muligt før hovedforhandlingen. Afgørelsen må som udgangspunkt kunne træffes på skriftligt grundlag.

Det vil dog kunne forekomme, at spørgsmålet forelægges for retten så tæt på hovedforhandlingen, at det ikke er muligt at høre parterne. I sådanne tilfælde bør sagen så vidt muligt ikke udsættes, men spørgsmålet i stedet afgøres i begyndelsen af hovedforhandlingen. Det samme gælder, hvis spørgsmålet først forelægges for retten ved begyndelsen af hovedforhandlingen.

Rettens afgørelse vil skulle meddeles bistandsadvokaten, forsvareren og anklagemyndigheden.

Rettens afgørelse om afhøringsrækkefølgen må anses for en kendelse af procesledende karakter eller en beslutning, der efter retsplejelovens § 222 kan omgøres, når nye oplysninger foreligger, samt når retten i øvrigt finder det hensigtsmæssigt.

Det vil således kunne forekomme, at retten har afsagt en kendelse om, at forurettede skal have adgang til at afgive forklaring før tiltalte, men at forholdene efterfølgende ændrer sig, f.eks. fordi tiltalte senere tilkendegiver at ville afgive hel eller delvis tilståelse. Der kan f.eks. også fremkomme nye oplysninger om, at tiltalte og forurettede har forsøgt at afstemme forklaringer. I sådanne tilfælde vil retten kunne omgøre sin kendelse og nægte forurettede at afgive forklaring først.

Der henvises til det foreslåede § 741 g, stk. 5, i retsplejeloven (lovudkastets § 1, nr. 1) og bemærkningerne hertil i kapitel 8.

7. Frist for anklagemyndighedens og forsvarerens anmodninger

Som nævnt i afsnit 5.4 foreslås det, at retten efter anmodning fra anklagemyndigheden eller forsvareren kan bestemme, at forurettede ikke skal afgive forklaring før tiltalte, hvis bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettede ønsker at afgive forklaring først, er givet for sent. Endvidere foreslås det, at retten efter anmodning fra anklagemyndigheden eller forsvareren kan bestemme, at forurettede skal afgive forklaring før tiltalte, hvis bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettede, der afgav forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans, ikke ønsker at afgive forklaring først i ankesagen, er givet for sent.

Herudover foreslås det som nævnt i afsnit 6, at retten efter anmodning fra anklagemyndigheden eller forsvareren kan nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte, hvis væsentlige hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse taler herimod.

Da spørgsmålet om rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer som nævnt så vidt muligt bør afklares i god tid inden hovedforhandlingen, herunder for at undgå udsættelse af hovedforhandlingen eller forlængelse af berammelsestiden, bør sådanne eventuelle anmodninger fra anklagemyndigheden eller forsvareren indgives til retten hurtigst muligt.

Strafferetsplejeudvalget foreslår, at en anmodning skal indgives snarest muligt og senest 7 dage efter modtagelse af meddelelse om, at forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte eller ikke ønsker at afgive forklaring før tiltalte i en anke-

sag, hvor forurettede afgav forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans.

Det vil kunne forekomme, at meddelelsen fra bistandsadvokaten modtages mindre end 7 dage før hovedforhandlingen. I sådanne tilfælde vil anklagemyndigheden og forsvareren således kunne indgive anmodning helt frem til hovedforhandlingen. Det foreslås imidlertid som nævnt, at anmodningen skal indgives snarest muligt.

I tilfælde, hvor forurettede afgav forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans og derfor automatisk – uden at en meddelelse fra bistandsadvokaten er nødvendigt – afgiver forklaring først i en ankesag, foreslås det, at anklagemyndighedens eller forsvarerens anmodning om, at forurettede nægtes at afgive forklaring først, skal indgives snarest muligt og senest 7 dage efter anke.

Det bemærkes, at fristen vil skulle beregnes fra tidspunktet for en parts anke og ikke tidspunktet for en eventuel kontraanke.

Strafferetsplejeudvalget foreslår dog, at retten kan behandle en anmodning, der er indgivet efter udløbet af de ovennævnte frister, hvis fristoverskridelsen må anses for undskyldelig.

Det vil f.eks. kunne komme på tale at se bort fra en fristoverskridelse, hvis der efter udløbet af fristen kommer nye oplysninger frem, f.eks. oplysninger om, at tiltalte og forurettede har forsøgt at afstemme forklaringer. Det vil efter omstændighederne være muligt under selve hovedforhandlingen at indgive en anmodning om, at retten nægter forurettede at afgive forklaring før tiltalte. Det kan f.eks. være aktuelt, hvis tiltalte ved hovedforhandlingens indledning oplyser, at han eller hun – i modsætning til det tidligere oplyste – nu ønsker at afgive hel eller delvis tilståelse.

8. Adgang til at kære rettens afgørelser om afhøringsrækkefølgen

De gældende regler om adgang til at kære kendelser og andre beslutninger, der afsiges under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse, er beskrevet ovenfor i kapitel 3, afsnit 9.

Det må antages at følge af disse regler, at byrettens afgørelse om at nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte, vil kunne kæres af forurettede efter § 968, stk. 1, sammenholdt med stk. 4, nr. 6. Det samme gælder for landsrettens afgørelser i ankesager, jf. § 968 a, stk. 4, jf. de nævnte bestemmelser.

Tilsvarende må antages at gælde for rettens afgørelse om, at forurettede skal afgive forklaring før tiltalte i en ankesag, hvor fravalgsordningen, jf. afsnit 5.1, finder anvendelse og bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettede ikke ønsker at afgive forklaring først, er givet for sent.

Derimod må det antages, at rettens afgørelse om at tillade forurettede at afgive forklaring før tiltalte eller at imødekomme en for sent givet meddelelse fra bistandsadvokaten kun vil kunne kæres af anklagemyndigheden eller forsvareren, hvis kæremålet angår et principielt spørgsmål eller et spørgsmål af fundamental eller væsentlig betydning for sagens videre forløb. For så vidt angår kære af landsrettens afgørelser i ankesager vil det tillige være en forudsætning, at Procesbevillingsnævnet meddeler tilladelse.

Strafferetsplejeudvalget har på den baggrund overvejet, om den almindelige ordning for kære bør fraviges, så anklagemyndigheden og forsvareren får samme kæreadgang som forurettede.

Spørgsmålet om anklagemyndighedens og forsvarerens kæreadgang må antages i praksis at have størst betydning med hensyn til rettens afgørelser om ikke at meddele afslag af hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse, jf. afsnit 6. I sådanne tilfælde opstår spørgsmålet om kære således, fordi anklagemyndigheden eller forsvareren mener, at det er af væsentlig betydning for straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse, at forurettede ikke afgiver forklaring før tiltalte.

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse må det antages, at anklagemyndigheden og forsvareren – i hvert fald, når spørgsmålet er, om forurettede skal meddeles afslag af hensyn til straffesagens afgørelse – ofte vil have adgang til at kære, fordi spørgsmålet må anses for at have fundamental eller væsentlig betydning for sagens videre forløb.

På denne baggrund finder Strafferetsplejeudvalget ikke grundlag for at fravige den almindelige ordning for kære af kendelser og andre beslutninger, der afsiges under hovedforhandlingen eller under dennes forberedelse.

9. Ressourcemæssige konsekvenser af modellen

Strafferetsplejeudvalgets forslag til model vil – navnlig i det omfang ordningen i praksis benyttes af de forurettede – kunne have ressourcemæssige konsekvenser.

Modellen vil for det første kunne forøge bistandsadvokaternes ressourceforbrug og dermed indebære yderligere salærudgifter. Det bemærkes i den forbindelse, at salærudgifterne som nævnt i kapitel 3, afsnit 5.1, afholdes af statskassen, dog således at statskassens betaling af salæret er subsidiær i forhold til forurettedes eventuelle retshjælpsforsikring.

Bistandsadvokaten vil således med modellen få den yderligere opgave at rådgive forurettede om, hvorvidt denne bør vælge at afgive forklaring før tiltalte, og i givet fald give meddelelse herom til retten, anklagemyndigheden og forsvareren, jf. afsnit 2.1 og 5.1.

Endvidere vil forurettede, der vælger at afgive forklaring før tiltalte, som nævnt i afsnit 3 som udgangspunkt skulle blive på det sted, hvor retsmødet holdes, indtil tiltalte har afgivet forklaring, idet det kan være nødvendigt at genafhøre forurettede efter afhøringen af tiltalte. Dette må antages at indebære, at også forurettedes bistandsadvokat vil skulle blive i retten, indtil det er afklaret, om forurettede skal genafhøres, og i givet fald blive i retten under genafhøringen.

Herudover vil det som nævnt i afsnit 2.1 være en forudsætning for adgangen til at vælge at afgive forklaring før tiltalte, at forurettede vælger at få beskikket en bistandsadvokat, og det kan derfor ikke udelukkes, at flere forurettede end i dag vil bede om at få beskikket en advokat.

Modellen vil for det andet kunne forøge anklagemyndighedens, rettens og straffesagens øvrige aktørers ressourceforbrug til behandling af straffesagen, herunder navnlig til behandling af anmodninger efter modellen, men også til tilrettelæggel-

se af sagen og til gennemførelse af hovedforhandlingen, der som nævnt i kapitel 6, afsnit 7, vil kunne komme til at vare længere tid.

Strafferetsplejeudvalget har som nævnt i afsnit 1 lagt vægt på, at modellen indrettes sådan, at forlængelse af sagsbehandlingstiden så vidt muligt undgås. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at ordningen i visse tilfælde kan føre til, at hovedforhandlingen må udsættes. Sådanne udsættelser vil også kunne have ressourcemæssige konsekvenser for anklagemyndigheden, retten og straffesagens øvrige aktører.

Kapitel 8

Lovudkast med bemærkninger

1. Lovudkast

Udkast til
Lov om ændring af retsplejeloven
(Afhøring af forurettede før tiltalte i straffesager)

§ 1

I retsplejeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1139 af 24. september 2013, som ændret senest ved § 3 i lov nr. 739 af 25. juni 2014, foretages følgende ændringer:

1. § 741 g ophæves, og i stedet indsættes:

”§ 741 g. En forurettet, der skal afgive forklaring som vidne i straffesagen og har en bistandsadvokat beskikket efter kapitel 66 a, har efter reglerne i stk. 2-6 ret til at afgive forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen.

Stk. 2. Ønsker forurettede at afgive forklaring før tiltalte, skal bistandsadvokaten give meddelelse herom til retten, anklagemyndigheden og forsvareren. Forurettede, der har afgivet forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans, afgiver også forklaring før tiltalte i en ankesag, medmindre bistandsadvokaten giver meddelelse om, at forurettede ikke ønsker at afgive forklaring før tiltalte, jf. dog stk. 5.

Stk. 3. Meddelelse efter stk. 2 skal gives snarest muligt og senest 14 dage efter, at anklageskriftet er indleveret til retten. Fristen udløber dog tidligst 7 dage efter, at forurettede har fået beskikket en bistandsadvokat.

Stk. 4. Retten kan efter anmodning fra anklagemyndigheden eller forsvareren bestemme, at forurettede ikke skal afgive forklaring før tiltalte, hvis meddelelse efter stk. 2, 1. pkt., er givet efter udløbet af fristen i stk. 3, medmindre fristoverskridelsen må anses for undskyldelig, eller forurettede uden forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse kan afgive forklaring før tiltalte. Under samme omstændigheder

kan retten bestemme, at forurettede skal afgive forklaring før tiltalte, hvis meddelelse efter stk. 2, 2. pkt., er givet efter udløbet af fristen i stk. 3.

Stk. 5. Retten kan efter anmodning fra anklagemyndigheden eller forsvareren bestemme, at forurettede ikke skal afgive forklaring før tiltalte, hvis væsentlige hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse taler herimod.

Stk. 6. Anmodning efter stk. 4 eller 5 skal indgives snarest muligt og senest 7 dage efter modtagelse af meddelelse efter stk. 2. Skal forurettede afgive forklaring før tiltalte i en ankesag i medfør af stk. 2, 2. pkt., skal en anmodning efter stk. 5 indgives snarest muligt og senest 7 dage efter anke. Retten kan behandle en anmodning, der er indgivet efter udløbet af fristerne, hvis fristoverskridelsen må anses for undskyldelig.

§ 741 h. [Ordlyden af den gældende § 741 g].”

2. I § 863, *stk. 1*, indsættes som *3. pkt.*:

”En forurettet, der skal afgive forklaring som vidne i straffesagen og har en bistandsadvokat beskikket efter kapitel 66 a, har efter reglerne i § 741 g ret til at afgive forklaring før tiltalte.”

§ 2

Stk. 1. Loven træder i kraft den [...].

Stk. 2. Loven finder anvendelse i sager, hvor der er rejst tiltale, anket eller sket genoptagelse efter lovens ikrafttræden.

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1 (§§ 741 g og 741 h)

Det foreslås, at der indsættes en ny § 741 g om ret for forurettede til i visse tilfælde at afgive forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i straffesager. Samtidig foreslås det, at den gældende § 741 g videreføres uændret som en ny § 741 h.

Til § 741 g

Den foreslåede § 741 g indfører som noget nyt en ret for forurettede til i visse tilfælde at afgive forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i straffesager.

Den foreslåede bestemmelse gælder både for straffesager i 1. instans og ankesager, jf. herved det foreslåede § 863, stk. 1, 3. pkt., og bemærkningerne hertil (lovudkastets § 1, nr. 2).

Efter det foreslåede *stk. 1* har en forurettet, der skal afgive forklaring som vidne i straffesagen og har en bistandsadvokat beskikket efter kapitel 66 a, efter reglerne i stk. 2-6 ret til at afgive forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen.

Retten for forurettede vil gælde inden for rammerne af de foreslåede stk. 2-6, der dels indeholder regler om fremgangsmåden, når forurettede ønsker at gøre brug af retten til at afgive forklaring før tiltalte, dels undtagelser til retten.

Retten til at afgive forklaring før tiltalte vil som nævnt gælde for forurettede, der har en bistandsadvokat beskikket efter retsplejelovens kapitel 66 a. Det afgørende vil således være, om forurettede har fået beskikket en bistandsadvokat, og altså ikke, om der efter kapitel 66 a er mulighed for at beskikke en bistandsadvokat.

Det vil derfor være en forudsætning for forurettedes adgang til at vælge at afgive forklaring før tiltalte, at forurettede vælger at få beskikket en bistandsadvokat. Det forudsættes i den forbindelse, at politiet og anklagemyndigheden vejleder

forurettede herom, jf. herved retsplejelovens § 741 e. Vejledningen vil kunne gives som led i politiets og anklagemyndighedens generelle informationsmateriale til ofre.

Det forudsættes endvidere, at den foreslåede bestemmelse ikke fører til en ændring af praksis for, i hvilke tilfælde der beskikkes bistandsadvokat. Det forudsættes således, at bistandsadvokatorningen administreres på samme måde som hidtil, uanset at afgørelsen vedrørende beskikkelse af bistandsadvokat vil have betydning for forurettedes adgang til at vælge at afgive forklaring før tiltalte. Det forhold, at forurettede ønsker at afgive forklaring først, vil således f.eks. ikke kunne føre til, at der beskikkes en bistandsadvokat i tilfælde, hvor betingelserne efter retsplejelovens § 741 a, stk. 3, for at afslå anmodningen om beskikkelse i øvrigt er opfyldt.

Det bemærkes, at det foreslåede stk. 1 ikke gælder for forurettede, der alene har fået beskikket en bistandsadvokat under efterforskning i medfør af retsplejelovens § 741 a, stk. 6. Efter § 741 a, stk. 6, kan der, hvis forurettede ikke fremsætter begæring om beskikkelse af en bistandsadvokat eller frabeder sig beskikkelse, efter politiets begæring beskikkes en bistandsadvokat for den pågældende under efterforskningen. Sådanne forurettede vil imidlertid, hvis betingelserne herfor er opfyldt, kunne fremsætte begæring om beskikkelse af en bistandsadvokat efter § 741 a, stk. 1, og dermed blive omfattet af adgangen efter det foreslåede stk. 1 til at vælge at afgive forklaring før tiltalte.

Det bemærkes endvidere, at det foreslåede stk. 1 ikke omfatter forurettede, som retten har givet fri proces efter retsplejelovens § 995 a. Efter § 995 a kan retten give forurettede fri proces, når det skønnes nødvendigt med advokatbistand ved opgørelsen af forurettedes erstatningskrav, der behandles efter kapitel 89 om påtale af borgerlige krav under straffesager, og forurettede opfylder de økonomiske betingelser i § 325.

Det forudsættes, at bistandsadvokaten rådgiver den enkelte forurettede om, hvilken betydning det i den konkrete sag vil have at afgive forklaring før tiltalte.

Efter det foreslåede stk. 1 gælder retten til at afgive forklaring før tiltalte endvidere kun for forurettede, der skal afgive forklaring som vidne i straffesagen.

Bestemmelsen vil således ikke give forurettede krav på at afgive forklaring under hovedforhandlingen i tilfælde, hvor forurettede ikke i øvrigt af anklager eller forsvarer ønskes ført som vidne. En forurettet, som har valgt at afgive forklaring før tiltalte, men senere frafalder som vidne, vil tilsvarende ikke kunne kræve at afgive forklaring. Det vil også gælde, selv om det først under hovedforhandlingen besluttes, at forurettede alligevel ikke skal afgive forklaring.

Retten efter det foreslåede stk. 1 gælder som nævnt for forurettede, der skal afgive forklaring som vidne ”i straffesagen”. Heri ligger, at den foreslåede bestemmelse gælder for forurettede, der skal afgive forklaring af betydning for afgørelsen af skyldsspørgsmålet eller spørgsmålet om sanktion, men derimod ikke forurettede, som alene skal afgive forklaring som erstatningssøgende efter reglerne i retsplejelovens kapitel 89 om påtale af borgerlige krav under straffesager.

Det foreslåede stk. 1 gælder også for forurettede under 18 år. Derimod vil der ikke være ret til at få optagelsen af en videoafhøring af et barn, der benyttes som bevis under hovedforhandlingen efter retsplejelovens § 872, afspillet før tiltaltes forklaring.

Det foreslåede stk. 1 giver forurettede ret til at afgive forklaring før tiltalte, men giver ikke i øvrigt forurettede indflydelse på, hvornår dennes forklaring skal afgives. Forurettede vil således f.eks. ikke kunne bestemme, om forklaringen skal afgives før eller efter eventuelle andre tiltalte eller vidner, der skal afgive forklaring før tiltalte, herunder eventuelle andre forurettede, der har valgt at afgive forklaring før tiltalte.

Forurettede vil endvidere kun få ret til at afgive forklaring før tiltaltes forklaring om den lovovertrædelse, som den pågældende er forurettet ved. Dette vil have betydning, hvis rettens formand i en sag om flere lovovertrædelser har valgt at lade hovedforhandlingen og rettens afgørelse af skyldsspørgsmålet foregå særskilt for hver lovovertrædelse, jf. retsplejelovens § 864, stk. 2.

Der vil kunne være behov for at genafhøre forurettede, som afgiver forklaring før tiltalte. Det foreslåede stk. 1 skal derfor ses i sammenhæng med retsplejelovens § 177, hvorefter et vidne skal forblive på det sted, hvor retsmødet holdes, indtil

mødet er slut, medmindre retten træffer anden bestemmelse. Det forudsættes således, at forurettede, der afgiver forklaring før tiltalte, som udgangspunkt vil skulle blive på stedet, indtil tiltalte har afgivet forklaring, så det er muligt at genafhøre forurettede, hvis dette viser sig at være nødvendigt.

Det bemærkes i den forbindelse, at forurettede ikke vil have krav på at blive genafhørt. Hvis forurettede således f.eks. mener, at tiltaltes eller et vidnes forklaring er forkert, vil forurettede ikke kunne kræve at blive genafhørt for at kommentere forklaringen.

Pligten for forurettede til at blive på stedet vil i øvrigt kunne sanktioneres efter reglerne i retsplejelovens § 178, der bl.a. giver mulighed for at pålægge et vidne en bøde eller lade vidnet afhente ved politiet.

Forurettede, der efter det foreslåede stk. 1 afgiver forklaring før tiltalte, vil som udgangspunkt have adgang til at overvære tiltaltes forklaring og resten af hovedforhandlingen, jf. herved retsplejelovens § 182. Derimod vil forurettede ikke få adgang til at overvære eventuelle forklaringer fra vidner mv., der afgives før forurettedes forklaring.

Efter det foreslåede *stk. 2, 1. pkt.*, skal bistandsadvokaten for forurettede, der ønsker at afgive forklaring før tiltalte, give meddelelse herom til retten, anklagemyndigheden og forsvareren.

Det kan ikke udelukkes, at der vil være tilfælde, hvor forurettede har ret til at afgive forklaring først, men tiltalte ikke har en forsvarer. I sådanne tilfælde må meddelelsen efter det foreslåede *stk. 2* gives til tiltalte, der herefter på samme måde som forsvareren vil kunne indgive anmodning efter de foreslåede *stk. 4 og 5*, der er omtalt nedenfor.

Meddelelsen efter det foreslåede *stk. 2, 1. pkt.*, vil enten kunne gå ud på, at forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans, eller at forurettede ønsker at afgive forklaring først i en ankesag, hvor forurettede ikke i 1. instans har afgivet forklaring før tiltalte.

Det bemærkes i øvrigt, at det ikke vil være et krav for at give meddelelse efter det foreslåede stk. 2, 1. pkt., at tiltalte forventes at ville udtale sig under hovedforhandlingen.

I tilfælde, hvor forurettede afgav forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans, foreslås det, at forurettede også afgiver forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i en eventuel ankesag, medmindre bistandsadvokaten giver meddelelse om, at forurettede ikke ønsker at afgive forklaring før tiltalte, jf. det foreslåede stk. 2, 2. pkt. Meddelelsen vil også her skulle gives til både retten, anklagemyndigheden og forsvareren.

Retten vil dog også i sådanne tilfælde efter det foreslåede stk. 5, der er omtalt nedenfor, kunne bestemme, at forurettede ikke skal afgive forklaring før tiltalte.

Det bemærkes, at det foreslåede stk. 2, 2. pkt., kun gælder i tilfælde, hvor forurettede ved straffesagens behandling i 1. instans har afgivet forklaring før tiltalte, og altså ikke, hvis forurettede har ønsket at afgive forklaring først, men retten har afslået dette efter de foreslåede stk. 4 eller 5, der er omtalt nedenfor.

Hvis forurettede ikke afgav forklaring før tiltalte i 1. instans, fordi forurettede ikke ønskede dette, eller fordi forurettedes anmodning herom blev afslået, vil forurettede skulle give meddelelse efter stk. 2, 1. pkt., hvis denne ønsker at afgive forklaring før tiltalte i ankesagen.

Det bemærkes endvidere, at forurettedes ret til at afgive forklaring før tiltalte også med hensyn til stk. 2, 2. pkt., vil være betinget af, at forurettede skal afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen i ankesagen. Forurettede vil derfor ikke efter bestemmelsen have krav på at afgive forklaring i ankesagen i tilfælde, hvor forurettede har afgivet forklaring før tiltalte i byretten, men forurettede ikke af anklager eller forsvarer ønskes ført som vidne under hovedforhandlingen i ankesagen.

Som nævnt ovenfor vil retten til at afgive forklaring før tiltalte også gælde med hensyn til forurettede under 18 år. Det forudsættes i den forbindelse, at bistandsadvokaten i tilfælde, hvor eneindehaveren eller begge indehavere af forældremyndigheden over den forurettede mindreårige er inhabil/inhabile, f.eks. fordi

denne/disse er tiltalt i sagen, på forurettedes vegne vil kunne give meddelelse efter det foreslåede stk. 2.

Det foreslåede *stk. 3* fastsætter frister for bistandsadvokatens meddelelse efter stk. 2, dvs. bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte eller ikke ønsker at afgive forklaring før tiltalte i en ankesag, hvor forurettede afgav forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans.

Efter det foreslåede stk. 3, 1. pkt., skal bistandsadvokatens meddelelse herom gives snarest muligt og senest 14 dage efter, at anklageskriftet er indleveret til retten.

Det bemærkes, at bistandsadvokaten bør give meddelelse før indlevering af anklageskriftet til retten, hvis det allerede på dette tidspunkt står klart, at forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte (eller ikke ønsker dette i en ankesag).

Meddelelsen vil senest skulle gives 14 dage efter, at anklageskriftet er indleveret til retten, jf. dog det foreslåede stk. 3, 2. pkt., og stk. 4, der er omtalt nedenfor.

I straffesager i 1. instans vil fristen begynde at løbe, når anklagemyndigheden i overensstemmelse med retsplejelovens § 835, stk. 1, har indleveret anklageskriftet til byretten.

I ankesager, der omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, vil fristen begynde at løbe, når anklagemyndigheden i overensstemmelse med retsplejelovens § 919, stk. 1, har udarbejdet et anklageskrift, som er indleveret til retten. I praksis sker dette typisk ved, at der indleveres en ”ankemeddelelse med anklageskrift”, hvori der henvises til den ved byretten rejste tiltale eller til byrettens bevisresultat.

Det forudsættes, at bistandsadvokaten hurtigst muligt gøres bekendt med, at anklageskriftet er indleveret, f.eks. ved, at sagens materiale sendes til bistandsadvokaten, jf. retsplejelovens § 741 c, stk. 3, 1 pkt., så advokaten bliver klar over, at fristen er begyndt at løbe. Er bistandsadvokaten ikke blevet gjort bekendt med, at der er indleveret anklageskrift, vil det kunne komme på tale at se bort fra en

eventuel fristoverskridelse som følge heraf, jf. det foreslåede stk. 4, der er omtalt nedenfor.

Hvis forurettede undtagelsesvis skal afgive forklaring i en ankesag, der ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld – og der derfor ikke efter retsplejelovens § 919, stk. 1, skal udarbejdes anklageskrift i sagen – må bistandsadvokatens meddelelse gives hurtigst muligt efter, at der er givet meddelelse om, at forurettede vil blive indkaldt som vidne.

Det vil kunne forekomme, at forurettede først efter indlevering af anklageskriftet får beskikket en bistandsadvokat. For at tage højde for sådanne tilfælde foreslås det, at fristen for at give meddelelse efter stk. 2 tidligst udløber 7 dage efter, at forurettede har fået beskikket en bistandsadvokat, jf. det foreslåede stk. 3, 2. pkt.

Efter det foreslåede *stk. 4*, 1. pkt., kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden eller forsvareren bestemme, at forurettede ikke skal afgive forklaring før tiltalte, hvis meddelelse efter stk. 2, 1. pkt., er givet efter udløbet af fristen i stk. 3, medmindre fristoverskridelsen må anses for undskyldelig, eller forurettede uden forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse kan afgive forklaring før tiltalte.

Et afslag som følge af, at meddelelsen fra bistandsadvokaten om, at forurettede ønsker at afgive forklaring før tiltalte, er givet for sent, vil således forudsætte en anmodning herom fra anklagemyndigheden eller forsvareren.

Retten vil dog for det første kunne imødekomme en for sent givet meddelelse, hvis fristoverskridelsen må anses for undskyldelig. En fristoverskridelse vil f.eks. kunne være undskyldelig, hvis bistandsadvokaten ikke er blevet gjort bekendt med, at der er indleveret anklageskrift, og det af den grund ikke har været muligt at give meddelelse rettidigt. En fristoverskridelse vil også kunne være undskyldelig, hvis årsagen til overskridelsen er, at det først på et sent tidspunkt er besluttet, at forurettede skal afgive forklaring under hovedforhandlingen.

Det bemærkes, at anklagemyndigheden og forsvareren som nærmere omtalt nedenfor vil kunne anmode om, at forurettedes anmodning afslås, både under henvisning til fristoverskridelsen og under henvisning til, at væsentlige hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse taler imod, at forurettede afgiver for-

klaring først, jf. det foreslåede stk. 5. Selv om retten finder, at en fristoverskridelse er undskyldelig, vil der således kunne gives afslag på forurettedes anmodning under henvisning til, at væsentlige hensyn til sagens tilrettelæggelse taler herimod, f.eks. fordi en ændring af afhøringsrækkefølgen vil føre til udsættelse af hovedforhandlingen.

For det andet vil retten kunne imødekomme en for sent givet meddelelse, hvis forurettede uden forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse kan afgive forklaring før tiltalte. Retten vil således kunne lægge vægt på, hvilken betydning en imødekommelse af meddelelsen på det pågældende tidspunkt vil have for tilrettelæggelsen af sagen.

Mens det efter det foreslåede stk. 5, jf. nærmere nedenfor, ved rettidigt givne meddelelser er en betingelse for at nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte, at ”væsentlige” hensyn til sagens tilrettelæggelse taler herimod, kan retten efter det foreslåede stk. 4 kun bestemme, at en for sent givet meddelelse skal imødekommes, hvis dette kan ske ”uden forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse”. Der vil således skulle mere til for at afslå en rettidigt givet meddelelse efter det foreslåede stk. 5 end for at afslå en for sent givet meddelelse efter det foreslåede stk. 4 af hensyn til sagens tilrettelæggelse.

Hvis imødekommelse må antages at medføre, at en allerede berammet hovedforhandling må udsættes, eller at berammelsestiden forlænges, bør retten som det helt klare udgangspunkt afslå den for sent givne meddelelse. Er sagen endnu ikke berammet, vil meddelelsen dog ofte kunne imødekommes uden forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse.

Efter det foreslåede stk. 4, 2. pkt., kan retten under samme omstændigheder som efter 1. pkt. bestemme, at forurettede skal afgive forklaring før tiltalte, hvis meddelelse efter stk. 2, 2. pkt., er givet efter udløbet af fristen i stk. 3.

Det foreslåede stk. 4, 2. pkt., tager sigte på tilfælde, hvor forurettede afgav forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans og derfor automatisk afgiver forklaring før tiltalte under ankesagen, medmindre bistandsadvokaten giver meddelelse om det modsatte, og hvor bistandsadvokaten har givet en sådan meddelelse efter udløbet af fristen i stk. 3.

I sådanne tilfælde vil retten således kunne bestemme, at forurettede skal afgive forklaring før tiltalte i ankesagen. Denne adgang for retten foreslås at skulle gælde under samme omstændigheder som efter det foreslåede stk. 4, 1. pkt. Det vil således være en forudsætning, at anklagemyndigheden eller forsvareren anmoder retten om at bestemme, at forurettede skal afgive forklaring først. Endvidere vil retten, hvis en sådan anmodning indgives, kunne bestemme, at forurettede uanset fristoverskridelsen skal afgive forklaring efter tiltalte, hvis fristoverskridelsen må anses for undskyldelig, eller hvis forurettede uden forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse kan afgive forklaring efter tiltalte.

Retten bør afgøre spørgsmålet om rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer så tidligt som muligt før hovedforhandlingen. Afgørelsen må som udgangspunkt kunne træffes på skriftligt grundlag.

Det vil dog kunne forekomme, at spørgsmålet forelægges for retten så tæt på hovedforhandlingen, at det ikke er muligt at høre parterne. I sådanne tilfælde bør sagen så vidt muligt ikke udsættes, men spørgsmålet i stedet afgøres i begyndelsen af hovedforhandlingen. Det samme gælder, hvis spørgsmålet først forelægges for retten ved begyndelsen af hovedforhandlingen.

Rettens afgørelse efter det foreslåede stk. 4 vil skulle meddeles bistandsadvokaten, forsvareren og anklagemyndigheden.

Efter det foreslåede *stk. 5* kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden eller forsvareren bestemme, at forurettede ikke skal afgive forklaring før tiltalte, hvis væsentlige hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse taler herimod.

En afgørelse fra retten om, at forurettede nægtes at afgive forklaring før tiltalte, vil således forudsætte en anmodning fra anklagemyndigheden eller forsvareren.

Det vil bero på en konkret vurdering, om der er grundlag for at nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte.

Som eksempel på tilfælde, hvor det vil kunne komme på tale at nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte af hensyn til straffesagens afgørelse, kan nævnes sager, hvor det efter omstændighederne må anses for at være af væsentlig betydning for bevisførelsen, at tiltalte ikke kender forurettedes præcise forklaring.

Det kan f.eks. være sager, hvor der er særlig grund til at tro, at tiltalte vil indrette sin forklaring efter forurettedes forklaring eller omvendt. Der kan således være tale om sager, hvor forurettede under efterforskningen har forsøgt at trække sin anmeldelse tilbage, og herunder eventuelt har ændret forklaring til fordel for tiltalte. Det vil endvidere kunne tale for at nægte forurettede at afgive forklaring først, hvis tiltalte og forurettede har nær tilknytning til hinanden f.eks. i samlivsforhold eller i et kriminelt miljø, eller hvis tiltalte eller personer med tilknytning til tiltalte har forsøgt at påvirke forurettede. Endelig vil det kunne indgå i vurderingen, hvis tiltalte ikke har villet udtale sig under efterforskningen, og der på den baggrund er en særlig risiko for, at den pågældende vil forsøge at indrette sig efter forurettedes forklaring.

Også væsentlige hensyn til sagens tilrettelæggelse vil som nævnt kunne føre til, at forurettede nægtes at afgive forklaring før tiltalte.

Det vil i høj grad tale for at nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte af hensyn til sagens tilrettelæggelse, hvis det ellers vil være nødvendigt at udsætte en allerede berammet hovedforhandling, eller berammelsestiden vil blive forlænget. Hvis tiltalte er varetægtsfængslet, og forurettedes benyttelse af retten til at afgive forklaring før tiltalte må antages at føre til udsættelse af hovedforhandlingen eller forlængelse af berammelsestiden, vil forurettede som altovervejende hovedregel skulle nægtes at afgive forklaring før tiltalte.

Nægtelse af hensyn til sagens tilrettelæggelse vil efter omstændighederne også kunne komme på tale, selv om forurettedes benyttelse af retten til at afgive forklaring før tiltalte ikke vil føre til udsættelse af hovedforhandlingen eller forlængelse af berammelsestiden.

Efter omstændighederne vil forurettedes benyttelse af retten efter stk. 1 således på grund af antallet af tiltalte, forurettede eller forhold i sig selv kunne indebære

en sådan forstyrrelse af sagens tilrettelæggelse, at forurettede kan nægtes at afgive forklaring før tiltalte.

Det vil i særlige tilfælde også kunne komme på tale at nægte forurettede at afgive forklaring før tiltalte, hvis det – selv om sagen ikke behandles som en tilståelses-sag – må formodes, at tiltalte i retten helt eller delvis vil erkende forholdet, og at forurettedes forklaring herefter ikke eller kun i begrænset omfang vil være nødvendig. Tilsvarende vil nægtelse kunne komme på tale, hvis tiltalte ved hovedforhandlingens indledning oplyser, at han eller hun – i modsætning til det tidligere oplyste – nu ønsker at afgive hel eller delvis tilståelse, jf. herved det foreslåede stk. 6, 3. pkt., om muligheden for efter fristens udløb at indgive anmodning om nægtelse, hvis fristoverskridelsen må anses for undskyldelig.

Det forudsættes, at der ved indgivelse af anmodning efter det foreslåede stk. 5 i alle tilfælde gives en nærmere begrundelse for, hvorfor anklagemyndigheden eller forsvareren modsætter sig forurettedes ønske om at afgive forklaring før tiltalte.

Det bemærkes, at det foreslåede stk. 5 også gælder i tilfælde, hvor bistandsadvokatens meddelelse efter stk. 2 er givet for sent, men betingelserne i stk. 4 for, at retten kan se bort fra fristoverskridelsen, er opfyldt.

Hvis bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettedes ønsker at afgive forklaring før tiltalte (eller ikke ønsker at afgive forklaring først i en ankesag), er givet for sent, vil anklagemyndigheden og forsvareren kunne anmode om, at forurettedes anmodning afslås, både under henvisning til fristoverskridelsen, jf. stk. 4, og under henvisning til, at væsentlige hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse taler herimod, jf. stk. 5.

Det forudsættes, at retten normalt tager stilling til alle de påberåbte begrundelser for at nægte forurettedes anmodning samtidig.

Det vil dog kunne forekomme, at retten først har truffet afgørelse f.eks. om at tillade en anmodning, selv om bistandsadvokatens meddelelse er givet for sent, fordi fristoverskridelsen er undskyldelig, og der så senere fremkommer nye oplysninger, som medfører, at f.eks. anklagemyndigheden mener, at væsentlige

hensyn til straffesagens afgørelse taler imod, at forurettede afgiver forklaring først. I så fald må retten træffe en ny afgørelse på grundlag af de nye oplysninger.

Retten bør afgøre spørgsmålet om rækkefølgen af tiltaltes og forurettedes forklaringer så tidligt som muligt før hovedforhandlingen. Afgørelsen må som udgangspunkt kunne træffes på skriftligt grundlag.

Det vil dog kunne forekomme, at spørgsmålet forelægges for retten så tæt på hovedforhandlingen, at det ikke er muligt at høre parterne. I sådanne tilfælde bør sagen så vidt muligt ikke udsættes, men spørgsmålet i stedet afgøres i begyndelsen af hovedforhandlingen. Det samme gælder, hvis spørgsmålet først forelægges for retten ved begyndelsen af hovedforhandlingen.

Rettens afgørelse efter det foreslåede stk. 5 vil skulle meddeles bistandsadvokaten, forsvareren og anklagemyndigheden.

Rettens afgørelse efter det foreslåede stk. 5 om at tillade eller nægte, at forurettede afgiver forklaring før tiltalte, må anses for en kendelse af procesledende karakter eller en beslutning, der efter retsplejelovens § 222 kan omgøres, når nye oplysninger foreligger, samt når retten i øvrigt finder det hensigtsmæssigt.

Det vil således kunne forekomme, at retten har afsagt en kendelse om, at forurettede skal have adgang til at afgive forklaring før tiltalte, men at forholdene efterfølgende ændrer sig, f.eks. fordi tiltalte senere tilkendegiver at ville afgive hel eller delvis tilståelse. Der kan f.eks. også fremkomme nye oplysninger om, at tiltalte og forurettede har forsøgt at afstemme forklaringer. I sådanne tilfælde vil retten kunne omgøre sin kendelse og nægte forurettede at afgive forklaring først.

Det foreslåede *stk. 6* fastsætter frister for anklagemyndighedens og forsvarerens indgivelse af anmodning efter det foreslåede stk. 4 (om for sent givne meddelelser fra bistandsadvokaten) eller anmodning efter det foreslåede stk. 5 (om afslag af hensyn til straffesagens afgørelse eller tilrettelæggelse).

Efter det foreslåede stk. 6, 1. pkt., skal anmodning efter stk. 4 eller 5 indgives snarest muligt og senest 7 dage efter modtagelse af meddelelse efter stk. 2, dvs. bistandsadvokatens meddelelse om, at forurettede ønsker at afgive forklaring før

tiltalte eller ikke ønsker at afgive forklaring før tiltalte i en ankesag, hvor forurettede afgav forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans.

Det vil kunne forekomme, at meddelelsen fra bistandsadvokaten modtages mindre end 7 dage før hovedforhandlingen. I sådanne tilfælde vil anklagemyndigheden og forsvareren således helt frem til hovedforhandlingen kunne indgive anmodning efter de foreslåede stk. 4 eller 5. Det foreslås imidlertid som nævnt, at anmodningen skal indgives snarest muligt.

Efter det foreslåede stk. 6, 2. pkt., skal en anmodning efter stk. 5 i de tilfælde, hvor forurettede i medfør af stk. 2, 2. pkt., skal afgive forklaring før tiltalte i en ankesag, indgives snarest muligt og senest 7 dage efter anke. Bestemmelsen tager sigte på tilfælde, hvor forurettede afgav forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i 1. instans og dermed efter det foreslåede stk. 2, 2. pkt., automatisk – uden at en meddelelse fra bistandsadvokaten er nødvendig – afgiver forklaring før tiltalte under hovedforhandlingen i ankesagen.

Det bemærkes, at fristen vil skulle beregnes fra tidspunktet for en parts anke og ikke tidspunktet for en eventuel kontraanke.

Efter det foreslåede stk. 6, 3. pkt., kan retten behandle en anmodning, der er indgivet efter udløbet af fristerne, hvis fristoverskridelsen må anses for undskyldelig.

Det vil f.eks. kunne komme på tale at se bort fra en fristoverskridelse, hvis der efter udløbet af fristen kommer nye oplysninger frem, f.eks. oplysninger om, at tiltalte og forurettede har forsøgt at afstemme forklaringer. Det vil efter omstændighederne være muligt under selve hovedforhandlingen at indgive en anmodning efter det foreslåede stk. 5. Det kan f.eks. være aktuelt, hvis tiltalte ved hovedforhandlingens indledning oplyser, at han eller hun – i modsætning til det tidligere oplyste – nu ønsker at afgive hel eller delvis tilståelse.

Der henvises i øvrigt til kapitel 7, hvor Strafferetsplejeudvalgets forslag til model er gennemgået.

Til § 741 h

Der er tale om en uændret videreførelse af den gældende § 741 g, der af lovtekniske grunde foreslås flyttet til § 741 h, så den foreslåede nye bestemmelse om forurettedes ret til i visse tilfælde at afgive forklaring før tiltalte kan placeres som § 741 g.

Til nr. 2 (§ 863, stk. 1, 3. pkt.)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af den foreslåede § 741 g, jf. lovudkastets § 1, nr. 1.

Efter retsplejelovens § 863, stk. 1, 1. pkt., indledes bevisførelsen med, at rettens formand spørger, om tiltalte er villig til at afgive forklaring, og efter 2. pkt. bestemmer formanden i bekræftende fald, på hvilket tidspunkt under bevisførelsen forklaringen skal afgives.

Det foreslås, at der indsættes et nyt 3. pkt., hvorefter en forurettet, der skal afgive forklaring som vidne i straffesagen og har en bistandsadvokat beskikket efter kapitel 66 a, efter reglerne i § 741 g har ret til at afgive forklaring før tiltalte.

Bestemmelsen, der foreslås indsat i retsplejelovens kapitel 78, vil dels finde anvendelse for hovedforhandlingen i straffesager i 1. instans, jf. retsplejelovens § 851, dels for hovedforhandlingen i ankesager, jf. § 917.

Der henvises i øvrigt til kapitel 7, hvor Strafferetsplejeudvalgets forslag til model er gennemgået.

Til § 2

Efter det foreslåede *stk. 1* træder loven i kraft den [...].

Efter det foreslåede *stk. 2* finder lovens regler om forurettedes ret til i visse tilfælde at afgive forklaring før tiltalte anvendelse i sager, hvor der er rejst tiltale efter lovens ikrafttræden, eller hvor sagen er anket eller genoptaget efter lovens ikrafttræden.

Til § 3

Den foreslåede bestemmelse fastlægger lovens geografiske anvendelsesområde.

